

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

ΜΕ ΘΕΜΑ ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΣΧΟΛΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

Τετάρτη 21 Ιανουαρίου 2009 & ώρα 11:00

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Συνάδελφοι, αν θέλετε καθίστε. Παρακαλώ, καθίστε να ξεκινήσουμε τη συζήτηση. Ελπίζουμε να έρθουν και φοιτητές.

Ι. ΤΕΡΖΟΓΛΟΥ: Κατά κάποιο τρόπο επί της διαδικασίας. Επειδή το θέμα αυτό αφορά άμεσα τους σπουδαστές και μάλιστα αυτοί βάλανε αυτό το ζήτημα, γιατί δεν είναι απλώς ένα γενικό θέμα παιδείας, που και αυτό θα έπρεπε προφανώς να τους ενδιαφέρει και να τους αφορά, είναι και θέμα εντατικοποίησης των σπουδών σε σχέση με την εκπαίδευση, θα έλεγα ότι θα έπρεπε ίσως να περιμένουμε λίγο ακόμα μήπως και έχουμε κάποιους εκπροσώπους.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, ενώ έχετε δίκιο, επειδή οι φοιτητές ούτως ή άλλως το ξέρουνε, είχανε πει ότι θα έρθουν κι έχουν Συνέλευση στις 12:00 η ώρα, ας ξεκινήσουμε ελπίζοντας ότι κάποιος θα έρθουν να εκφράσουν απόψεις.

ΑΝ. ΜΠΙΡΗΣ: Σας υπενθυμίζω ότι το γενικό θέμα της συζήτησης, με συμμετοχή βέβαια των φοιτητών και των φοιτητριών, θα είναι οι προπτυχιακές σπουδές, μέσα στο οποίο, εντάσσονται ζητήματα όπως η εντατικοποίηση και άλλα ζητήματα σχετικά και επίσης και το ζήτημα της επαγγελματικής δράσης σε σχέση με την εκπαίδευση.

Με τη διαφορά που πρέπει να πω, αν και εδώ εκφράζω προσωπική γνώμη, δεν μπορώ να καταλάβω πως θα τα λέμε εμείς αυτά μεταξύ μας, ενώ αποδέκτης είναι οι σπουδαστές μας. Μακάρι να το κάνουμε. Θα δούμε.

Ε. ΜΑΪΣΤΡΟΥ: Τώρα βέβαια πήραμε το λόγο απ' τον Πρόεδρο, αλλά θα ήθελα να πω ότι η πρόθεσή μας ήταν προφανώς να ακούσουμε τα προβλήματα των σπουδαστών πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Εφ' όσον μέχρις αυτή τη στιγμή δεν ήρθαν οι σπουδαστές, αυτό που πιστεύω ότι θα μπορούσαμε λίγο να θυμηθούμε και να συζητήσουμε είναι ότι το θέμα αυτό, εντατικοποίηση σπουδών, το έχουμε ήδη ξεκινήσει εδώ και αρκετά χρόνια θα έλεγα, και ίσως τον τελευταίο χρόνο περισσότερο, μέσα από κάποιες συζητήσεις που κάνουμε και στους Τομείς και στην ημερίδα που οργανώσαμε για τις προπτυχιακές σπουδές και στην Επιτροπή Προπτυχιακών Σπουδών όπου κάνουμε κάποιες συζητήσεις οι οποίες ακόμη είναι σχετικά κλειστές, δεν έχουν βγει ίσως τελείως προς τα έξω.

Αλλά σίγουρα στους Τομείς έχουμε κάνει αυτές τις συζητήσεις. Δηλαδή θα έλεγα ότι είναι και δικός μας ρόλος να συζητήσουμε σε σχέση με το πρώτο αυτό θέμα και να πάρουμε λίγο πιο σοβαρά την απόφαση να ξαναδούμε το πρόγραμμα σπουδών, σε σχέση με τις ώρες, σε σχέση με τις συνεργασίες των μαθημάτων, σε σχέση με την παρεχόμενη ύλη, τα περιεχόμενα, την αναλογία των κανονικών και επιλογής μαθημάτων. Γιατί πιστεύω ότι προφανώς θέλουμε να ακούσουμε τους σπουδαστές, αλλά εξαρτάται πάρα πολύ κι από μας να κάνουμε το πρώτο βήμα μίας ελάφρυνσης και ουσιαστικοποίησης του προγράμματος.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Πράγματι έτσι μπαίνει το θέμα. Βεβαίως η ατζέντα είναι ανοιχτή, ο κάθε ένας από μας μπορεί να τοποθετήσει ερωτήματα ή να τοποθετήσει απόψεις τις οποίες θέλει να ακούσουμε. Πράγματι η απουσία των φοιτητών, μας δημιουργεί μία αμηχανία, γιατί δεν έχουμε τον αποδέκτη των απόψεων και των σκέψεων για να μπορέσουμε έτσι να έχουμε μία ανταλλαγή απόψεων ώστε να μπορέσουμε να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα.

Θα θυμίσω απλώς ότι ακριβώς όπως τα είπε και η Ελένη η Μαΐστρου, στις τελευταίες Επιτροπές ή μάλλον στην Επιτροπή Σπουδών που είχαμε κάνει, είχαμε συμφωνήσει μεταξύ μας και είχε ανατεθεί σε συναδέλφους να κάνουμε μία οριζόντια, κατ' αρχάς συσχέτιση και καταγραφή των μαθημάτων, δηλαδή σε κάθε εξάμηνο ένας υπεύθυνος να αναλάβει να συζητήσει με όλους τους συναδέλφους που διδάσκουν στο εξάμηνο για να

δούμε ποιες είναι οι πιθανές σχέσεις μεταξύ των μαθημάτων, οι υπερκαλύψεις ή εν πάση περιπτώσει τα κενά τα οποία μπορεί να δημιουργούνται. Γιατί πολύ συχνά παρατηρούσαμε ως τώρα και εξακολουθούμε να το έχουμε το πρόβλημα, υπάρχει μια, θα μου επιτρέψετε να πω μια κατά κάποιο τρόπο απομόνωση κάθε μαθήματος. Διότι κάθε ένας πάει και κάνει το μάθημά του και δεν έχουμε εικόνα το τι κάνουν οι υπόλοιποι συνάδελφοι σε αυτό το εξάμηνο.

Αυτή ήταν η πρώτη ενέργεια, η οποία βεβαίως λόγω των γεγονότων δεν προχώρησε από εκεί και πέρα. Οι υπεύθυνοι είναι καταγεγραμμένοι και το ξέρουν αυτό το πράγμα. Γιατί η επόμενη συσχέτιση που θα κάναμε θα ήταν η όχι πλέον οριζόντια, η κατακόρυφη. Δηλαδή μήπως κάνουμε μαθήματα τα οποία λίγο πολύ επαναλαμβάνουμε σε διάφορα εξάμηνα και άρα εμφανίζουμε διάφορα μαθήματα τα οποία θα μπορούσαν να έρθουν και να συνταιριαχθούν με τα υπόλοιπα;

Αυτές ήταν σκέψεις οι οποίες νομίζω ότι εξακολουθούν να υπάρχουν στο τραπέζι και ευελπιστούμε με τη συνέχιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας να μπορέσουμε να επανέλθουμε ώστε να έχουμε αυτή την εικόνα, για να μας βοηθήσει ακριβώς στην προσπάθεια της βελτίωσης ή βελτιστοποίησης εν πάση περιπτώσει, του προγράμματος σπουδών, που αναγνωρίζουμε ότι έχει διάφορα προβλήματα.

Φ. ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ: Εγώ όπως το έχω ξαναπεί, έχω την εξής σκέψη. Είναι μία ευκαιρία τώρα που είμαστε μόνο διδάσκοντες εδώ μέσα να δούμε εάν εμείς έχουμε, ανεξαρτήτως του τι θα πουν οι σπουδαστές μας, να πούμε κάποια πράγματα. Για να μην αναπαράγουμε κάποια πράγματα τα οποία τα έχουμε πει, ξαναπεί, προσωπικά έχω βαρεθεί να λέμε για διευθετήσεις. Πάρα πολύ έχω βαρεθεί.

Λέω λοιπόν, αφού περάσαμε μία αρκετά κρίσιμη περίοδο, η οποία είχε κάποια χαρακτηριστικά και τώρα καλούμαστε να πάμε να ξανακάνουμε μαθήματα, μήπως θα έπρεπε εμείς πλέον, το Σώμα των διδασκόντων, να σκεφτούμε κάποια πράγματα τα οποία πρέπει επιτέλους να διεκδικήσουμε; Μήπως πρέπει να ζητήσουμε κάποια πράγματα στα οποία παλιά, με τρομερή δική μας ευθύνη και όχι μόνο δική μας βέβαια, είχαμε

ενδώσει; Να ζητήσουμε να τα ξαναδούμε μαζί με τους σπουδαστές ή να αναταχθούν ορισμένα σημεία;

Για παράδειγμα, το λέω και θα το ξαναπώ, υπερασπιζόμαστε το δημόσιο πανεπιστήμιο. Πολύ καλά κάνουμε. Αλλά η πρακτική του να υποβαθμίζονται οι σπουδές μέσα από την καθημερινότητά μας εδώ πέρα, στο όνομα της υπεράσπισης του δημόσιου πανεπιστημίου, είναι κάτι το τρελό. Σ' αυτή τη λογική θα μπορούσαμε να ζητήσουμε από τους σπουδαστές, σαν ένα δείγμα, να επανέλθουμε στα μαθήματα αλλά να ζητήσουμε να μην γίνονται τουλάχιστον Συνελεύσεις τις ώρες των μαθημάτων. Έτσι; Να μπορούμε τουλάχιστον να έχουμε διδασκαλία.

Να ζητήσουμε κάποια τέτοια στοιχειώδη πράγματα, που νομίζω ότι οφείλουμε να το κάνουμε. Δεν είναι δυνατόν μονίμως να είμαστε ενδοτικοί. Μονίμως να είμαστε yes-men σε ότι μας πουν. Διότι τους κάνουμε κακό. Αυτή είναι η άποψή μου. Το να βάζεις κάποιους κανόνες, μάλλον «παιδεύει» τα παιδιά, παρά τα ταλαιπωρεί. «Παιδεύει», εννοώ εκπαιδεύει. Θεωρώ ότι είναι κακό. Έχουμε κάνει λάθη εμείς αρκετά σε αυτή την κατεύθυνση. Έχουμε γίνει λιγάκι πιο δημοκόποι από όσο θα έπρεπε. Και κάποια στιγμή πρέπει αυτό να το μαζέψουμε λίγο.

Ίσως είναι μία ευκαιρία κάποια πραγματάκια να τα θέσουμε τώρα. Χωρίς βέβαια την πρόθεση, προς Θεού, δεν εννοώ κάτι τέτοιο, να τιμωρήσουμε τα παιδιά. Απλώς να βάλουμε κάποιους καλύτερους κανόνες στο πως παίζεται αυτό το παιχνίδι που λέγεται εκπαίδευση. Μήπως είναι μία ευκαιρία τώρα;

I. ΤΕΡΖΟΓΛΟΥ: Δυο λόγια μόνο ήθελα να πω κ. Πρόεδρε, με αφορμή και αυτά που είπε και ο κ. Γουλιέλμος. Δεν είναι τόσο ή δεν είναι μόνο το ότι εμείς «καλοπιάνουμε» τα παιδιά και δεν θέτουμε πολύ αυστηρούς κανόνες, ή ανεχόμαστε διάφορα πράγματα τα οποία βάζουν αυτά σαν διαδικασίες Συνελεύσεων και χάνονται μαθήματα. Υπάρχουν και αυτά, σύμφωνοι. Αλλά υπάρχουν πάρα πολλοί παράγοντες οι οποίοι είναι έξω από το πανεπιστήμιο και οι οποίοι επηρεάζουν ακριβώς την ποιότητα των σπουδών και την υποβάθμιση ή μη υποβάθμιση του πανεπιστημίου.

Δεν θέλω να αναφερθώ τόσο πολύ στα ΚΕΣ τα οποία δημιούργησαν αυτή τη θύελλα διαμαρτυριών και πριν ακόμα από την τραγική δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου, που έφερε όλα εκείνα τα οποία ξέρουμε πάρα πολύ καλά, αλλά σήμερα ανακοινώθηκε μέσω ραδιοφώνου, ότι κάποιο πρωτοδικείο αρμόδιο, δικαίωσε προσφυγή κάποιου ΚΕΣ το οποίο συνεργάζεται με γαλλικό πανεπιστήμιο ως προς τα επαγγελματικά δικαιώματα των κολεγίων. Αυτό αναμένεται ότι θα επαναφέρει πάλι επί τάπητος το ζήτημα της αναγνώρισης των πτυχίων και των επαγγελματικών δικαιωμάτων και θα ξεκινήσει νέα σειρά διαμαρτυριών και τα λοιπά και τα λοιπά.

Ήθελα ακόμη να πω το εξής. Ότι μεθαύριο που είναι το μεγάλο συλλαλητήριο και η διαμαρτυρία προς τη Βουλή, έχει προγραμματιστεί ακριβώς η συζήτηση στη Βουλή για την παιδεία. Εγώ δεν περιμένω πολλά πράγματα και νομίζω όλοι μας, γιατί βλέπουμε ότι η διαχείριση του ζητήματος από πλευράς πολιτείας είναι καθαρά επικοινωνιακή. Δηλαδή και η επιλογή του Υπουργού και το πως ξαφνικά προβάλουν το θέμα της κατάργησης των εξετάσεων, κάτι ανάλογο θα γίνει βέβαια και στο Υπουργείο Άμυνας που θα μειώσει τη θητεία στους έξι μήνες, ώστε να «καλοπιάνουν» τις οικογένειες και τους υποψηφίους με διευκολύνσεις, νομίζω ότι και αυτό ακόμα εκτός του ότι δεν θα λύσει το πρόβλημα, θα επιφέρει μεγαλύτερα προβλήματα στα ελληνικά δημόσια πανεπιστήμια.

Διότι όπως διαμορφώνεται απ' ότι έχουμε ακούσει το προκαταρκτικό έτος σπουδών, το οποίο θα είναι εντός του πανεπιστημίου, προφανώς θα αυξήσει τρομερά τα προβλήματα και λόγω έλλειψης προσωπικού, χώρων, υποδομών. Δηλαδή δεν νομίζω ότι είμαστε έτοιμοι να δεχτούμε μία τέτοια διαδικασία. Άρα και αυτό θα μας προσθέσει προβλήματα.

Ως προς τα οικονομικά. Ξέρουμε πολύ καλά ότι είμαστε στο μέσο μιας τεράστιας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, βλέπουμε πως αξιολογεί η ευρωπαϊκή επιτροπή την εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας, τι προδιαγραφές βάζει και αυτό συνιστά μια μεγάλη περιστολή δαπανών και στην παιδεία. Επομένως αυτό το οποίο κατά ένα μέρος περιμένουν τα ελληνικά πανεπιστήμια, μία μεγαλύτερη χρηματοδότηση ενδεχομένως, που δεν φάνηκε ούτε στον προϋπολογισμό που πέρασε, ώστε να λύσει ορισμένα ζητήματα

υποδομών, αυτό δεν πρόκειται να γίνει και μάλλον θα περισταλούν περισσότερο τα έσοδα τα οποία περιμένουμε από την πλευρά της πολιτείας.

Επομένως είμαστε σε αρνητικούς παράγοντες και πρέπει να δούμε τι θα κάνουμε εμείς μέσα σε ένα τέτοιο αρνητικό κλίμα, για να σώσουμε σε κάποιο βαθμό την ποιότητα των σπουδών μέσα στο ελληνικό πανεπιστήμιο.

Θα αναφερθώ κι εγώ, όπως και άλλοι συνάδελφοι την προηγούμενη φορά, στην πολύ ωραία παρουσίαση που μας έκανε η Ελένη η Καλαφάτη, ως προς την εξέλιξη του ζητήματος της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων. Και βλέπουμε ότι σιγά σιγά, επί χρόνια χιζόταν ένα σύστημα το οποίο θα έφερνε την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων, οι πανεπιστημιακοί δεν το παίρναμε και πάρα πολύ χαμπάρι και βρεθήκαμε προ απροόπτου.

Αυτή τη στιγμή όμως είμαστε θα έλεγα γυμνοί, μέσα σε μία θύελλα πραγμάτων, τα οποία είναι από τη μία η παγκοσμιοποίηση και ότι επιφέρει, οι τεράστιες αλλαγές που γίνονται διεθνώς, η οικονομική κρίση και τα ΚΕΣ. Το μόνο νομίζω που μπορεί να μας σώσει, αν το προσπαθήσουμε, θα είναι, δεν θα πω εντατικοποίηση, θα έλεγα πάρα πολύ εντατική δουλειά μέσα στα πανεπιστήμια, για να μπορέσουμε να κρατήσουμε τουλάχιστον το επίπεδο των σπουδών το οποίο έχουμε μέχρι τώρα.

Και ξέρουμε πολύ καλά, όλοι έχουμε πειστεί, ότι το επίπεδο των σπουδών, τουλάχιστον στη Σχολή μας, αλλά όχι μόνο και σε όλο το Πολυτεχνείο και σε άλλα πανεπιστήμια, είναι πάρα πολύ καλό συγκρινόμενο με άλλες Σχολές και του εσωτερικού και της Ευρώπης. Επομένως δεν έχουμε να φοβόμαστε τόσο πολύ, αρκεί να μην αφήσουμε τα πράγματα να μας ξεφύγουν απ' το χέρι.

Αυτά ήθελα να πω βασικά.

Αυτό έρχεται όμως λιγάκι αντίθετο ως προς την μη εντατικοποίηση που ζητάνε οι σπουδαστές. Δηλαδή όχι να χαλαρώσουμε, όχι να μειώσουμε μαθήματα, πιθανόν να αλλάξουμε ορισμένα μαθήματα, ορισμένα γνωστικά αντικείμενα. Γιατί όπως ξέρουμε πάρα πολύ καλά, οι εξελίξεις και στην επιστήμη και στην τεχνολογία είναι ραγδαίες, τα πράγματα

αλλάζουν πάρα πολύ γρήγορα, συμβαίνουν γεγονότα τα οποία αλλάζουν και τον χάρτη και το σκηνικό μέσα στο οποίο δρούμε και αυτό το πράγμα θα πρέπει να μας έχει σε μεγάλη ετοιμότητα αλλά και μεγάλη αγωνιστικότητα.

Επίσης ήθελα να πω ότι αυτός ο κύκλος συζητήσεων που άνοιξε, κατ' απαίτηση και των διδασκόντων και των φοιτητών και το οποίο οργανώσατε κ. Πρόεδρε σε πρώτη φάση, νομίζω ότι είναι πολύτιμο σαν διαδικασία για την ανάπτυξη προβληματισμών, μεθοδολογιών και ανταλλαγής απόψεων. Και νομίζω ότι πρέπει να κρατηθεί πάση θυσία, παράλληλα με τα μαθήματα. Όχι με κλειστό πανεπιστήμιο μόνο αλλά και κατά τη διάρκεια του ανοιχτού πανεπιστημίου. Γιατί κλειστό πανεπιστήμιο όπως ξέρουμε όλοι, είναι ένα νεκρό πανεπιστήμιο και δεν παράγει τίποτα.

Ευχαριστώ.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Αυτή τη στιγμή πριν μιλήσει οποιοσδήποτε άλλος, θέλω να πω ότι έχουμε βάλει, δύο ομάδες θεμάτων. Η μία ομάδα είναι λίγο πολύ το γενικό πρόβλημα της παιδείας, όπως τοποθετήθηκε και από τον Γιάννη τον Τερζόγλου, δηλαδή τα ΚΕΣ, αλλά και τα άλλα, τα οποία αφορούν γενικά την παιδεία, η κρίση η οικονομική και λοιπά. Και το άλλο θέμα το οποίο μπαίνει στο τραπέζι είναι το συγκεκριμένο της Σχολής μας, αυτή την στιγμή μετά από την μακρόχρονη διακοπή των μαθημάτων που αναφέρεται και στη δυνατότητα ή όχι της ανανέωσης του προγράμματος σπουδών και λοιπά. Δεν λέω αναμόρφωσης και δεν λέω αλλαγής.

Άρα είναι δύο θέματα, νομίζω και στα δύο μπορεί όποιος θέλει να τοποθετηθεί. Βεβαίως το συγκεκριμένο θέμα της Σχολής μας θα πρέπει να μην το αγνοούμε, να προσπαθούμε όσο μπορούμε να τοποθετούμεθα πάνω και σ' αυτό.

ΑΝ. ΜΠΙΡΗΣ: Σε σχέση με το ένα σκέλος το οποίο έθιξε ο κ. Τερζόγλου, να συνεχιστούν οι συζητήσεις αυτές, σας υπενθυμίζω ότι υπάρχει κατατεθειμένη πρόταση, ακριβώς για τέτοιες συζητήσεις οι οποίες θα γίνονται σε ώρες μετά τα μαθήματα και εν είδη θα έλεγα ελεύθερης απασχόλησης και ψυχαγωγίας ενδεχομένως. Θα τίθενται τέτοια θέματα, με δυνατότητα να μιλάνε και οι σπουδαστές γι' αυτά. Υπάρχει κατατεθειμένη πρόταση η οποία έχει εγκριθεί

και υπάρχουν και οι πρώτες δηλώσεις ενδιαφέροντος. Επομένως είναι ανοιχτό ζήτημα. Αυτό ήθελα να πω.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Έτσι ακριβώς είναι. Δεν προλάβουμε να αρχίσουμε να το εφαρμόζουμε αυτό. Και μάλιστα οι προτάσεις που έχουμε για την ώρα ήταν από τον συνάδελφο τον Τάσο τον Μπίρη, από τη Θεανώ τη Φωτίου, από τον Δημήτρη τον Παπαλεξόπουλο και από τον Τάση τον Παπαϊωάννου που ήθελε να μας αναφέρει ορισμένα πράγματα σε σχέση με τα πανεπιστήμια του εξωτερικού, μια και είχε την σχετική ως πούμε εμπειρία τον προηγούμενο χρόνο.

Ε. ΜΑΝΤΖΙΟΥ: Ήθελα να σας κοινοποιήσω μία σκέψη μου, γιατί αισθάνομαι ότι διαρκώς ξεφεύγουμε από το βασικό πρόβλημα το οποίο έχουμε. Το βασικό πρόβλημα, είναι ότι δεν λειτουργεί το πανεπιστήμιο. Ή λειτουργεί με ένα τρόπο ο οποίος δεν έχει ρυθμό. Και νομίζω ότι η έννοια του ρυθμού μέσα στην εκπαίδευση είναι πάρα πολύ σημαντική ώστε να είναι αποτελεσματική. Εμείς αυτή τη στιγμή έχουμε απορρύθμιση ή έλλειψη ρυθμού.

Σε σχέση και με την Αρχιτεκτονική, που μέσα σ' αυτή τη Σχολή γενικά μιλάμε για την έννοια του ρυθμού, όχι με την έννοια της μορφής και για την έννοια των ορίων, που πιστεύω ότι και πάλι είμαστε σε ένα πανεπιστήμιο που δεν έχουμε βάλει καθόλου όρια, χωρίς να θέλω να πω ότι τα όρια ταυτίζονται με την τάξη, δεν εννοώ αυτό, αλλά μήπως θα έπρεπε η σημερινή συζήτηση να προσανατολιστεί κυρίως σ' αυτά τα δύο πράγματα, ώστε να μπορέσει να έχει ύπαρξη αυτό το πανεπιστήμιο;

Παίρνω τον λόγο μετά από τον Γουλιέλμο, εγώ συμφωνώ με αυτά τα οποία είπε. Και θα ήθελα έναν προβληματισμό, κατ' αρχάς και μία κατάθεση απόψεων από όλους. Πόσοι συμφωνούν ότι θα πρέπει το πανεπιστήμιο, τέλος πάντων να λειτουργεί και σε σχέση με αυτά που είπε και ο Κούρκουλας, ή να είναι ένα χαράκωμα. Δηλαδή το πανεπιστήμιο είναι ένα Ίδρυμα ακαδημαϊκό, επιστημονικό; Εκεί δίνει τη βάση; Ή δίνει τη βάση σε ένα Ίδρυμα διαμαρτυρίας; Αυτό πρέπει να το ξεχωρίσουμε. Καλό θα ήταν να συνυπάρχουν και τα δύο. Γίνεται;

Στις συνθήκες, στις συγκυρίες στις οποίες βρισκόμαστε εμείς τώρα, μπορούμε να κάνουμε κάτι ή πάντοτε εξαρτώμεθα από τις επιθυμίες

των φοιτητών, που όλοι γνωρίζουμε με ποιους τρόπους βγαίνουν οι αποφάσεις; Δηλαδή έμαθα ότι προχθές έγινε μία Συνέλευση, αποφασίστηκε να ανοίξουν τα πανεπιστήμια και καπάκι, αποφασίζουν μία άλλη Συνέλευση, κάποιιο άλλοι πιθανόν, που ήταν δυσαρεστημένοι από το αποτέλεσμα, για να ανατρέψουν το γεγονός.

Αν προχωρούμε με αυτόν τον τρόπο, ρυθμός δεν πρόκειται να υπάρξει, εκπαίδευση δεν πρόκειται να υπάρξει. Εγώ νομίζω ότι είναι βασικό αυτό το πράγμα και θα ήθελα να το καταθέσω.

Δ. ΗΣΑΪΑΣ: Σε όλες αυτές τις συζητήσεις που κάνουμε μπερδεύομαι μερικές φορές με τα πρόσωπα που χρησιμοποιούμε στο πρώτο πληθυντικό. Δηλαδή μερικές φορές, ποιο είναι αυτό το εμείς και το εσείς. Και βλέπω και μερικές φορές να διαμορφώνεται και μία τάση, όπου το εμείς είμαστε οι διδάσκοντες και οι άλλοι είναι οι φοιτητές.

Εγώ πρώτα απ' όλα πιστεύω ότι ούτε εμείς οι διδάσκοντες έχουμε κοινές απόψεις για πολλά πράγματα κι έχει φανεί από αυτές τις συζητήσεις και είναι γόνιμο το ότι φαίνεται από αυτές τις συζητήσεις, αλλά προπαντός οι δικές μας οι αποφάσεις για οτιδήποτε συζητάμε, δεν μπορεί να είναι το ετεροκαθοριζόμενο από αυτά που λένε οι φοιτητές. Οι φοιτητές όποια στιγμή θέλουν, όποτε θέλουν στα δικά τους όργανα, με τις δικές τους διαδικασίες στα πλαίσια της δημοκρατίας που υπάρχει και στο πανεπιστήμιο και έξω από αυτό, θα κάνουν αυτά τα οποία πρόκειται να κάνουν. Ούτε εκείνοι έχουν μία ενιαία φωνή, ούτε όλοι οι φοιτητές έχουν κοινές απόψεις, ούτε όλα τα πράγματα είναι ίδια. Δεν είμαστε δηλαδή στο διάστημα για να βλέπουμε τα πράγματα όπου είναι ο ένας στρατός από τη μία και ο άλλος στρατός από την άλλη. Μέσα στο πανεπιστήμιο υπάρχουν πολλές και διαφορετικές απόψεις, δόξα το Θεό, αυτό είναι το πιο σημαντικό πράγμα το οποίο έχουμε εξασφαλίσει.

Εγώ λοιπόν πιστεύω ότι όλες αυτές οι συζητήσεις δεν θα πρέπει να γίνονται ανακλαστικά σε πράγματα τα οποία προέρχονται από το φοιτητικό κίνημα, αλλά να ξεκαθαρίσουμε πρώτα απ' όλα μεταξύ μας ένα consensus που ισχύει, γιατί εγώ πιστεύω ότι δεν έχουμε τις ίδιες απόψεις. Το έχω

ξαναπαί και μερικές φορές δεν ακούστηκε πολύ ευχάριστο στ' αυτιά αλλά δεν τις έχουμε. Και αυτή η περίοδος αυτό νομίζω ότι το δείχνει πολύ περισσότερο.

Θα πρέπει λοιπόν να καθορίσουμε μεταξύ μας ποιο είναι το πλαίσιο λειτουργίας του πανεπιστημίου όπως το καθορίζουμε εμείς και κυρίως να ασχοληθούμε με το ποια είναι αυτή η εκπαιδευτική διαδικασία που εμείς θέλουμε, τι αλλαγές χρειάζεται, γιατί πρέπει να αλλάξουν πράγματα αν πρέπει να αλλάξουν, να πάρουμε τις αποφάσεις μας με τρόπο συναινετικό και όλοι πρέπει να προσπαθήσουμε να τις κάνουμε συναινετικές. Δεν μπορεί να συμφωνήσουμε όλοι στα πάντα, αλλά να βρούμε ένα πλαίσιο πάνω στο οποίο θα συμφωνήσουμε και αυτό να είναι το πλαίσιο λειτουργίας το οποίο θα προσπαθήσουμε να εφαρμόσουμε. Χωρίς να φτάνουμε σε καταστάσεις συγκρούσεων και προσπαθώντας να εξηγήσουμε τι λέμε. Εάν λέμε πράγματα και πιστεύουμε σ' αυτά τα πράγματα, νομίζω ότι η δύναμη των ιδεών που μπορούμε να έχουμε θα παίξει καθοριστικό ρόλο.

Κι εκεί πέρα πάνω, επειδή θα αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα άμεσα, μπορεί να το αντιμετωπίσουμε αύριο, εάν η κατάληψη δεν ψηφιστεί σήμερα στη Συνέλευση ή μπορεί να το αποφασίσουμε την άλλη εβδομάδα, θα αντιμετωπίσουμε προβλήματα παραδείγματος χάρη πρακτικά, του πως συνεχίζουμε.

Κι εκεί πέρα πάνω θα πρέπει πάλι να διαχωρίσουμε τη συζήτησή μας, νομίζω, σε δύο πλαίσια. Υπάρχει ένα πλαίσιο που είναι το θεσμικό, που ορίζει τις δέκα τρεις, δώδεκα, έντεκα, όσες εβδομάδες ορίζει, το οποίο είναι ένα αυθαίρετο πράγμα, μας έχει επιβληθεί με τους γνωστούς τρόπους, αλλά υπάρχει και μία άλλη συζήτηση που εμείς πρέπει να κάνουμε, που είναι η ουσία. Τι χρειάζεται ένας μαθητής ή μία μαθήτρια λυκείου για να πάρει ένα πτυχίο Αρχιτεκτονικής Σχολής σαν κι αυτό, που όλοι έχουμε συμφωνήσει ότι δίνουμε;

Αυτό εμείς θα το προσδιορίσουμε και θα το συζητήσουμε και με άλλους. Υπάρχει μία διδακτέα ύλη, υπάρχουν ειδικότητες, υπάρχουν συγκεκριμένα πράγματα μέσα εκεί, που θα τα καθορίσουμε χωρίς να μπαίνουμε στον πειρασμό, ούτε των συγκρούσεων με το φοιτητικό κίνημα,

ούτε του να αντιπαλεύουμε διάφορες ιδέες του αν είναι δέκα τρεις εβδομάδες, δωδεκάμισι ή οτιδήποτε άλλο.

Αυτό εάν είναι καθαρό, έχει εξηγηθεί καθαρά και το πιστεύουμε όλοι, θα ξεκινήσουμε να το εφαρμόζουμε με ψυχραιμία, με την ίδια ψυχραιμία που αντιμετωπίζουμε και τα φυσικά μας παιδιά. Άλλες είναι οι αντιδράσεις στα είκοσι και οι δικές μας οι αντιδράσεις, άλλες ήταν στα είκοσί μας χρόνια, άλλες πρέπει να είναι στην ηλικία που οι περισσότεροι από μας βρισκόμαστε σήμερα. Θέλει το πράγμα ψυχραιμία.

Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ποιο είναι το κύριο, τι είναι αυτό το κύριο συστατικό των σπουδών της Αρχιτεκτονικής, να προσπαθήσουμε να το εξασφαλίσουμε και να είμαστε ανοιχτοί στις συζητήσεις, χωρίς διάθεση να περιχαρακωθούμε σε χαρακώματα, όπου εμείς είμαστε ένα χαρακώμα και είμαστε από την εδώ μεριά και κάποιοι άλλοι είναι από την άλλη μεριά.

Εάν πάμε έτσι, νομίζω ότι η κρίσιμη αυτή περίοδος θα συνεχιστεί για μεγάλο διάστημα και δεν θα λήξει επ' ωφελεία ούτε του πανεπιστήμιου, ούτε των σπουδών, ούτε των ίδιων των σπουδαστών μας οι οποίοι θα βγουν πληγωμένοι από αυτή τη διαδικασία. Ψυχραιμία πάνω απ' όλα.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ.

Απλώς ήθελα να πω ότι όλη η προσπάθεια την οποία κάνουμε και οι συζητήσεις τις οποίες έχουμε ξεκινήσει και οι προθέσεις τις οποίες έχουμε, είναι ακριβώς να μην υπάρξουν χαρακώματα. Γι' αυτό και καλέσαμε και τους φοιτητές, έστω και δύο, τρεις, τέσσερις, όσοι είναι εδώ πέρα οι οποίοι ακούνε τη συζήτηση και ευελπιστούσαμε να έρθουν και περισσότεροι. Άρα με τίποτα δεν θέλουμε να δημιουργήσουμε χαρακώματα και να έχουμε αντιπαρατάξεις στο επίπεδο το εκπαιδευτικό, γιατί μας κάνει κακό, όχι μόνο σε εμάς, αλλά στο δημόσιο πανεπιστήμιο και στους ίδιους τους φοιτητές.

Άρα θα ήθελα εδώ πέρα να πω ότι η προσπάθεια γίνεται ακριβώς για να ανταλλάξουμε απόψεις, συναινετικά, πράγματι, όπως λέει ο κ. Ησαΐας, να μπορέσουμε να βρούμε ένα κοινό επίπεδο πάνω στο οποίο θα κουβεντιάσουμε, γιατί είναι δεδομένο ότι όλων μας -και των φοιτητών και των διδασκόντων- ο βασικός σκοπός είναι να διατηρήσουμε το επίπεδο του

δημόσιου πανεπιστημίου ψηλά, όσο μπορούμε πιο ψηλά, να μην υποβαθμιστεί –και αυτή είναι και η αγωνία την οποία νομίζω ότι όλοι μας έχουμε- και συγχρόνως να μπορούμε πάντοτε να ανταλλάσσουμε απόψεις.

Δεν ξέρω πάνω σ' αυτά όλα που λέχθηκαν μέχρι τώρα, αν θέλει να συμπληρώσει κάτι κανείς από τους συναδέλφους.

Η κα Ασπρά.

M. ΑΣΠΡΑ - ΒΑΡΔΑΒΑΚΗ: Εγώ ήθελα απλώς να γνωρίζω εάν στο θέμα γενικά της εκπαίδευσης υπάρχει μία ενιαία στάση, όχι μόνο των Ανώτατων Τεχνολογικών Ιδρυμάτων αλλά και των πανεπιστημίων της χώρας. Δηλαδή αν κάθε ένα Ίδρυμα μπορεί να έχει παντιέρα και να λέει εγώ είμαι εναντίον αυτού, εγώ δεν θέλω εκείνο, εγώ δεν θέλω το άλλο, νομίζω ότι αντλούμε εις πύθον Δαναΐδων.

Αυτό που προέχει είναι να ξέρουμε εμείς όλοι εδώ, υπάρχει μία ενιαία στάση όλων των ελληνικών πανεπιστημίων ως προς τα φλέγοντα θέματα της παιδείας; Δηλαδή το θέμα των Κ.Ε.Σ. παραδείγματος χάρη, ενδιαφέρει το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο ή το Πολυτεχνείο Θεσσαλονίκης και δεν ενδιαφέρει άλλα πολυτεχνειακά Ιδρύματα της χώρας; Ενδιαφέρει το Πανεπιστήμιο; Ενδιαφέρει την Ιατρική Σχολή; Ενδιαφέρει όλους αυτούς τους κλάδους που ασχολούνται με την εκπαίδευση; Διότι εάν κάθε ένα από αυτά τα Ιδρύματα έχει και τη δική του λογική ή αντιμετωπίζει ανάλογα με τις «διαθέσεις» του αυτά τα καίρια ζητήματα, τελικά δεν οδηγούμαστε πουθενά. Θα έχουμε ένα Πολυτεχνείο το οποίο συνεχώς θα είναι κλειστό διότι διαφωνεί με αυτό, θα έχουμε ένα άλλο Πολυτεχνείο το οποίο λειτουργεί διότι ενδεχομένως δεν πολυενδιαφέρεται, θα έχουμε μία Ιατρική Σχολή η οποία θα λειτουργεί κανονικά γιατί τα Κ.Ε.Σ. δεν τον ενδιαφέρουν, κλπ. Επομένως νομίζω ότι δεν θα οδηγηθούμε πουθενά.

Και γενικώς κάνουμε εδώ συζητήσεις, συζητήσεις, τόσα χρόνια που είμαστε εδώ και τελικά το αποτέλεσμα κανένα. Ήδη δεξ ένα νόμο ο οποίος έχει ψηφιστεί όπως όλοι γνωρίζουμε και ήδη τα δικαστήρια τον εφαρμόζουν, απορώ τι παραπέρα θα μπορούμε να επιτύχουμε εμείς ή μη μόνο να υποβαθμίζουμε τις σπουδές μας. Και να έχουμε και τα Κ.Ε.Σ. απ' έξω να μας λένε, μας εσείς είστε δύο μήνες και τρεις μήνες κλειστά, εμείς

λειτουργούμε επί καθημερινής βάσεως, ποιος παρέχει περισσότερη εκπαίδευση; Εσείς, τα δημόσια πανεπιστήμια ή εμείς που λειτουργούμε χωρίς διακοπή;

Με καταλάβατε; Δηλαδή προκύπτουν πάρα πολλά θέματα. Και αυτά ακριβώς που είναι πάρα πολύ σημαντικά και σοβαρά, θα έπρεπε νομίζω να τα γνωρίζουμε ή τέλος πάντων να μας ενημερώσετε τι πιστεύουν όλα τα άλλα εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας μας και με ποια πορεία, συντονισμένη όμως, θα απαιτήσουμε από το Υπουργείο αυτά τα θέματα. Αλλιώς και του χρόνου θα έχουμε τα ίδια και το δεύτερο εξάμηνο θα έχουμε τα ίδια και το να μπαλώνουμε τα θέματα ανά εξάμηνο, ναι να το περάσουμε να μην χαθεί, ναι το ένα, το άλλο, υποβαθμίζουμε ουσιαστικά όσο δεν γίνεται τις σπουδές μας. Και είναι και εις βάρος των φοιτητών μας. Διότι θα τους λένε μεθαύριο, μα τι πτυχία έχετε. Της ΑΚΤΟ το πτυχίο είναι πολύ πιο σημαντικό από το πτυχίο του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου. Αυτά είναι θέματα νομίζω που θα πρέπει να τα δούμε με μία σοβαρότητα πολύ μεγάλη, τόσο οι φοιτητές όσο και εμείς.

Ευχαριστώ.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Πολύ συνοπτικά, από πληροφορίες μπορώ να πω δύο πράγματα. Το ένα είναι ότι από την τελευταία Σύνοδο των Πρυτάνεων, η οποία είναι το όργανο που κατά κάποιο τρόπο είναι άτυπο μεν αλλά συντονίζει τα πανεπιστήμια, στο θέμα των Κέντρων Ελευθέρων Σπουδών, τα λεγόμενα Κ.Ε.Σ., προκύπτει ότι όλοι συμφωνούν και είναι εναντίον της αναγνώρισής τους. Παρ' όλο ότι σε άλλα θέματα η Σύνοδος των Πρυτάνεων δεν έχει ομοφωνία.

Οι πληροφορίες είναι βέβαια από δεύτερο χέρι, συζητώντας με τη δικιά μας την Πρυτανεία, η οποία σε ορισμένα από αυτά πράγματι πρωτοστατεί. Και όπως ξέρετε και στην τελευταία Σύνοδο των Πρυτάνεων είχε διαμαρτυρηθεί η Πρυτανεία και είχε αποχωρήσει από την Σύνοδο για ακριβώς το θέμα αυτό. Αλλά σε άλλα θέματα πράγματι δεν ομοφωνεί. Ενώ σ' αυτό νομίζω ότι η πληροφορία που μπορώ να μεταφέρω είναι ότι υπάρχει μία ομοφωνία κατά της αναγνώρισής των. Χωρίς αυτό να σημαίνει τίποτα περισσότερο αυτή τη στιγμή.

Το γενικότερο τώρα, τι γίνεται με τα Κ.Ε.Σ., είναι ακριβώς αυτό που είπα και νωρίτερα. Δηλαδή την αγωνία την οποία έχουμε και εμείς με την διακοπή των μαθημάτων σε μεγάλο χρονικό διάστημα, η οποία αν θέλετε -το επαναλαμβάνω γιατί το είχα πει και στην προηγούμενη συνάντηση που είχαμε επάνω στην αίθουσα-, στην ουσία προσφέρει επιχειρήματα σε όλους εκείνους οι οποίοι υποστηρίζουν την αναγνώριση των κολεγίων.

Δηλαδή όσο τα πανεπιστήμια δεν λειτουργούν φυσιολογικά και μέσα στα προγράμματά τους, δίνουν επιχειρήματα σε όλους τους πολέμιους του δημόσιου πανεπιστημίου. Και αυτό είναι κάτι το οποίο πρέπει, εμείς νομίζω να το αναγνωρίσουμε, πρέπει να το αναγνωρίσουν όλοι οι φορείς οι οποίοι αφορούν στην εκπαίδευση την πανεπιστημιακή και ο φοιτητικός χώρος.

ΜΕΛΟΣ: (Μιλάει μακριά από το μικρόφωνο).

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Νομίζω ότι οι γενικές κινητοποιήσεις που γίνονται, και των μελών ΔΕΠ αλλά και των φοιτητών, γίνονται για τη μη αναγνώριση των Κ.Ε.Σ. Υπάρχουν διάφορες αποχρώσεις εκεί, γιατί κάποιοι ζητάνε την κατάργησή τους, την ολοκληρωτική κατάργησή τους η οποία είναι το ακραίο αν θέλετε αίτημα, άλλοι ζητάνε απλώς να μην αναγνωριστούν με τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα τα διπλώματα των Κέντρων ελευθέρων Σπουδών.

Και βέβαια, αυτό που λέει και η Ελένη είναι ότι πρέπει να δούμε και όπου δημοσιεύονται απόψεις των Πρυτάνεων είναι σαφείς επάνω σε αυτό το θέμα. Δηλαδή και συνεντεύξεις και δημοσιεύματα, είναι σαφείς εναντίον αυτή της λειτουργίας. Και όχι μόνο από το δικό μας Πολυτεχνείο όπου πράγματι πρωτοστατούν επάνω σε αυτό το θέμα.

Δεν σας κρύβω όμως, το είχα πει και την περασμένη φορά και μάλιστα ήδη ως Σχολή έχουμε απαντήσει, ότι υπάρχει και το θέμα της αναγνώρισης με σχεδόν ίδια δικαιώματα των αποφοίτων από Τ.Ε.Ι. Βέβαια η φάση την οποία περνάνε τώρα και τα σχέδια Προεδρικών Διαταγμάτων που έχουν βγει, δεν αφορούν σε ειδικότητες οι οποίες έχουν σχέση με τη Σχολή μας. Είναι ηλεκτρολογίες, μηχανολογίες και λοιπά.

Αλλά παρ' όλα αυτά ως Σχολή απαντήσαμε και ως Διοικητικό Συμβούλιο απαντήσαμε και συνταχθήκαμε κατά κάποιο τρόπο με την άποψη

του Τεχνικού Επιμελητηρίου ότι αυτά θα πρέπει να μπουν στο τραπέζι σε μία μορφή διαλόγου πριν θεσμοθετηθούν χωρίς να υπάρχει η αντίστοιχη άποψη του τεχνικού κόσμου, του Τεχνικού Επιμελητηρίου που είναι και ο τεχνικός σύμβουλος του ελληνικού κράτους σε τελευταία ανάλυση.

ΜΕΛΟΣ: (Μιλάει μακριά από το μικρόφωνο).

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Πράγματι και αυτή είναι μία από τις διαμαρτυρίες του Τεχνικού Επιμελητηρίου και γι' αυτό συμφωνήσαμε κι εμείς, συνταχθήκαμε με το Τεχνικό Επιμελητήριο.

Ι. ΤΕΡΖΟΓΛΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, αν μπορώ κι εγώ να παρέμβω. Διαβάσαμε στις εφημερίδες ότι ο Πρύτανης μας ο κ. Μουτζούρης, πρότεινε την ένταξη των Τ.Ε.Ι. στα πανεπιστήμια. Δηλαδή αυτό είναι κάτι που έχει συζητηθεί στη Σύγκλητο; Ή ξέρετε κάτι παραπάνω να μας πείτε;

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Όχι, είναι μια προσωπική του άποψη την οποία τοποθέτησε κάποια στιγμή σε κάποια συνέντευξη την οποία είχε δώσει.

ΜΕΛΟΣ: (Μιλάει μακριά από το μικρόφωνο).

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ελένη.

Ε. ΜΑΪΣΤΡΟΥ: Σύντομα θέλω να πω συμπληρωματικά με αυτά που είπε ο Πρόεδρος, γενικά σε όλα τα θέματα που μας έχουν απασχολήσει μέχρι τώρα, ο νόμος πλαίσιο, έρευνα, μεταπτυχιακά, Κ.Ε.Σ., η Πρυτανεία έχει διαμορφώσει απόψεις και τις έχει καταθέσει στο Υπουργείο. Το Πρυτανικό Συμβούλιο, όπως σας είπε και ο Πρόεδρος, έχει, όποτε του δίνεται ευκαιρία, επαφή με τον εκάστοτε Υπουργό και εκφράζει τις απόψεις του, άλλοτε με συμφωνία των Πρυτάνεων και άλλοτε όχι. Επίσης τα συνδικαλιστικά μας όργανα έχουν εκφράσει απόψεις σε όλα τα παραπάνω θέματα και τις έχουν καταθέσει.

Άρα όταν ακούμε από την τηλεόραση ότι δεν υπάρχουν κατατεθειμένες προτάσεις από την εκπαίδευση, να ξέρουμε ότι αυτό είναι μύθος. Κατατεθειμένες προτάσεις υπάρχουν, βούληση από την πλευρά της πολιτείας να τις λάβει υπ' όψιν της δεν φαίνεται να υπάρχει.

Μ. ΑΣΠΡΑ - ΒΑΡΔΑΒΑΚΗ: Ένα λεπτό. Εάν κλείσουν όλα τα πανεπιστήμια της χώρας επί ένα μήνα, όλα όμως όχι ένα, τι θα γίνει; Δεν είναι ο αγώνας πιο

έντονος; Θέλω να πω ότι με το να τα έχουμε έτσι, απεργεί το ένα τώρα, μεθαύριο το άλλο, συνεννοούνται όλοι οι Πρυτάνεις αυτής της χώρας ότι θα κλείσουμε τα πανεπιστήμια για δύο μήνες, έναν μήνα, μέχρι να αποσυρθεί αυτό το πράγμα το οποίο δεν μας συμφέρει. Αυτό γιατί δεν το κάνουμε; Παρά μόνο λειτουργεί η Κρήτη, λειτουργεί η Θεσσαλονίκη, λειτουργεί η Θεσσαλία, δεν λειτουργεί η Αθήνα. Δηλαδή που πάμε έτσι;

Ο προβληματισμός μου είναι αυτός. Δεν είναι εάν ο Πρύτανης μας δεν έχει θέσει τις προτάσεις του. Αυτές τις ξέρουμε. Όπως και ορισμένες προτάσεις άλλων Πρυτάνεων. Αλλά για να φέρεις το Υπουργείο σε δύσκολη θέση ή τελικά τα κόμματα σε μία δύσκολη θέση, θα πρέπει να υπάρχει μία ομοφωνία. Η οποία όμως ομοφωνία δεν υπάρχει. Κι επομένως γι' αυτό είπα προηγουμένως ότι όλα αυτά τα οποία κάνουμε είναι μάταια. Απλώς χάνουμε και υποβαθμίζουμε τα Ιδρύματά μας. Αυτή είναι η γνώμη μου η ταπεινή.

Ευχαριστώ.

Ε. ΜΑΪΣΤΡΟΥ: Πολύ ωραία ιδέα, αλλά πρέπει να καταλάβετε, εάν παρακολουθήσει κάποιος αυτές τις συναντήσεις των Πρυτάνεων που είναι από διάφορους πολιτικούς χώρους και έχουν και διάφορες επιδιώξεις στο κεφάλι τους, με τίποτα δεν υπάρχει ομοφωνία. Αυτή είναι φυσικά και η δική μας αγωνία.

Το να κλείσουν τα πανεπιστήμια επισήμως από τις Διοικήσεις, που θα ήταν και το πιο ισχυρό εργαλείο, δυστυχώς δεν γίνεται. Ο άλλος τρόπος κινητοποίησης όλων των πανεπιστημίων είναι μέσω των συνδικαλιστικών τους φορέων, που πάλι όπως βλέπουμε ορισμένες φορές κι εκεί δεν υπάρχει συμφωνία.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ο Δημήτρης ο Παπαλεξόπουλος.

Δ. ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ: Δεν έχω καταλάβει κ. Πρόεδρε αν όντως συζητάμε για τα Κ.Ε.Σ. τώρα.

Πολύ σύντομα να πω κάτι. Προφανώς και υπάρχουν προτάσεις, προφανώς η πολιτεία δεν θέλει να τις ακούσει, παράλληλα θα έλεγα εγώ ότι θα έπρεπε ο κάθε ένας στον Τομέα του ή στις Σχολές που είναι να παράξει και μία διαφορετικού τύπου γνώση. Δηλαδή να απαντήσει ώστε αυτό το πράγμα

σιγά σιγά να αρχίσει να συσσωρεύεται, εάν κατά τόπους θα λειτουργήσουν πανεπιστήμια ιδιωτικά, Κ.Ε.Σ., με γνωστικά αντικείμενα της περιοχής του ή όχι. Να αναπτύξει κάποια σενάρια.

Το λέω αυτό πάρα πολύ σύντομα, αλλά νομίζω ότι αφηγήσεις και σενάρια γύρω από αυτό δεν έχουμε παράξει. Δηλαδή ενώ λέμε εδώ πέρα ότι αντιμετωπίζουμε τα αντικείμενα της Σχολής, ενώ θεωρούμαστε καθ' ύλην αρμόδιοι για να μιλήσουμε για τα γνωστικά αντικείμενα της Αρχιτεκτονικής, επιφυλασσόμαστε από το να κοιτάξουμε γύρω μας, να δούμε κινήσεις που έχουν γίνει, να τις αξιολογήσουμε εάν απέτυχαν και γιατί. Ίσως για να μην θίξουμε και ένα περιβάλλον το οποίο κινείται παράλληλα από μας, πολλές φορές στοχεύουμε αλλού, ενώ οι πραγματικότητες γίνονται αλλού.

Πολλές φορές έξω από το Πολυτεχνείο παράγεται ένας χώρος ο οποίος μιλάει για κάτι, με τον οποίον θεωρητικά διαφωνούμε αλλά δεν διαβλέπουμε σε αυτόν τη δυνατότητα επιθυμίας δημιουργίας ενός ιδιωτικού πανεπιστημίου. Δεν καταλαβαίνουμε εάν αυτή η επιθυμία, είναι βάσιμη ή όχι, δηλαδή έχουμε όλα τα εργαλεία για να αξιολογήσουμε εάν αυτό στέκει και μπορεί να στηθεί και γιατί δεν παράγονται σενάρια τα οποία να είναι σχετικά με το αντικείμενό μας.

Παρόμοια σενάρια και αυτό ήταν θέμα μίας ευρύτερης κουβέντας που έγινε κάπου αλλού, θα έπρεπε ενδεχομένως να παράξουν και οι δικηγόροι, οι οποίοι καλούνται να απαντήσουν σε πολύ συγκεκριμένα πράγματα. Δηλαδή ένας ο οποίος έχει πάρει ένα δίπλωμα το οποίο αναγνωρίζεται από την Αγγλία, μπορεί να δικηγορήσει στην Ελλάδα ή όχι; Ποιες είναι οι προϋποθέσεις; Δεν είναι να κατέβει στα ελληνικά δικαστήρια, ενδεχομένως να δικηγορήσει σαν στέλεχος παραρτήματος μιας εταιρείας η οποία έχει εγκατασταθεί στην Ελλάδα και παρέχει δικηγορικές υπηρεσίες στη Μέση Ανατολή.

Αυτού του είδους λοιπόν τη σχέση της Σχολής με το επάγγελμα δεν την κατανοούμε.

Να προχωρήσω παραπέρα, να πω ότι υπάρχουν κάποια καινούργια δεδομένα, ότι μιλάμε για οικονομική κρίση. Εάν υπήρχαν τα προηγούμενα σενάρια που λέω, αυτά θα έπρεπε να τροφοδοτηθούν με τα

σενάρια της οικονομικής κρίσης. Για να δούμε εάν θα φρενάρει κατά κάποιο τρόπο ή θα τροποποιήσει τους συγκεκριμένους τρόπους ύπαρξης ξένων πανεπιστημίων ή Κ.Ε.Σ., κατά τομέα στο χώρο που ασχολούμαστε.

Για παράδειγμα, ξέρουμε ότι στην Ευρώπη λιγότερο, στην Αμερική –το συζητάγαμε πριν από λίγο με τον Ησαΐα, πολύ περισσότερο, η οικονομική κρίση το πρώτο πράγμα το οποίο έπληξε θανάσιμα ήταν τα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Δεν υπάρχουν επενδύσεις για να τα χρηματοδοτήσουν. Ιδιωτικά πανεπιστήμια αγγλικού τύπου και πανεπιστήμια γενικώς τύπου Αμερικής, που βασίζονται σε ένα μεγάλο τομέα σε ιδιωτικές επενδύσεις. Ποιοι θα στελεχώσουν αυτά τα πανεπιστήμια;

Το Μετσόβιο Πολυτεχνείο πρέπει να κάνει κάποιους συλλογισμούς γύρω από αυτό και οι συλλογισμοί θα μπορούσαν να είναι του εξής τύπου για παράδειγμα και τελειώνω εκεί. (Ξέροντας ότι αυτό που θα πω μοιάζει σαν επιστημονική φαντασία, αλλά θα έπρεπε με κάποιο τρόπο να αξιολογήσουμε κάποια τέτοια σενάρια).

Η στελέχωση αυτών των πανεπιστημίων αν υπάρχει περίπτωση να γίνουν στο χώρο της Αρχιτεκτονικής, θα γίνει ενδεχομένως με ανθρώπους οι οποίοι κάνανε μεταπτυχιακά σε συγκεκριμένες σχολές του εξωτερικού, ονομαστικά είναι τρεις – τέσσερις, οι οποίοι απέκτησαν μία «τεχνογνωσία» κάποιου πρόσφατου είδους αρχιτεκτονικής και οι οποίοι μπορούν να μεταφέρουν αυτά άμεσα.

Αυτοί οι άνθρωποι θα στελεχώσουν αυτά τα πανεπιστήμια αλλά θα είναι καθηγητές με ημερομηνία λήξης, δεδομένου ότι οι εξελίξεις έστω και οι επιφανειακές που γίνονται σε αυτόν τον τομέα στο εξωτερικό γρήγορα αλλάζουν και συνεπώς θα έρθουν κάποιοι επόμενοι. Δηλαδή θα πρέπει να μπορούμε σε αυτόν τον τομέα.

Και τελικά να κλείσω λέγοντας το εξής. Είναι μία μεγάλη κουβέντα που κάπως πρέπει να την ανοίξουμε, είμαστε καθ' ύλην αρμόδιοι. Το Πολυτεχνείο ξεκίνησε την ιστορία με τα Κ.Ε.Σ. και βαδίζει πολύ σωστά την ιστορία με τα Κ.Ε.Σ., ξέροντας, το είχαμε κουβεντιάσει και μία προηγούμενη φορά, ότι το Πολυτεχνείο είναι το μόνο το οποίο θα ωφεληθεί πρακτικά από τα Κ.Ε.Σ. Άρα προς τιμή του που το κάνει αυτό το πράγμα.

Δηλαδή το Πολυτεχνείο δεν έχει τίποτα να φοβηθεί και η Αρχιτεκτονική Σχολή από ιδιωτικές Αρχιτεκτονικές Σχολές, οι περιφερειακές Σχολές θα την πατήσουν, το λέω πάρα πολύ χοντρά, συνεπώς η στήριξη της προσπάθειας αυτής του Πολυτεχνείου έχει ένα ευρύτερο ιδεολογικό και θα λέγαμε, σε εισαγωγικά ή όχι, κοινωνικό χαρακτήρα.

Και αυτό πάλι όμως είναι ένα σενάριο το οποίο να το θέσουμε στο τραπέζι, δηλαδή κατά τόπους, κατά Σχολή, κατά ειδικότητα, θα πρέπει να αξιολογήσουμε πέρα από το γενικό πλαίσιο το οποίο ισχύει και να τροφοδοτήσουμε μία γενική προβληματική, με δεδομένα επί του αντικειμένου μας, με αξιολογήσεις, πιθανότητες, μετατοπίσεις αντικειμένων ή αντικειμένων που περνάνε ξυστά από τις Σχολές και στοχεύουν σε άλλους τρόπους.

Ευχαριστώ.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ.

Ο Τάσης Παπαϊωάννου, ο Αργύρης Ρόκας και ο Τάσος Μπίρης.

ΑΝ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ: Επειδή βλέπω ότι γενικώς αναφερόμαστε επί παντός επιστητού και θα πω κι εγώ μερικές σκέψεις δικές μου. Και ο λόγος που δεν είχα μιλήσει όλες τις προηγούμενες φορές ήταν ότι ήμουν εξαιρετικά προβληματισμένος. Θέλω λοιπόν να μοιραστώ τις σκέψεις μου.

Πιστεύω ότι βρισκόμαστε σε μία κρίσιμη κατάσταση, η οποία δεν είναι μόνο ελληνική, είναι παγκόσμια. Δεν αναφέρομαι τόσο στην παγκοσμιοποίηση που κυρίως της δίνουμε οικονομικά χαρακτηριστικά. Θεωρώ ότι το μέγα διακύβευμα είναι πολιτισμικό. Εν τέλει πολιτικό. Υπάρχει μία σοβαρή κρίση. Και θα σας διηγηθώ κάτι. Παρακολουθώ την κόρη μου τη μεγάλη, είναι οκτώ χρονών, και την παρακολουθώ πόσο αντιδρά καθημερινά στο πρόγραμμά της.

Σε αυτό που εγώ προσωπικά αλλά και το σχολείο της και εν γένει η κοινωνία βάζει τα μικρά παιδιά σ' αυτό το κανάλι. Αντιδρά. Είναι οκτώ χρονών, θέλει να παίξει, θέλει να έχει ελεύθερο χρόνο. Δεν της μένει ελεύθερος χρόνος. Έχει διάβασμα απίστευτο για το σχολείο, έχει να κάνει τα αγγλικά, έχει να κάνει όλα αυτά που εν πάση περιπτώσει πρέπει να κάνει καθημερινά. Και αντιδρά από τώρα, από οκτώ χρονών.

Για να έρθει αργότερα το γυμνάσιο και μετά το λύκειο και να πρέπει να γίνουν φροντιστήρια απίστευτα, γιατί το παιδί πρέπει να μπει και στο πανεπιστήμιο. Και αφού περάσει από όλη αυτή την πίεση την απίστευτη την ψυχολογική, να μπει επιτέλους σ' αυτό το πανεπιστήμιο, μπράβο, μπήκε. Και έρχεται μέσα λοιπόν στη Σχολή Αρχιτεκτόνων.

Δεν λέω για την κόρη μου τώρα, μιλάω για την κάθε κόρη και κυρίως για όλα αυτά τα παιδιά που έχουν περάσει μέσα από αυτή την απίστευτη πρέσα.

Μπαίνουν λοιπόν μέσα στη Σχολή Αρχιτεκτόνων, όπου υπάρχει μία άλλη απίστευτη πρέσα. Ενώ λοιπόν έχουμε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που λέει ότι τελειώνεις σε πέντε χρόνια, κανένας πολύ καλός φοιτητής, μέτριος ή κακός θα έλεγα, δεν την τελειώνει σε πέντε χρόνια αυτή τη Σχολή, αλλά ξέρουμε στατιστικά ότι είναι γύρω στα εξίμισι χρόνια ο μέσος όρος.

Και αφού λοιπόν με το καλό τελειώσει αυτή την περιβόητη Σχολή και θα πω ποιοι είναι οι υπεύθυνοι γι' αυτή την κατάσταση μετά, λέμε, μα δεν αρκεί αυτή η Σχολή, πρέπει να κάνει και μεταπτυχιακά. Γιατί; Γιατί πλέον στην ουσία αυτό το ανταγωνιστικό σύστημα έχει υποβαθμίσει αυτό το περιβόητο πτυχίο. Άντε λοιπόν ξανά στην πρέσα του να μπουν και να κάνουν μεταπτυχιακά. Συζητήσεις, συνεντεύξεις, κακό, συστατικές, χαρτιά, εξετάσεις, δεν ξέρω εγώ τι, αυτά τα περίεργα που έλεγε ο Ελύτης με τα διδακτορικά μας και τα χαρτιά μας. Δεν θυσίασε λέει, (μίλαγε για τον Εμπειρικό), δεν θυσίασε λέει τρίχα από την πλούσια κόμη του στα σκυλιά.

Εμείς λοιπόν συνέχεια πιέζουμε, πρεσάρουμε για να κάνουμε και τα μεταπτυχιακά. Και αφού κάνουμε και τα μεταπτυχιακά, μα πρέπει να κάνουμε και διδακτορικό.

Τι θέλω να πω δηλαδή εν ολίγοις; Είναι προφανές ότι σε αυτά τα παιδιά τελειώνοντας από όλο αυτό το πέρασμα των συμπληγάδων το απίστευτο, φτάνοντας ας πούμε σχεδόν στα τριάντα τους χρόνια να έχουν περάσει όλη αυτή τη δυσκολία και την πίεση στο τέλος τι τους λέμε σαν κοινωνία; Ξέρετε κάτι, δεν έχει δουλειά. Δεν έχει μέλλον.

Θεωρώ ότι προφανώς αυτή την αγωνία εμείς οι μεγαλύτεροι, (η δικιά μου η γενιά η οποία πίστεψε κάποια στιγμή στην ουτοπία αλλά την

πούλησε), για να το πω έτσι ξεκάθαρα, την εκποιήσαμε, αυτούς τους αγώνες τους εξαργυρώσαμε, αυτή λοιπόν η γενιά τι έχει να πει σε αυτά τα παιδιά; Προφανώς και αντιδρούν, προφανώς και αντιστέκονται όσο μπορούνε.

Ξέρετε ποιο είναι για μένα το μεγάλο πρόβλημα; Το πρόβλημα είναι μέσα μας πιστεύω. Είναι η απίστευτη ιδιώτευση. Είναι αυτό το σύστημα που μας σπρώχνει εξαιρετικά πιεστικά στον εαυτό μας. Λείπουν οι συλλογικότητες πια. Η ιδιώτευση. Ο εαυτός μου, ο εαυτούλης μου, εγώ. Το εγώ το απίστευτο. Το αντίθετα με αυτό που λέγε ο Μακρυγιάννης στο ΜΕC, είμαστε στο απίστευτο εγώ σήμερα. Αυτό είναι για μένα το μεγάλο πρόβλημα.

Άρα λοιπόν ας έρθουμε στη Σχολή, τώρα ξαφνικά ανακαλύψαμε ότι έχουμε σπουδές που ας πούμε διαρκούν εξήμισι χρόνια; Τώρα το ανακαλύψαμε; Μιλώ για τους διδάσκοντες. Γιατί δεν κάναμε τίποτα όλα αυτά τα χρόνια για να τα αλλάξουμε; Ξέρετε γιατί; Γιατί εμείς κοιτάμε το εγώ μας. Το μαθηματάκι μας, τον δικό μας τον χώρο, τον δικό μας τον Τομέα, το δικό μας, γενικά το δικό μας. Μέσα μας να κοιτάξουμε. Ας τα αλλάξουμε λοιπόν. Ας κάνουμε λοιπόν σπουδές που να είναι πέντε χρόνια ή ενδεχομένως σπουδές που να δίνουν και μεταπτυχιακό.

Γιατί υπάρχει και ο παραλογισμός. Από τη μία υποτίθεται ότι διεκδικούμε σαν Πολυτεχνείο αυτό το δίπλωμα των εξήμισι χρόνων ότι είναι μεταπτυχιακό και από την άλλη πάλι κάνουμε μεταπτυχιακά. Ας ξεκαθαρίσουμε λίγο το τοπίο απέναντι στα παιδιά και στους εαυτούς μας. Δεν είμαστε ξεκαθαρισμένοι. Απλά είναι αυτή η απίστευτη ιδιώτευση η οποία οδηγεί σε έναν απίστευτο ανταγωνισμό και εν τέλει στην πάρτη μας. Αυτό. Η πάρτη μας.

Και φυσικά όταν υπάρχει η ιδιώτευση υπάρχει και η απουσία, που έλεγε ο Σεβαστάκης αν θυμάμαι καλά. Βεβαίως υπάρχει η απουσία από τον χώρο του Πανεπιστημίου όπου κανένας φοιτητής δεν πατάει. Βεβαίως όταν υπάρχει κενό η φύση έρχεται με κάτι άλλο να το αναπληρώσει. Εμείς είμαστε αυτοί που φταίμε. Εμείς πρέπει να αλλάξουμε.

Άρα λοιπόν να μην κοιτάμε κάπου αλλού τον αντίπαλο. Ας κοιτάξουμε να βγάλουμε πρώτα τον δικό μας τον αντίπαλο. Ας αλλάξουμε πραγματικά τις σπουδές μας. Εάν πραγματικά πιστεύουμε ότι πρέπει. Ο

Δημήτρης είχε σε πάρα πολλά απ' αυτά που έλεγε δίκιο. Πρέπει να τις αλλάξουμε, ωραία, να τις αλλάξουμε. Ποιον περιμένουμε δηλαδή; Και αν πραγματικά πρέπει να τις αλλάξουμε ας υπάρξει και κάποιος κόστος. Ας αναλαμβάνουμε κάθε φορά το κόστος. Δεν μπορείς να κάνεις ομελέτα χωρίς να σπάσεις αυγά. Δεν γίνεται αυτό το πράγμα. Πως είναι δυνατόν δηλαδή; Να πολεμάω για κάτι αλλά την ίδια στιγμή θέλω να βγω και σώσω.

Πως είναι δυνατόν; Κάτι θα θυσιάσω. Τι είναι αυτό; Ενδεχομένως να το πάρουμε απόφαση, ένα εξάμηνο πρέπει να θυσιαστεί ενδεχομένως. Όχι να κουβεντιάζουμε εις αεί και να βγάζει καθένας όπως εγώ αυτή τη στιγμή βγάζω τα εσώψυχά μου, αλλά αν πραγματικά θέλουμε να αλλάξουμε κάτι ας θυσιάσουμε έναν χρόνο και να πούμε ότι το επόμενο εξάμηνο θα γίνει σύμφωνα με αυτόν τον τρόπο. Και ας είμαστε έτοιμοι να θυσιάσουμε όλοι κάτι.

Μαθήματα, μαθήματα συνέχεια. Τρίτο, τέταρτο, πέμπτο, δέκατο. Εγώ έβγαλα μια σχολή κι εσείς οι περισσότεροι, είναι λίγοι οι νέοι συνάδελφοι εδώ που δεν έχουν βγάλει αυτή τη Σχολή, που είχαμε έτη. Κάναμε δηλαδή ακριβώς τα μισά μαθήματα αν θυμόσαστε καλά. Ακριβώς. Κάποια στιγμή άλλαξε λοιπόν ένας νόμος και τα έτη έγιναν, εξάμηνα.

ΜΕΛΟΣ: (Μιλάει μακριά από το μικρόφωνο).

ΑΝ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ: Υπερβάλω; Κάθε άλλο. Δεν υπερβάλω. Ακριβώς τα μισά θέματα κάναμε. Είχαμε ετήσια μαθήματα, υπήρχε βέβαια και μια άλλη δομή, υπήρχανε οκτάωρα, υπήρχε η πρόοδος, υπήρχαν διάφορα άλλα, αλλά επί της ουσίας κάναμε τα μισά θέματα. Δεν μου φαίνεται ότι ως Αρχιτέκτονες χάσαμε τρομερό πεδίο.

Δηλαδή ότι ήμασταν πολύ χειρότεροι από τα σημερινά παιδιά. Ήμασταν χειρότεροι. Αλλά δεν ήταν τόσο χειρότερα τα πράγματα. Ξέρετε γιατί; Γιατί υπήρχε χρόνος, υπήρχε χρόνος να σκεφτούμε. Σήμερα δεν υπάρχει χρόνος να στοχαστούμε, χρόνος να αμφισβητήσουμε επί της ουσίας. Και η αμφισβήτηση η πραγματική και τελειώνω εδώ, είναι η αμφισβήτηση του εαυτού μας πρώτα απ' όλα. Αυτό πιστεύω.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ.

Ο Αργύρης Ρόκας.

A. ΠΟΚΑΣ: Η χειμαρώδης τοποθέτηση του Τάση Παπαϊωάννου σε πολλά σημεία έχει καλύψει και τις δικές μου απόψεις που θα τις έλεγα βέβαια λίγο διαφορετικά και φαντάζομαι και άλλων. Αλλά εν πάση περιπτώσει κι εγώ στο γενικό ήθελα να σταθώ σ' αυτή την πρώτη φάση της συζήτησης και ίσως στη συνέχεια εφ' όσον τεθεί το θέμα που πρέπει να τεθεί νομίζω, να συζητήσουμε και για το τι θα γίνει την επόμενη μέρα εν πάση περιπτώσει που η Σχολή κάποια στιγμή θα επαναλειτουργήσει.

Αλλαγή. Παρατηρούσα προηγουμένως και ας μην θεωρηθεί εξυπνακίστικο σχόλιο, γιατί η αλλαγή μας χρειάζεται πραγματικά. Στα προγράμματά μας, στην οργάνωσή μας, γενικώς στο πως διδάσκουμε την Αρχιτεκτονική σ' αυτή τη Σχολή και γενικότερα. Και πραγματικά καλά τα είπε ο Τάσης κι εγώ δεν βλέπω για ποιο λόγο υπάρχει τόση αδράνεια και τόση δυσκολία και δυστοκία, η οποία εκφράζεται με τις ατέλειωτες πραγματικά ανθρωποώρες συζητήσεων και βεβαίως εν τέλει συντελεί σε ελάχιστο έργο. Έργο δηλαδή προς την πλευρά της αλλαγής.

Εδώ δεν έχουμε ακόμη αλλάξει σε αυτή την αίθουσα που φωτίζεται για μαθήματα αλλά και συζητήσεις, τους λαμπτήρες πυρακτώσεως σε λαμπήρες χαμηλής κατανάλωσης. Δηλαδή έχουμε περίπου υποδιπλάσια ένταση φωτός, περίπου πενταπλάσια κατανάλωση και βέβαια πρέπει κάπου κάπου να τις αλλάζουμε, καίγονται πολύ γρήγορα αυτές και γι' αυτό όσες είναι καμένες περνάνε μήνες για να αλλαχθούν από τον ηλεκτρολόγο. Δεν έχουμε αλλάξει τις λάμπες.

Προχωράω. Πιστεύω όμως ότι από την άλλη πλευρά η γενικότερη διεθνής και ελληνική πολιτική και κοινωνική συγκυρία, θέτει ζητήματα πάρα πολύ σοβαρά για την παιδεία στο σύνολό της. Και αυτό υποτίθεται ότι θέλει να κάνει και η ανασχηματισμένη κυβέρνηση, επικοινωνιακά δρώντας και θέτοντας τα ζητήματα επί τάπητος από τα σχολεία και τις πανελλήνιες μέχρι τα πανεπιστήμια.

Όμως η άποψή μου ήταν πάντοτε και είναι, ότι χρειάζονται και ανάλογες ευκαιρίες και αφορμές αν θέλετε, ότι το πανεπιστήμιο, οι δάσκαλοι στο πανεπιστήμιο και το φοιτητικό κίνημα ακόμη, με την έννοια δηλαδή ότι δεν

είναι ακόμη ενταγμένοι οι άνθρωποι αυτοί σε επαγγέλματα ή σε διαδικασίες διδασκαλίας, έχει λόγο για το σύνολο της παιδείας και της εκπαίδευσης σε μία χώρα. Δεν υπάρχει κατατεθειμένη πέραν και εκτός αρθρογραφιών μεμονωμένων βεβαίως ατόμων και επιστημόνων, καταγεγραμμένη η άποψη του πανεπιστημίου για το σύνολο της εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Από το δημοτικό μέχρι τις πανελλήνιες και το σχολείο. Πότε θα γίνει αυτό; Η απώλεια του νοήματος, λέξεων, όρων, εννοιών, η οποία για μένα είναι εξόχως έντονη περισσότερο στην Ελλάδα από τις άλλες χώρες, για κάποιους λόγους που ας μην τους συζητήσουμε, έχει συμπεριλάβει ακόμη και αυτή την έννοια της πνευματικής ηγεσίας, της ακαδημαϊκής κοινότητας η οποία έχει χρέος, οφείλει να καταθέτει την άποψή της. Όχι μόνο για τα στενά γνωστικά όρια του πεδίου στο οποίο δραστηριοποιούνται οι ακαδημαϊκοί και πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, αλλά ευρύτερα για το θέμα της παιδείας.

Δεν είναι λίγο περίεργο ή μάλλον δεν είναι καθόλου περίεργο πολιτικά και κομματικά να το εξηγήσει κανείς, ότι σαφώς το ενδιαφέρον παρατάξεων, κομμάτων, κυβερνήσεων στρέφεται περισσότερο στο χώρο του πανεπιστημίου γιατί από εκεί θα αντλήσει προφανώς πολιτικά ερείσματα. Λιγότερο στο λύκειο, καθόλου χαμηλότερα.

Έχουμε χωρίσει δηλαδή το σύστημα παιδείας σ' αυτή τη χώρα στην αρμοδιότητα του εκάστοτε Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, από το δημοτικό, το νηπιαγωγείο μέχρι το πανεπιστήμιο και ασχολούμεθα, μιλάω για μας τους πανεπιστημιακούς, περισσότερο με τα δικά μας.

Βεβαίως όλοι θυμόμαστε ότι σε συζητήσεις σαν κι αυτή ή και σε άλλες έχουμε αναφερθεί στο ζήτημα του τρόπου εισαγωγής στα πανεπιστήμια παράδειγμα, που είναι απλώς η συμβολική έκφραση, ο κόμβος που συνδέει το λύκειο, την δευτεροβάθμια με την τριτοβάθμια. Κι έχουν ακουστεί και διάφορες απόψεις. Τώρα τίθεται και αυτό το θέμα. Εκεί θα έχουμε άποψη ή δεν θα έχουμε;

Για μένα λοιπόν εν πάση περιπτώσει, επειδή το ζήτημα είναι πραγματικά ενιαίο, ήρθε η στιγμή εάν μπορούμε να σταθούμε αντάξιοι βέβαια των συνθηκών και των περιστάσεων, να καταθέσουμε απόψεις, γνώμες, προτάσεις για το σύνολο της παιδείας στην Ελλάδα. Και να σας πω

και κάτι; Είτε το θέλαμε είτε όχι, είτε το θέλουν κάποιοι είτε όχι, ανήκουμε σε έναν πολιτικό συνασπισμό, την ενιαία Ευρώπη η οποία έχει καθορίσει ακόμη και το νόμισμά μας. Δεν ξέρω πόσοι από μας αλλά και από τους νεότερους ακόμη, κάποια χρόνια πριν θα μπορούσαν να δουν, αν δεν ήταν και οι ίδιοι πολιτικοί ή οικονομικοί, εν πάση περιπτώσει ή οικονομικά καταρτισμένοι, θα μπορούσαν να δουν το γεγονός του ενιαίου νομίσματος σε αυτή την Ευρώπη τόσο γρήγορα.

Έχουμε ενιαίο νόμισμα, έχουμε ενιαίες ρυθμίσεις, έχουμε πάρα πολλά αρνητικά, ίσως κάποια θετικά δεν ξέρω, αυτό εξαρτάται από την τοποθέτηση του καθενός, όμως κάποια στιγμή το μέτρο αξιολόγησης και σύγκρισης, οι στόχοι που βάζουμε δεν έχει και μία εμβέλεια τέτοιου είδους; Διεθνή, πανευρωπαϊκή, παγκόσμια αν θέλετε αργότερα;

Συζητάμε για ποιότητα σπουδών, για δημόσιο πανεπιστήμιο, αξιολογούμε τους εαυτούς μας ενδεικτικά, εννοώ το έργο που παράγουμε μέσα από σημάδια που η αγορά ή η πραγματικότητα του επαγγέλματός μας δίνει, μπορεί να είμαστε άλλοτε λόγο μέσα, άλλοτε λίγο έξω, στην πραγματικότητα όμως όταν μιλάμε για αλλαγή στα προγράμματά μας, στις σπουδές μας και λοιπά, δεν πρέπει να έχουμε και κάποιου είδους επίπεδο σύγκρισης; Κάποιο σημείο αναφοράς; Πρέπει να ανακαλύπτουμε κάθε τροχό από την αρχή; Αυτό αφορά ακόμα και τα σχολεία.

Δηλαδή ποιος πολιτικός δεν θα μπορούσε να έχει υποβάλει σε κοινή συζήτηση αν ήθελε να το κάνει αυτό το πράγμα, ενδεικτικά, συνοπτικά μάλλον, συμπυκνωμένα, το τι συμβαίνει σήμερα στο δημοτικό, στο γυμνάσιο, στο λύκειο, στο πανεπιστήμιο, σε δέκα ευρωπαϊκές χώρες να πάρει η ευχή. Εκεί που ζούμε, ταξιδεύουμε, πηγαίνουμε και πηγαίνουν οι φοιτητές Erasmus, εκεί που κάποιοι νεότεροι μπορεί και να ζήσουν στο μέλλον, εκεί που σπουδάσανε κάποιοι από μας.

Αυτό δεν υπάρχει. Υπάρχει δηλαδή ένας περίεργος επαρχιωτισμός ο οποίος αφορά πάντοτε τα καθ' ημάς, συγκρίνουμε τους εαυτούς μας στη σχολή Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ με τα Κ.Ε.Σ., την ΑΚΤΟ, το ένα το άλλο. Μα εκεί είναι το θέμα;

Όλα αυτά για μένα σημαίνουν ότι πραγματικά χρειάζεται πάρα πολύ σοβαρή δουλειά, γραπτή δουλειά, καταγραφή απόψεων και από εκεί και πέρα εγώ πιστεύω πλέον ότι η εκ των άνω, μέσω δηλαδή συνδικαλιστικών οργάνων, συνόδων Πρυτάνεων, διοικητικών δηλαδή συγκροτήσεων τέτοιου είδους και λοιπά προσέγγιση των προβλημάτων δεν είναι η καλύτερη δυνατή. Δηλαδή δεν είναι δυνατόν πραγματικά να συμφωνήσουν, δεν είναι.

Και ένας λόγος που δεν είναι, τουλάχιστον στο επίπεδο το δικό μας το πανεπιστημιακό, είναι διότι πρέπει κάποτε όταν μιλάμε να το έχουμε συνειδητά υπ' όψιν μας, αυτό που είναι αυτονόητο και προφανές για όλους νομίζω, ότι το πανεπιστήμιο το ελληνικό δυστυχώς, κατά την άποψή μου δυστυχώς, είναι δέσμιο των κομμάτων σε αυτή τη χώρα. Αυτό είναι σίγουρο. Δεν ξέρω που αλλού επίσης συμβαίνει αυτό. Προφανώς ο καθένας από μας έχει την τοποθέτησή του την ιδεολογική, την πολιτική, μπορεί και να ανήκει σε ένα κόμμα αν θέλει. Αυτό είναι ανεξάρτητο αυτού που λέω αυτή τη στιγμή.

Είναι ή δεν είναι γεγονός ότι αυτή τη στιγμή οι Διοικήσεις των πανεπιστημίων από πάνω και το φοιτητικό κίνημα από κάτω, έχει εξαιρετικά έντονη εξάρτηση ή εν πάση περιπτώσει σύνδεση, όχι με την πολιτική, με τα κόμματα τα πολιτικά; Που είναι η αυτονομία, η απελευθέρωση, η ελευθερία διακίνησης ιδεών που θα επέτρεπε τη διατύπωση απόψεων οι οποίες συγκροτούνται από άτομα βεβαίως, εκφράζονται συλλογικά, αλλά έξω από τέτοια ζητήματα; Αυτό δεν είναι καινούργιο που λέω, προφανώς εγώ το πιστεύω. Αλλά αυτό έχουμε και είναι στη ρίζα πολλών απ' όσα συμβαίνουν και πολλών απ' όσα επίσης δεν συμβαίνουν.

Εν πάση περιπτώσει, η πρόταση που θα μπορούσε κανείς να κάνει σήμερα, όχι ως άτομο, το πανεπιστήμιο δηλαδή, θα ήταν αυτή. Εάν καλεί ένας Υπουργός ή μία κυβέρνηση και δεν έχει σημασία αν κάτσει ένα μήνα ή δύο, αυτό πρέπει να γίνει κάποτε, σε διάλογο, ποιο διάλογο; Χρειάζονται προτάσεις για το σύνολο της παιδείας στην Ελλάδα. Είναι τραγική η κατάσταση, το ξέρετε όλοι όσοι είχατε, ή έχετε παιδιά, αργότερα θα έχουμε και εγγόνια, στα σχολεία μέχρι και στο πανεπιστήμιο και κάποτε αυτό το πράγμα πρέπει να σπάσει. Δεν είναι δυνατόν.

Μου το θύμισε λίγο το παράδειγμα που ξεκίνησε να αναφέρει ο Τάσης με την κόρη του. Όλοι είχαμε δει μικρά παιδιά, είχαμε ή βλέπουμε φίλων αυτή τη στιγμή και λοιπά. Είναι απίστευτη αυτή η κατάσταση σ' αυτή τη χώρα σε ότι αφορά την ποιότητα, την οργάνωση της εκπαίδευσης και της παιδείας και με αποτέλεσμα βέβαια μία εντατικοποίηση η οποία είναι άνευ νοήματος. Πραγματικά.

Τώρα, σε ότι αφορά τα καθ' ημάς, εγώ νομίζω ότι, καλά κάθε φορά το λέμε αυτό και μερικές φορές συνέβη, μετά από τέτοιες αναστατώσεις του ρυθμού της εκπαιδευτικής διαδικασίας γιατί οι λόγοι που καλούν γι' αυτές τις αναστατώσεις είναι πολύ σοβαροί πραγματικά, μπορεί ίσως κανείς να βρει τον χρόνο. Δηλαδή αυτή η απώλεια ρυθμού που είπε η Λένα, έχει και τα θετικά της. Είναι μία ανάπαυλα, μία ανάσα. Μήπως βρούμε αυτή την ανάσα και τη συσχετίσουμε με το πως θα προχωρήσουμε από εδώ και πέρα όταν θα αρχίσουν τα μαθήματα, να καταθέσουμε κάποιες σκέψεις ευρύτερες για τα ζητήματα στα οποία τουλάχιστον εγώ και ο Τάσης νομίζω αναφερθήκαμε. Και βεβαίως σ' αυτά θα εντάξουμε και τα δικά μας.

Ευχαριστώ.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ.

Ο Τάσος ο Μπίρης.

ΑΝ. ΜΠΙΡΗΣ: Θα ήθελα λίγο να συνεχίσω τις σκέψεις των προηγούμενων ομιλητών, ιδιαίτερα στο σημείο που αναφέρθηκε ότι πρέπει να αλλάξουμε τον εαυτό μας και πρέπει να υποστούμε κι ένα τίμημα. Και σαν τέτοιο αναφέρθηκε το χάσιμο του εξαμήνου, το πιθανό χάσιμο ενός εξαμήνου, η ανάγκη δηλαδή να γίνουν τα πράγματα σωστά και όχι με ημίμετρα. Και θέλω να αιτιολογήσω λίγο τη δική μου σιωπή όσον αφορά το πράγμα αυτό, το ζήτημα αυτό της πιθανής απόφασης ας πούμε για το τι πρέπει να γίνει από εδώ κι εμπρός, διότι εγώ δεν θα είμαι να την εφαρμόσω και να δεχτώ και το τίμημα, θα είμαι αλλού κι επομένως δεν μπορώ να μιλώ για ένα τίμημα το οποίο δεν θα το πληρώσω.

Γι' αυτό ας μου επιτρέψετε σε σχέση με το τι μέλλει γενέσθαι όσον αφορά τη λύση του προβλήματος που έχει δημιουργηθεί στον χρόνο και λοιπά, όχι από φόβο ή από αδιαφορία αλλά από μία αίσθηση ευθύνης

προσωπικής, να μην αναφερθώ σε αυτό. Ας το αναλάβουν οι άλλοι οι οποίοι θα το υποστούν κιόλας.

Επίσης θέλω εδώ λίγο να μαλακώσω την ατμόσφαιρα σε σχέση με όλο αυτό το βάρος που απέκτησε από αυτή την αυτοκριτική, αλλά θέλοντας ταυτοχρόνως να υπενθυμίσω για να ελαφρύνει η ατμόσφαιρα πραγματικά, ότι από το '60 παρακολουθώ όλα να αλλάζουν αλλά όλα εν τέλει εν πολλοίς να μένουν ίδια.

Θα αναφερθώ σε αυτό το ζήτημα με τις κόρες και τους γιούς παλαιών και αγαπητών τέως σπουδαστών και σπουδαστριών, που μίλησαν για τις κόρες και τους γιους τους, σε μία τοποθέτηση της κας Καλαφάτη στη συζήτηση που έγινε για τις εργασιακές σχέσεις, όπου κάνοντας μία αναδρομή ιστορική όσον αφορά το πως ήταν οι εργασιακές σχέσεις στην Αρχιτεκτονική από το '60 και πέρα, είπε ότι το '60 ήταν κατά κάποιον τρόπο η αρχιτεκτονική κοινότητα από τις κόρες και τους γιους των τότε Αρχιτεκτόνων. Ενώ μετά άλλαξαν τα πράγματα. Να που οι προοπτικές που βλέπετε κι εσείς στα παιδιά σας δεν είναι και τόσο διαφορετικές.

Αυτό τελείωσε. Τελείωσε για μένα. Κουβεντιάστε το άλλοτε.

Έρχομαι σε ένα πιο σοβαρό θέμα και το οποίο θέλω να συσχετίσω σε μία πραγματική προσπάθεια βελτίωσης των σπουδών, μέσω αλλαγών μαθημάτων, συγχωνεύσεων, απλοποιήσεων και λοιπά. Χαίρομαι πάρα πολύ που βλέπω να προσανατολίζεται η συζήτηση, όχι απ' όλους αλλά από πολλούς, όσον αφορά στην κρίση που υπάρχει. Η ερμηνεία αυτής της κρίσης ως φαινομένου γενικού όμως, αγγίζει πρωτίστως την Αρχιτεκτονική. Και ως τεχνοοικονομικό μέγεθος ας πούμε η Αρχιτεκτονική, που θέλει πολλά λεφτά για να γίνει και να προγραμματιστεί αλλά και ως στοιχείο πολιτισμού και τέχνης, μου φαίνεται παρουσιάζει ένα καινούργιο ζήτημα. Θέτει ένα καινούργιο ζήτημα. Δηλαδή δίνει ένα σημάδι στον χρόνο.

Αυτό που είπα προηγουμένως ότι όλα αλλάζουν αλλά όλα ίδια μένουν, εν τέλει το ανατρέπω τώρα λέγοντας ότι αυτή τη στιγμή βρισκόμαστε μπροστά σε ένα κόκκινο φως. Έχει ανάψει κόκκινο λαμπάκι. Εδώ είναι ένα σημάδι. Ο κόσμος πιστεύω ότι δεν θα είναι ίδιος στα επόμενα χρόνια και κυρίως μετά. Δεν θα είναι ίδιος. Και δεν θα είναι ίδιος όχι γιατί κάποιοι

διανοούμενοι ή κάποιοι καλλιτέχνες ή σκεπτόμενοι άνθρωποι θέσανε ορισμένα προβλήματα, αλλά διότι το ίδιο το σύστημα υπερβάλλοντας τις δυνάμεις του και αγγίζοντας τα όρια της ύβρης, της αρχαίας ύβρης, ξεπέρασε τον εαυτό του και ξεφτιλίστηκε. Ξεφτιλίζεται, καταρρέει και πρέπει να αλλάξει. Όχι γιατί το είπανε κάποιοι σκεπτόμενοι άνθρωποι. Το ίδιο είναι ο πρόξενος και αυτός που υφίσταται την αλλαγή του.

Αυτή την αλλαγή δεν μπορούμε να την παραγνωρίζουμε και ας την βάλουμε πολύ καλά μπροστά στις πιθανές αλλαγές. Και δεν θα είναι και η ίδια και η Αρχιτεκτονική, κατά τη γνώμη μου. Δεν θα είναι. Και αυτή που θα γίνεται και αυτή που θα διδάσκεται.

Ας αναλύσουμε λοιπόν αυτή την κρίση. Για χρόνια, μέχρι και πριν από κάποιους μήνες νομίζαμε ότι η ζωή πάει στο καλύτερο. Δηλαδή ήμασταν ελεύθεροι να λέμε ότι θέλουμε, να κάνουμε ότι θέλουμε, anything goes, κτίρια που κάνανε έτσι, μαθήματα που κάνανε έτσι, δάσκαλοι που κάνανε έτσι, φοιτητές που πηγαίνανε στο υπερπέραν, στο Ντουμπάι για να εκπαιδευτούν ή να κάνουν εκδρομές. Μιλάμε για έναν κόσμο εν παραφροσύνη. Και που δεν μπορούσες πριν από ορισμένους μήνες να φανταστείς πως θα είναι η συνέχεια. Διότι δεν μπορούσες να καταλάβεις πως θα σταματήσει αυτό το πράγμα, με τέτοια αισιοδοξία που είχε. Δεμένο, φτιαγμένο, οι τράπεζες από πίσω, δεν υπήρχε περίπτωση να αλλάξει. Εγώ δηλαδή έλεγα, τελειώσαμε.

Και να σε έξι μήνες. Πέφτει η Mercedes, πέφτει η BMW, ανεβαίνουν αυτά, κατεβαίνουν τα άλλα, κάτι συμβαίνει εδώ. Και κάτι θα συμβεί και στην Αρχιτεκτονική και στην αρχιτεκτονική εκπαίδευση. Και είναι ευκαιρία λοιπόν να σημαδέψουμε τον χρόνο. Να πούμε ότι δεν είναι σαν εκείνα που λέγαμε κάθε φορά, χάνουμε το εξάμηνο, φτιάχνουμε το εξάμηνο, περνάμε στο επόμενο, πάμε στα μεταπτυχιακά, παίρνουμε υπογραφές. Θα αλλάξει. Ας το δούμε λοιπόν ότι θα αλλάξει και να δούμε τι θα κάνουμε.

Το '60 υπήρχε, το θυμάμαι πολύ καλά, ανάμεσα στο τι διδάσκαμε και στο τι γινόταν στο επάγγελμα και μάλιστα στην πιο χυδαία του έκφανση, την πολυκατοικία, τη λαϊκή πολυκατοικία, υπήρχε απόσταση, δεν χωράει αμφιβολία. Η διδασκαλία η πανεπιστημιακή ήταν σε προστατευμένη

γυάλα της εκπαίδευσης, σε σχέση με το τι γινόταν έξω. Υπήρχε διαφορά. Αλλά ήταν μία διαφορά μετρήσιμη. Δηλαδή ήταν στα μέτρα μας, την ελέγχαμε.

Η διαφορά που παρατήρησα εγώ ανάμεσα στα θέματα τα οποία διδάσκουμε σ' αυτή τη Σχολή αλλά και στις διεθνείς Σχολές και σε σχέση με το τι πραγματικά συνέβαινε στη ζωή αν εξαιρούσαμε τα μεγάλα κτίρια φούσκες, τα οποία προσπαθούσαμε να τα διδάξουμε εδώ πέρα μέσα, αν εξαιρέσουμε λοιπόν αυτά τα κτίρια φούσκες για τους πολύ λίγους, για τις εταιρείες, αυτά τα απίστευτα πράγματα τα οποία τα θεωρούσαμε ως ύλη προς εκπαίδευση και θεωρώ και τον εαυτό μου υπεύθυνα, δηλαδή έχω παρασυρθεί κι εγώ ακόμα προς αυτή την κατεύθυνση. Δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς. Γι' αυτό και σας είπα σε κάποιες φάσεις όπως ήταν οι διπλωματικές, έφυγα, όταν έβλεπα ότι οι φοιτητές μου θέλουν να κάνουν αυτή την Αρχιτεκτονική. Πάει, τελείωσε.

Η διαφορά λοιπόν ήταν κολοσσιαία. Ποια; Ανάμεσα στον Έλληνα Αρχιτέκτονα και τα έργα τα οποία γίνονται για τον κόσμο σε σχέση με αυτά τα έργα που βλέπαμε στις διπλωματικές μας εργασίες και στα θέματά μας. Ε, θα αναγκαστούμε τώρα να τα αλλάξουμε αυτά. Ανάγκα και Θεοί πείθονται. Και αυτό είναι το στάδιο στο οποίο θα ήθελα πολύ να συμμετέχω αλλά δεν θα συμμετάσχω. Να ευκαιρία λοιπόν, χωρίς να υπάρχουν νικητές και νικημένοι, αλλά μέσα από μία κατάσταση η οποία μας έρχεται από αλλού, να παραδεχτούμε και λάθη και υπερβολές, να παραδεχθείτε και εγώ μαζί, απ' έξω, κάποια πράγματα που πρέπει να αλλάξουμε.

Θέλουμε λιγότερο μεγαλοϊδεατισμό στα θέματά μας, θέλουμε μία Αρχιτεκτονική που δεν θέλω να την ορίσω, δεν θέλω να σας πω ποια Αρχιτεκτονική θα διδάξουμε ή ποια Αρχιτεκτονική θα διδάξετε ή τι θα κάνουμε ή τι θα κάνετε. Καθόλου. Αλλά οραματίζομαι μία Αρχιτεκτονική πιο φθηνή, οικονομικά πιο, ας το πούμε έτσι, πυκνή, μία Αρχιτεκτονική χωρίς φιοριτούρες και μορφοπλασίες σαν να είναι σαντιγί κι ένας μάγειρας κάνει έτσι και βγαίνει από κάτω ότι λάχει, μία Αρχιτεκτονική πιο κοντά στα προβλήματα του κόσμου, περιστολή, πύκνωση, πύκνωση αισθητική, πύκνωση ουσιαστική, οικονομία, λιγότερα λόγια, λιγότεροι λόγοι αρχιτεκτονικοί, μεγαλοϊδεατικοί, κάπως έτσι. Καλύτερη κατασκευή, πιο πυκνή, με μεγαλύτερη γνώση. Όχι οραματισμούς,

γνώση. Γνώση, πως κολλάει αυτό πάνω σε τούτο σωστά. Όχι εδώ, αλλά δύο χιλιοστά πιο εκεί. Αυτό είναι το σωστό, αυτό πρέπει να μάθω.

Δεν έχω τίποτα άλλο να πω, αυτά τα λίγα. Πιστεύω δηλαδή ότι αν σταθμίσουμε σωστά αυτή την κρίση που μας τρώει και μας σφάζει, μπορούμε να την εκμεταλλευτούμε. Για να μην υπάρχουν νικητές και νικημένοι, άνθρωποι που καταπιέζονται και άνθρωποι που επιβάλουν τη γνώμη τους. Μας την επιβάλει μία πραγματικότητα, αυτή η κρίση. Να φτιάξουμε μία πιο πυκνή Σχολή. Μια πιο πυκνή και ουσιαστική εκπαίδευση.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ.

Πριν προχωρήσουν, η Θεανώ η Φωτίου και η Αριάδνη η Βοζάνη, να πω απλώς ένα πράγμα όπως είχα πει στην αρχή όταν ξεκινούσαμε. 12:00 η ώρα έχουν οι φοιτητές συνέλευση. Προφανώς θα πάνε στη συνέλευσή τους, απλώς αναρωτιέμαι και το βάζω στο τραπέζι, εάν εμείς θέλουμε να συνεχίσουμε τη συζήτησή μας ή εάν θεωρείτε ότι λόγω της συνέλευσης των φοιτητών θα έπρεπε να επανέλθουμε άλλη φορά. Ρωτάω πραγματικά. Ή κάποιοι φοιτητές εάν θέλουν να μιλήσουν πάνω σ' αυτό. Ναι.

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: (Μιλάει μακριά από το μικρόφωνο).

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Να πω γρήγορα το εξής πράγμα. Κατ' αρχάς εδώ πέρα έχουμε εμείς ζητήσει να γίνει μία συζήτηση με τους συναδέλφους, για γενικότερα προβλήματα. Όπως είχατε δει θέμα ήταν το πρόγραμμα σπουδών και λοιπά και λοιπά. Άρα δεν είναι θέμα να βγάλουμε εμείς μία απόφαση.

Ενημερωτικά απλώς θα πω το εξής πράγμα. Ότι έχει ζητηθεί από τους Τομείς να συνεδριάσουν, ήδη αύριο θα συνεδριάσουν οι Τομείς για να κάνουν μία καταγραφή για να δούμε ποια είναι τα προβλήματα σε σχέση με τα μαθήματα. Και με βάση αυτό θα ξαναβρεθούμε για να αποφασίσουμε πως θα πορευτούμε μέσα στο εξάμηνο. Δηλαδή τι θα κάνουμε με τα μαθήματα, πως θα αναπληρώσουμε τις απώλειες τις οποίες είχαμε και πως θα ολοκληρωθεί όλη η χρονιά. Σκέψεις υπάρχουν, δεν υπάρχει όμως για την ώρα κάποια απόφαση.

Η γενική σκέψη και χωρίς να μπορώ να προεξοφλήσω τους συναδέλφους αυτή τη στιγμή, επειδή το κουβεντιάσαμε χθες στο Διοικητικό

Συμβούλιο, είναι να δούμε ποιες είναι οι πραγματικές απώλειες, να βάλουμε κάτω το ημερολόγιο και να δούμε πόσες μέρες, εβδομάδες, μπορούμε να σπρώξουμε το εξάμηνο ώστε να αναπληρώσουμε την απώλεια των μαθημάτων. Δεν στεκόμαστε στον τύπο, τόσες εβδομάδες και τα λοιπά, αλλά στην ουσία. Και γι' αυτό ζητάμε από τους συναδέλφους να μας πουν ο κάθε ένας στα μαθήματά του ότι κοίταξε, εγώ έχω τόσο ποσοστό της ύλης μου και θέλω κανονικά να ολοκληρώσω αυτό, το συνθετικό μάθημα χρειάζεται για να μπορέσει να ολοκληρωθεί τόσο χρόνο, για να μπορέσουμε να βγάλουμε ένα συμπέρασμα. Γιατί ίσως είναι η πρώτη φορά που βρισκόμαστε έτσι λίγο πολύ μαζί και κουβεντιάζουμε αυτό το θέμα.

Άρα η γενική σκέψη είναι αυτή, το πως θα εξελιχθεί και από πλευράς Πρυτανείας. Αν θέλετε η παραίτηση η οποία έχει προκύψει και στις υπόλοιπες Σχολές είναι να αναπληρωθούν κατά το δυνατόν τα μαθήματα, δηλαδή η ουσία του περιεχομένου, ανεξάρτητα από την τυπική διαδικασία.

Δεν ξέρω εάν δίνω μία εικόνα η οποία όμως δεν εκφράζει απαραίτητα όλους τους συναδέλφους.

Ο Δημήτρης ο Παπαλεξόπουλος.

Δ. ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ: Μπορούμε καμιά φορά να αντιδρούμε θυμικά, έτσι; Δηλαδή λέμε τώρα ότι την προηγούμενη συνάντηση που είχαμε την κάναμε πάνω. Είπατε πάρα πολύ σωστά να έρθουμε να την κάνουμε κάτω για να είστε μαζί και να κουβεντιάσουμε παρέα. Αυτή η συζήτηση θα άρχιζε στις 10:00. Μέχρι τις 11:30 δεν ήταν κανείς εδώ. Εμείς αρχίσαμε και κάναμε κουβέντα γενικά, περί ανέμων και υδάτων. Συνεπώς είναι αδιανόητο να τίθενται αυτά τα ερωτήματα στις 12:20. Δηλαδή δεν μπορεί να μας αφορά αυτό το ερώτημα. Θυμική αντίδραση, δηλαδή μπορώ να την έχω αυτή τη θυμική αντίδραση, έτσι; Διαφορετικά θα κλεινόμασταν σε μία αίθουσα και θα κουβεντιάζαμε μεταξύ μας τις απόψεις και θα κάναμε αυτό που κάναμε, δηλαδή εσωτερική ζύμωση. Ο σκοπός αυτής της συνάντησης δεν ήταν αυτός.

Εγώ θα πρότεινα πραγματικά να μιλήσουν και οι συνάδελφοι οι οποίοι δεν μιλήσανε και στη συνέχεια, στα πλαίσια τα γενικότερα που είπε και ο κ. Ησαΐας και οι άλλοι συνάδελφοι, να κάνουμε τις Συνελεύσεις των Τομέων και στη συνέχεια επί του γενικού περιεχομένου να ξανακάνουμε μία κουβέντα,

στην οποία να κάνουν μία σημαντική προσπάθεια οι φοιτητές να είναι παρόντες.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ο κ. Τερζόγλου και ο κ. Τουρνικιώτης μετά.

Ι. ΤΕΡΖΟΓΛΟΥ: Κι εγώ συμφωνώ με αυτά που είπε μόλις τώρα ο Δημήτρης ο Παπαλεξόπουλος ως προς την ανάγκη συνέχισης των συζητήσεων. Το είπα και στην αρχή ότι θεωρώ ότι είναι πολύτιμες αυτές οι συζητήσεις πια, αλλά με συμμετοχή σπουδαστών. Δηλαδή δεν μπορούμε να θέτουμε θέματα χωρίς να ακούμε και την άποψη, να ανοίξει ένας διάλογος δηλαδή με τα παιδιά, ώστε να δούμε πραγματικά και πως βλέπουν αυτοί τις σπουδές τους, το μέλλον τους, πως οραματίζονται ως πούμε τη συνέχεια όλης αυτής της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Από εκεί και πέρα νομίζω, χωρίς αυτό να αποτελεί κανενός είδους παραίνεση ως προς τη σημερινή Συνέλευση, ο χρόνος και φαντάζομαι ότι το ξέρουν και οι σπουδαστές, είναι εξαιρετικά ανελαστικός πλέον για τη διαχείριση τέτοιων ζητημάτων. Δηλαδή να αναπληρώσουμε αλλά ήδη διαπιστώνουμε ότι σε πολλά μαθήματα έχουν χαθεί τόσα πολλά που είναι πάρα πολύ δύσκολο εάν θέλουμε να τηρήσουμε κάπως μία ποιότητα σπουδών.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ο κ. Τουρνικιώτης αν είναι επάνω σε αυτό το θέμα, για να επανέλθουμε στη συζήτηση τη γενική.

Π. ΤΟΥΡΝΙΚΙΩΤΗΣ: (Μιλάει μακριά από το μικρόφωνο).

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Τότε η κα Φωτίου, η κα Βοζάνη και ο κ. Τουρνικιώτης.

Θ. ΦΩΤΙΟΥ: Είχα λίγο προετοιμαστεί, ως πούμε προετοιμαστεί εντός εισαγωγικών, να θέσω το θέμα της εντατικοποίησης, τι σημαίνει, πως αναδείχθηκε στη σημερινή συγκυρία, τι συμβαίνει στη Σχολή και αν υπάρχουν δυνατότητες να απαντήσουμε σε αυτό το πρόβλημα. Βάλατε πολύ πιο ουσιαστικά προβλήματα αυτή τη στιγμή, κρατάω όλα όσα ειπώθηκαν από τον Τάση, τον Ρόκα, τον Μπίρη και όλους σας, τον Παπαλεξόπουλο και τα λοιπά σαν κεντρικά κομβικά στοιχεία που αναδεικνύονται από αυτή τη συζήτηση πολύτιμα στοιχεία τα οποία πρέπει να τα πάμε παραπέρα. Δηλαδή μην φύγουμε τώρα μετά και τελειώσαμε. Τι εννοώ με αυτό;

Και από την κα Ασπρά. Δηλαδή πράγματι τον συντονισμό όλων των πανεπιστημίων της χώρας για μία συνολική, καθολική αντίθεση και αντιπαράθεση στα Κ.Ε.Σ., πράγματι, το μεγάλο θέμα που βάλατε ότι επιτέλους πρέπει να αλλάξουμε το πρόγραμμα σπουδών, έφτασε η ώρα δεν πάει παραπέρα. Το δεύτερο μεγάλο θέμα που βάλατε και απαιτεί δουλειά και αυτό και μας χρειάζεται χρόνος. Και το τρίτο μεγάλο θέμα που μας βάζει η επικαιρότητα η πολιτική μία κυβέρνηση η οποία λέει, προσχηματικά ή όχι δεν με ενδιαφέρει, το λέει όμως και το ακούει όλος ο ελληνικός λαός, αγαπητοί κύριοι και κυρίες εγώ θέλω να αλλάξω τον τρόπο εισαγωγής, μιλάω για ελεύθερη πρόσβαση.

Αυτό όπως ξέρετε αλλάζει εντελώς την εικόνα αν αρχίσει να συζητιέται, του εκπαιδευτικού συστήματος, της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όπως είναι σήμερα και βέβαια της δευτεροβάθμιας τουλάχιστον. Διότι αν δεν μιλάμε για ριζικές ανατροπές σε αυτές τις δύο βαθμίδες, δεν μιλάμε για ελεύθερη πρόσβαση, μιλάμε για άλλα πράγματα. Εντάξει;

Μας μπαίνουν λοιπόν πολύ μεγάλα καθήκοντα, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι χρειαζόμαστε χρόνο. Νομίζω παρά την αγωνία όλων μας, διδασκόντων και διδασκομένων για τα μαθήματα που μπορεί να χαθούν ή όχι, θυμίζω σε όλους σας ότι δεν χάνεται εξάμηνο, χάνονται μαθήματα. Για να ξεκαθαρίζουμε και όλοι. Μην λέμε αυτό που λέει και ο τελευταίος περιπτεράς, θα χαθεί το εξάμηνο των σπουδαστών και τα λοιπά. Αυτά είναι προς εξωτερική κατανάλωση. Οι σπουδές δομούνται σε μαθήματα και χάνονται μαθήματα. Έτσι. Άλλα λένε ότι δεν έγιναν και δεν μπορούν να γίνουν, άλλα έγιναν και μπορούν να γίνουν και ούτω καθ' εξής. Άρα λιγάκι να το βάλουμε και αυτό στην άκρη. Και είναι προς τον σπουδαστή μας.

Λέω λοιπόν με αυτό ότι μπορεί αν είναι τα πράγματα όπως λέει ο Μπίρης και άνοιξε το κόκκινο φως, ή τώρα αυτό μας ταρακουνάει και πρέπει να διαθέσουμε χρόνο να μιλήσουμε και για την αρχιτεκτονική εκπαίδευση που πρέπει να αλλάξει αλλά και ποιες πρέπει να είναι οι γενικότερες προτάσεις μας γι' αυτό το περιβόητο θέμα της ελεύθερης πρόσβασης στα Α.Ε.Ι. που αυτό ξεθεμελιώνει, μην υπάρξει καμία παρανόηση, είμαι υπέρ της ελεύθερης

πρόσβασης, αλλά ξεθεμελιώνει αν θέλουμε να είμαστε ουσιαστικοί, το σύστημα στη δευτεροβάθμια και στην τριτοβάθμια ...

(Διαλογικές συζητήσεις)

Θ. ΦΩΤΙΟΥ: Και με αυτή την έννοια ξαναλέω συνάδελφοι, αυτό που εμείς κάνουμε αυτές τις μέρες με τους φοιτητές μας ή οι φοιτητές μας με μας, είναι ότι πιο πολύτιμο μπορούσε να γίνει.

(Διαλογικές συζητήσεις)

Θ. ΦΩΤΙΟΥ: Ας δεσμευτούμε όλοι και όλες ότι αυτά τα δύο θέματα θα τα βάλουμε μπρος. Είπα ξανά, νέο πρόγραμμα σπουδών, νομίζω πια αναδεικνύεται κεντρικό θέμα από όλους μας και από όλες μας. Δεν πιστεύω ότι είναι κανείς που λέει υπέροχο το πρόγραμμα σπουδών μην πάμε παραπέρα. Μην το θίξουμε.

Και το δεύτερο είναι η ελεύθερη πρόσβαση στα Α.Ε.Ι., που αλλάζει άρδην κι εμάς και όλους. Και βέβαια θα αρχίσουν να μας δακτυλοδείχνουν οι Πρετεντέρηδες, «τι είπαν τα πανεπιστήμια για την ελεύθερη πρόσβαση». Κι εμείς μούγγα επί του θέματος. Άρα να το οργανώσει η Σχολή μας όπως νομίζει γιατί χρειαζόμαστε χρόνο γι' αυτό.

Τώρα να πω λίγο για την εντατικοποίηση. Με απασχολούσε τι είναι η εντατικοποίηση. Ξέροντας πολύ καλά ότι αυτό που βιώναμε μέσα από τη μαθητική οργή είχε έδαφος, δεν λέω ότι γινόταν γι' αυτό, αλλά το έδαφος της μαθητικής οργής ήταν αυτή η μη ύπαρξη ζωής των νεαρών παιδιών. Δεν υπήρχε ζωή για τα νεαρά παιδιά με την έννοια της διαχείρισης του ελεύθερου χρόνου, δεν υπήρχε τίποτα που να μπορέσουν να συζητήσουν, να παίξουν, να φανταστούν, να κάνουν, αλλά υπήρχε ένα ταμάχι από το νηπιαγωγείο, δηλαδή αυτό που λέει ο Τάσης έχει απόλυτο δίκιο, ότι το παιδί του από οκτώ χρονών, από το δημοτικό αλλά σίγουρα και από το νηπιαγωγείο, ένα ταμάχι, το οποίο το παιδί είναι εντατικοποιημένο, έτσι τόσο απλά, τρέχει από το πρωί μέχρι το βράδυ, δεν πρόκειται να βγει από αυτό το λούκι ποτέ. Ποτέ, μέχρι τα τριάντα του. Αυτή είναι η κατάσταση.

Τι είναι σε τελευταία ανάλυση η εντατικοποίηση; Πρόκειται για τη σοβαρή ενασχόληση, όσων ωρών χρειάζεται, με ένα σοβαρό θέμα γνώσης,

μάθησης; Γιατί αν είναι αυτό, εγώ προσωπικά, παρ' όλο που θα διεκδικούσα πάντα χρόνο για τη νεότητα, δεν έχω και μεγάλη σκασίλα. Δεν είναι κακό να ασχολιέσαι εις βάθος με την ουσιαστική μόρφωση και μάθηση. Αλλά δεν πρόκειται γι' αυτό. Ξέρουμε όλοι πολύ καλά ότι η εντατικοποίηση απαιτεί για να γίνει με αυτούς τους όρους που δεν έχουν κανένα νόημα, ένα έδαφος που στηρίζεται σε τρία πράγματα.

Το ένα είναι ο κατακερματισμός της γνώσης. Απαραίτητη προϋπόθεση λοιπόν για να συμβεί αυτή η εντατικοποίηση άνευ λόγου και αιτίας είναι ο κατακερματισμός της γνώσης. Αυτό μπορεί να γίνεται από το δημοτικό μέχρι το πανεπιστήμιο. Σκόρπιες γνώσεις ασύνδετες, πολλές.

Το δεύτερο, η αποστήθιση. Ο μαθητής όλων των βαθμίδων δεν αναπτύσσει κριτική σκέψη, δεν είναι εκεί το πρόβλημά του. Είναι η αποστήθιση, η μίμηση, η επαναφορά ή η μίμηση εικόνων στα καθ' ημάς και ούτω καθ' εξής. Η τελειοποίηση των εικόνων εκτός νοημάτων.

Τρίτο. Η εκπληροφόρηση. Αν θέλετε να το πούμε υπερπληροφόρηση, αυτό εννοώ. Δηλαδή χιλιάδες πληροφορίες εις τον απίθανο κυβερνοχώρο, όπου εσύ πρέπει σερφάροντας να τις μαζέψεις όλες αυτές, δεν ξέρω τι να τις κάνεις. Να τις πετάξεις, να μην τις πετάξεις. Εσύ λοιπόν βομβαρδίζεσαι με χιλιάδες πληροφορίες.

Αυτό το τρίπτυχο πιστεύω ότι είναι η βάση για την εντατικοποίηση. Και είναι το νέο τρίπτυχο του καιρού μας. Γιατί; Η λέξη εντατικοποίηση εμφανίστηκε όχι στον μαθητικό χώρο αλλά στον σπουδαστικό χώρο για πρώτη φορά όπως καλώς θυμούνται οι παλαιότεροι, το '85. με το κίνημα πρώτη φορά των καταλήψεων τότε ...

Ναι, '81 ξεκίνησε, '85 κορυφώθηκε με τον 815 και συγχρόνως ανεδείκνυε το πρόβλημα ότι, μπάστα πια με όλα αυτά που μας διδάσκουν χωρίς λόγο και μας καταπιέζουν με χιλιάδες πράγματα. Τι συνέβη το '85 και μετά; Έγινε αυτό το περιβόητο το 1-2. Ποιος το έλεγε πριν; Ο Τάσης. Δηλαδή κατ' αρχήν μέσα στα Ιδρύματα γίνανε τα μαθήματα από ετήσια εξαμηνιαία. Το '77. Στο Πολυτεχνείο προηγηθήκαμε γιατί είχαμε ένα άλλο πρόβλημα τότε να λύσουμε και το λύσαμε δια των εξαμήνων. Όπως καλώς θυμούνται οι παλιοί

μου φοιτητές εδώ μέσα. Φοιτητές, όχι συμφοιτητές. Εγώ τότε δεν ήμουνα φοιτήτρια.

Τι έγινε τότε; Έγινε το πολύ απλό και δεν αρκεί να λέμε ότι έγινε το 1-2. Δηλαδή το μάθημα που ήταν μια ύλη, ας πούμε η κα Ασπρά έπρεπε να διδάξει από εδώ μέχρι εκεί σε ένα έτος. Και ξαφνικά της έγινε εξαμηνιαίο και τα έκανε δύο μαθήματα. Ο.κ., αυτό ίσως να μην είναι και πολύ φοβερό. Έλα όμως που η κα Ασπρά το κάθε μάθημα άρχισε να το φτιουρίζει. Δεν το λέω για την κα Ασπρά, να το πω για την κα Φωτίου. Άρχισε να το μεγαλώνει, να το εμπλουτίζει. Και μέσα από τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα.

Γιατί εν των μεταξύ αρχίσαμε κι εμείς, νεαροί τότε διδάσκοντες, να πρέπει να εξελιχθούμε, να κάνουμε ειδικότερα paper, αρχίζαμε λοιπόν το αντικείμενό του το εκπαιδευτικό ο καθένας να το εμπλουτίζει. Καλό αυτό κατ' αρχήν αλλά συγχρόνως διογκωνόταν. Καταλαβαίνετε τι σήμαινε όμως αυτό κι εδώ είναι η μεγάλη τομή για τη Σχολή μας, για τα συνθετικά μαθήματα. Εκεί που είχαμε πέντε συνθετικά μαθήματα για να τελειώσεις την Αρχιτεκτονική Σύνθεση στη δική μου περιοχή, αυτά γίνανε εννιά. Εννιά. Δεν είναι τα πέντε διπλάσια από τα εννιά, είναι τα εννιά ίσια με τα πέντε. Καταλάβετε;

Το βάρος θέλω να πω των εννιά είναι ισοδύναμο σήμερα και το ξέρουμε όλοι γιατί μία συνθετική διαδικασία απαιτεί χρόνο, αυτόν τον χρόνο λοιπόν που κάναμε σε έναν χρόνο και άρα είχαμε κέφια να χαζέψουμε, να παίξουμε πρέφα, να συζητήσουμε πολύ, να κάνουμε και άλλα πράγματα και να διορθωθούμε, άντε και δέκα φορές, δέκα πέντε, γιατί δεν διορθωνόμασταν και παραπάνω, το πολύ μέσα στη Σχολή, μέσα σε όλο τον χρόνο.

Τώρα έχει γίνει δύο συνθετικά ολοκληρωμένα, με είκοσι διορθώσεις, εγώ που κρατάω τις διορθώσεις για να μην κάνω πιο πολλές, και κρατάω και το ξέρετε όλοι πόσους διόρθωσα πόσες φορές, δεν μπορώ να πέσω λιγότερο από δέκα πέντε με είκοσι διορθώσεις στην ομάδα στο εξάμηνο και σας πληροφορώ ότι αν έχετε εντατικοποιηθεί εσείς μία, εγώ έχω υπερεντατικοποιηθεί δύο. Δηλαδή είμαι κι εγώ κατά της εντατικοποίησης. Δεν θέλω άλλο την εντατικοποίησή μου. Δεν μπορώ να σκεφτώ τίποτα. Δεν μπορώ να κάνω μία έρευνα, δεν μπορώ να διδάξω στα μεταπτυχιακά, δεν μπορώ να πάω παραπέρα το μάθημά μου, δεν έχω μία ώρα να κάτσω με τη

Λένα τη Μάντζιου, με την Νέλλη τη Μάρδα, με δεν ξέρω ποιον να συζητήσουμε τις εκπαιδευτικές μας πολιτικές. Δεν προλαβαίνω. Είμαι εντατικοποιημένη. Και όποιος διδασκων δεν είναι εντατικοποιημένος στο τραπέζι, να μου το πει. Προσωπικά.

Δεν θέλω να πω για τις διπλωματικές και τις διαλέξεις. Οι διπλωματικές ήταν πάλι μία ιστορία δέκα διορθώσεων; Και αν. Λέω πολλές. Σήμερα οι διπλωματικές είναι τριάντα διορθώσεις κατ' ελάχιστον. Τις σημειώνω. Κρατιέμαι συνέχεια και λέω δεν θα κάνω, δεν θα κάνω, στο τέλος πριν την παράδοση κάνω γύρω στις δέκα διορθώσεις, δέκα πέντε, πριν παρουσιάσουν τη διπλωματική.

Τι είναι αυτό; Παράγει ουσιαστική γνώση αυτό στους σπουδαστές μας; Δεν το πιστεύω. Πιστεύω ότι ένα κομμάτι είναι σίγουρα καλύτερο απ' ότι στο παρελθόν, αλλά πιστεύω ότι ένα πολύ μεγάλο κομμάτι είναι για πέταμα. Δεν υπάρχει άλλη λύση εδώ μέσα από το να συνεννοηθούμε οι Τομείς, οι διδάσκοντες, σε κοινά επίπεδα διδασκαλίας. Γιατί; Θα συμβεί αυτό που λέει ο Μπίρης, ότι δηλαδή κανείς δεν θα θέλει να κόψει ούτε ένα μάθημά του.

Και επειδή έχουμε εμείς εδώ την άλλη πλάκα, αλλάξαμε τις έδρες, κάναμε Τομείς και οι διδάσκοντες είναι όλοι αυτόνομοι, αλλά έχουμε τους Τομείς τώρα που είναι υπέρ έδρες, δηλαδή πια συσπειρώνεται η περιοχή των Συνθέσεων και ο Τομέας μου και λέει τι λέει, θέλουν να μας φάνε το Συνθετικό στο τρίτο εξάμηνο; Δεν είμαστε καλά, ποιος θα το φάει; Λέει η Πολεοδομία, τι έγινε; Ποιο μάθημα θα κόψω ακριβώς; Νυν υπέρ πάντων ο αγών.

Στην Επιτροπή Σπουδών που όποιος μέσα σ' αυτή την μακράιωνη ιστορία των τελευταίων τριάντα χρόνων έχει κάνει θητεία, είναι περίπου, πηγαίνω εκεί για να χάσω τις ώρες μου. Εξ' ορισμού. Κατά την άποψή μου. Δηλαδή εγώ δεν πάω, τα τελευταία χρόνια ξυπνούσα, λέω άσε. Έτσι κι αλλιώς δεν πρόκειται να βγει τίποτα, γιατί να χάνω τις ώρες μου; Ο εκπρόσωπος του κάθε Τομέα νομίζει ότι πάει να του φάει το συμφέρον ο άλλος Τομέας.

Μια και άναψε το κόκκινο φως και αν και έχουμε υπερεντατικοποιηθεί όλοι τόσο που δεν αντέχουμε άλλο, πρέπει να βάλουμε τα συμφέροντά μας κάτω και να χάσουμε μερικά. Ειδ' άλλως δεν γίνεται. Και αυτό φοβάμαι ότι δεν γίνεται αν δεν υπάρξουν κοινά θέματα από διαφορετικούς Τομείς και περιοχές. Μόνο έτσι μαζεύονται τα μαθήματα.

Τα μαθήματα και γι' αυτό ήταν πολύ μεγάλη έμπνευση αυτή που είχαμε πάλαι ποτέ τα διατομεακά μαθήματα, που άλλα κουτσοπερπάτησαν, άλλα δεν περπάτησαν, οι σπουδαστές μας του ένατου εξαμήνου που έχουμε Πολεοδομία, Σύνθεση και τα λοιπά και Χώρους, ξέρουν και σήμερα κατανοούν αυτή τη συνολικοποίηση που γίνεται. Αυτό πρέπει να διαπερνάει τη Σχολή από το πρώτο μέχρι το τελευταίο έτος.

Είναι πολύ σημαντικό βήμα αυτό που έκανε η Σχολή Αρχιτεκτόνων. Όπου το λέω σε άλλα Πανεπιστήμια με κοιτάζουν με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον. Με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον. Ότι δηλαδή αυτό είναι καινούργιο στοιχείο. Αυτό πρέπει να ενδυναμώσουμε. Αυτό σπάει τις εξατομικεύσεις. Τις μοναξιές, το καβάλημα διδασκόντων και διδασκομένων. Δεν εννοώ μόνο των διδασκόντων.

Πάρα πολύ δύσκολο. Πάρα πολύ δύσκολο. Πως να συνεννοηθώ εγώ με ανθρώπους που δεν έχω ξαναδουλέψει; Να βριζόμαστε μπροστά στα παιδιά, να λένε τα παιδιά αυτοί τσακώνονται. Δεν γίνεται αλλιώς. Τώρα έχουμε συνηθίσει.

Άρα αυτό είναι το ένα κομμάτι. Πρέπει να συνεννοηθούμε σε κοινά μαθήματα μεταξύ Τομέων. Αυτό είναι επί της ουσίας το πιο ουσιαστικό σπάσιμο των Τομέων. Ένα πρόβλημα που συζητιέται εδώ μεταξύ μας. Πολλές φορές λέμε, ρε παιδί μου μισό λεπτό, τα στεγανά των Τομέων είναι σωστά; Είναι σωστό να εγκαλείται κανείς ότι είναι στην Αρχιτεκτονική Σύνθεση και κάνει την ίδια δουλειά εν τω μεταξύ εντελώς με τον Μωραΐτη που είναι στους Χώρους, με τον Γουλιέλμο, ξέρω γω ποιον που είναι στην Οικοδομική. Είναι πάρα πολύ περίεργες οι διεισδύσεις, διηθήσεις και το ένα και το άλλο μεταξύ των Τομέων. Πάρα πολύ περίεργα. Ο κάθε ένας για να αναδείξει τον ρόλο του προτείνει ένα άλλο μάθημα και ούτω καθ' εξής μέσα στην περιοχή του. Αυτό κάνει το πρόγραμμα σπουδών αβίωτο. Και για τους φοιτητές και για μας.

Αυτό θέλει δουλειά. Ξέρουμε πολύ καλά τι έγινε πριν δέκα χρόνια, όταν αλλάξαμε το περιβόητο νέο πρόγραμμα σπουδών. Αυτό που λέμε ναι, άλλαξε πριν δέκα χρόνια, σφαχτήκαμε. Γίνηκε το νέο πρόγραμμα υπό την απειλή των όπλων. Έγινε υπό την απειλή, εκτός από τη συνθετική πρόταση που μόλις είπα ότι δηλαδή προτάθηκε αυτή η νέα αντίληψη των διατομεακών μαθημάτων, όλα τα άλλα ήταν υπό την απειλή των όπλων. Και σας λέω επί της ουσίας. Μην βλέπει ο καθένας το μαθηματάκι του ξανά. Να βλέπει το σύνολο.

Όταν μετρήθηκαν τότε οι ώρες, οι περιβόητες πιστωτικές μονάδες, δηλαδή αυτή η φοβερή σύλληψη που έχει η Ευρώπη, οι Βρυξέλες, να μετράμε το βάρος του κάθε μαθήματος με τον φόρτο εργασίας του φοιτητή, δύσκολη έννοια, εμείς κατά έναν περίεργο τρόπο επί Καλογερά Προέδρου και μάλιστα πρωτοστατούντων των παιδιών της Οικοδομικής, το είχαμε μετρήσει. Επιχειρήσαμε δηλαδή να ρωτήσουμε τον κάθε διδάσκοντα, πόσες ώρες θέλεις παιδί μου εσύ κατ' εκτίμηση γι' αυτό που τους έβαλες ως μάθημα; Και μην μου πείτε ότι όλοι εσείς οι παλιοί δεν το θυμάστε αυτό. Το θυμάστε.

Τι βγήκε; Βγήκε ότι αυτός στο τέλος ο φοιτητής, αφού είπαν όλοι οι διδάσκοντες πόσες ώρες χρειαζόταν να απασχολείται ο φοιτητής για να κάνει το μάθημα, να το εκπληρώσει, βρήκε ότι αυτός ο φοιτητής ήταν ένα υπερφυσικό ον που ούτε κοιμότανε, ούτε έτρωγε ούτε μετακινιότανε. Γιατί έπρεπε να απασχολείται είκοσι δύο ώρες, δεν θυμάμαι τι είχαμε βγάλει. Ήτανε κάτι το συγκλονιστικό. Δηλαδή Σαββατοκύριακα, δεν ξέρω αν προλάβαινε να πάει να κοιμηθεί, να γυρίσει και τα λοιπά. Αφού εμείς μόνοι μας το είπαμε αυτό.

Θα κάνουμε την τομή, δεν θα την κάνουμε, δεν ξέρω. Αυτή είναι η ώρα πάντως. Τώρα, πολύ περισσότερο γιατί αυτή η ώρα συμπίπτει και με άλλα πράγματα. Συμπίπτει επί της ουσίας με τον κατακερματισμό της γνώσης σε όλον τον ευρωπαϊκό χώρο. Αυτή είναι η επιταγή της Μπολόνια. Ναι, αυτή είναι η βάση όλης της λογικής της Μπολόνια. Δηλαδή τι; Το κάθε μάθημα αυτονομείται. Μέσα στον απέραντο ευρωπαϊκό χώρο, αυτονομείται. Παίρνει συγκεκριμένες πιστωτικές μονάδες οι οποίες αφορούν το φόρτο εργασίας του φοιτητή. Πως συμφωνούμε μεταξύ μας διδάσκοντες ποιος είναι ο φόρτος

εργασίας του φοιτητή για να αξιολογήσουμε το κάθε μάθημα, άλλη υπόθεση, τέλος.

Το αξιολογούμε λοιπόν και λέμε ότι παίρνει δέκα πιστωτικές, πέντε πιστωτικές μονάδες στο μάθημά μου. Τώρα, όποιος φοιτητής κινείται στον απέραντο ευρωπαϊκό χώρο, όχι οι Erasmus, μην γίνεται καμία παρανόηση, αυτοί γίνονται άπαξ και πρόκειται για ένα εξάμηνο ή δύο. Μιλάμε για το δικαίωμα που δίνει πια στον φοιτητή τον Ευρωπαίο η Ευρωπαϊκή Ένωση να παίρνει ένα καλαθάκι και να βάζει μέσα, να ρίχνει πιστωτικές μονάδες και έτσι και μαζέψει το φοβερό ποσό των εκατόν ογδόντα πιστωτικών μονάδων, άσχετα αν πήρε πέντε από το Μετσόβιο, τρεις από του Delft, δέκα από το North London University, τώρα μπαίνουν στην πλάκα και τα ιδιωτικά και αυτά με πιστωτικές μονάδες. Μαζεύει γύρω γύρω, μάζεψε τις εκατόν ογδόντα, πήρε το bachelor. Συνεχίζει. Αν αυτό λέγεται ενότητα σπουδής, πείτε μου κι εμένα.

Και σας είπα και άλλες φορές, οι πιστωτικές μονάδες δεν είναι πρόβλημα μόνο ότι κάνουν την αυθαιρεσία έμπνευσης των διδασκόντων σε όλο τον ευρωπαϊκό χώρο να λέει το μάθημά μου θέλει δέκα, ο άλλος να λέει τρεις, ο άλλος τέσσερις και τα λοιπά. Είναι ότι όλο το πρόγραμμα σπουδής, ανεξαρτήτως Ιδρύματος, είτε έχει πενήντα τρία μαθήματα, είτε έχει είκοσι τρία, έχει σύνολο τριακόσιες πιστωτικές μονάδες, το καταλαβαίνετε σαν μαθηματικά τι σημαίνει αυτό, όπου κι αν είναι.

Δηλαδή, δίνω εγώ μαθήματα πενήντα πέντε εδώ μέσα; Τριακόσια. Δίνει ο άλλος είκοσι; Τριακόσια. Δίνει ο άλλος σαράντα; Τριακόσιες μονάδες. Αυτό είναι το πτυχίο του Αρχιτέκτονα. Αυτό είναι το μέλλον ας πούμε μίας Ευρώπης ανταγωνιστικής η οποία μάλιστα (και θέλω να σας διαβάσω εδώ ένα σημείο της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που αξιολογεί τις γνώσεις) λέει ότι, όλες οι γνώσεις οι πανεπιστημιακές, ακόμη και στα καλύτερα ιδρύματα, θα απαξιωθούν σε επτά με δέκα έτη. Δηλαδή είναι έτσι δομημένο όλο το σύστημα που ακόμη και στα καλύτερα σχολεία να πας, επειδή η τεχνολογία, οι απαιτήσεις της αγοράς, το προϋποθέτουν, εντός επτά με δέκα ετών θα χρειάζεται αυτός που έχει σπουδάσει, την περιβόητη επιμόρφωση. Ξανά.

Δεν είναι δηλαδή η κορούλα σου που θα τελειώσει το μεταπτυχιακό και το διδακτορικό, αλλά θα επιμορφώνεται και κάθε τόσο. Ή κάθε δέκα χρόνια. Ναι, δεν είναι κακή η επιμόρφωση με τους όρους του Εμπειρικού. Είναι κακή η επιμόρφωση με το πτυχίο. Διότι θα παίρνει ξανά μοναδούλες για το καλαθάκι. Και έτσι η έννοια πτυχίου δεν υπάρχει πια αλλά υπάρχει το δίπλωμα και το συμπλήρωμα διπλώματος.

Αν δεν σας τρώμαξα πάρα πολύ να συνεχίσω. Αν έχετε τρομάξει πολύ μπορώ να σταματήσω εδώ.

Να δω κάτι μήπως ξέχασα τι ήθελα να πω, αλλά νομίζω τα έχω πει όλα. Πρέπει να ξαναγουρίσουμε σ' εκείνη τη μόρφωση, σ' εκείνη την παιδεία, την εκπαίδευση που πρέπει να δίνουμε. Και βέβαια δεν είναι τυχαίο ότι όλα αυτά δεν γίνονται χωρίς λεφτά. Εδώ βρήκαν το κόλπο όλα αυτά να γίνουν χωρίς λεφτά. Να αναλάβει ο ιδιωτικός χώρος ένα κομμάτι, να αναλάβουν οι οικογένειες ένα άλλο, χωρίς δραχμή να γίνουν όλα αυτά τα καταπληκτικά πράγματα.

Δεν γίνεται αν δεν αλλάξει ο τρόπος διδασκαλίας, δηλαδή η σχέση διδάσκοντος διδασκόμενου, αλλιώς θα έχουμε αποστήθιση, δηλαδή αλλιώς πάλι δημιουργούμε άτομα που θα φύγουν από την αγορά, θα τους πετάξει έξω η αγορά εργασίας, δεν μπορούν να ανταποκριθούν σ' αυτή τη μαθησιακή λειτουργία. Και αυτό ξέρετε ότι χρειάζεται αλλαγή του τρόπου διδασκαλίας, δεν μπορεί να κάνουμε μάθημα σε μεγάλα αμφιθέατρα, δεν μπορεί να έχουμε σαράντα πέντε ομάδες στα συνθετικά μαθήματα. Να τα κάνουμε από τον πίνακα λοιπόν, θεωρητικά. Ή με e-learning. Μήπως άμα σας το κάνουμε με e-learning πάτε καλύτερα; Δεν είναι αυτό εκπαίδευση. Έτσι;

Χωρίς δραχμή. Το ίδιο και η κυβέρνησή μας τώρα βρήκε το τζάμπα. Τη τζαμπαρία. Λέει, μπροστά σε αυτή την εκπαίδευση της νεολαίας, τον κακό χαμό που γίνεται, τι να ρίξω για να ασχοληθεί όλος ο κόσμος, οι Πρετεντέρηδες και να πάμε πίσω και να μην μου στοιχίσει και δραχμή; Τι να ρίξω; Την ελεύθερη πρόσβαση. Μεγαλοφυές για όποιον το σκέφτηκε. Τζαμπαρία, χωρίς να αλλάξω τίποτα ούτε στην δευτεροβάθμια ούτε στην τριτοβάθμια, μην δώσω δραχμή για νέους διδάσκοντες, τίποτα. Τους έχω και εξαθλιωμένους να τα πασαλείβουν όλα και να τρέχουν σαν τρελαμένοι.

Ελεύθερη πρόσβαση. Άντε λοιπόν να το ανοίξουμε το θέμα. Εγώ σας προκαλώ.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ.

Είναι η κα Βοζάνη η Αριάδνη και ο Παναγιώτης ο Τουρνικιώτης, ένας σπουδαστής, ο Δημήτρης.

Να μιλήσει η κα Βοζάνη ή θέλεις να μιλήσεις; Πεζ' το δυνατά το σχόλιο.

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: Επειδή θέσατε το θέμα της συγχώνευσης μαθημάτων ή το αν πρέπει να γίνει τέλος πάντων ένα «παζάρι» ή κάποιοι συμβιβασμοί για να απεντατικοποιηθούμε, πιστεύω ότι η απάντηση δεν είναι το να αφαιρεθούν πράγματα ή να συμπυκνωθούν ας το πούμε μαθήματα, να λιγοστέψουν οι ώρες που είμαστε στο αμφιθέατρο.

Η απάντηση και ο μεγάλος όγκος, τουλάχιστον για την Αρχιτεκτονική συγκεκριμένα, της δουλειάς και της ώρας που σπαταλάμε εδώ κι εμείς κι εσείς, βρίσκεται στην τεράστια διεκπεραιωτική δουλειά που κάνουμε πέρα από τα πραγματικά ζητούμενα του κάθε μαθήματος. Μπορώ να πω πολλά παραδείγματα. Δεν γίνεται ας πούμε στη Σύνθεση μέσα σε επτά εξάμηνα, όσο ξέρω εγώ, το μόνο πράγμα που αλλάζει να είναι τα τετραγωνικά του κτιρίου. Δηλαδή δεν γίνεται δύο άτομα, μία ομάδα, σε ένα εξάμηνο, στο τέταρτο εξάμηνο να κάνει τρεις κατοικίες και στο έβδομο εξάμηνο να κάνει τρεισήμισι χιλιάδες τετραγωνικά κτίριο με τα ίδια ζητούμενα παράδοσης.

Γνωρίζετε σαν επαγγελματίες προφανώς, ότι τρεισήμισι χιλιάδες τετραγωνικά κτίριο δεν φτάνει σε επίπεδο τέλος πάντων τελικής δουλειάς 1% ας πούμε από έναν Αρχιτέκτονα, μέσα σε δέκα πέντε μέρες που έχουμε ουσιαστικά να τελειώσουμε μία σύνθεση. Είναι τεράστιος ο διεκπεραιωτικός όγκος σε πολλά μαθήματα. Στα μαθήματα κυρίως των εργασιών. Και είναι και εκεί που εμείς, εγώ, νιώθουμε ότι σπαταλάμε το χρόνο μας. Όχι ότι δουλεύουμε πολύ, όχι ότι μένουμε πολλές ώρες στη Σχολή, ότι σπαταλάμε χρόνο που δεν θα έπρεπε να χάνεται.

Και επίσης, έχει σχέση με αυτό, το ποια ήδη διδαγμένα θεωρούνται δεδομένες γνώσεις. Μια απάντηση για το γιατί φτάνει σε τέτοια

τελικά στάδια παράδοσης κάθε συνθετικό ή κάθε θέμα εργασίας, είναι γιατί πρέπει να μάθουμε να κάνουμε σχέδιο ας πούμε. Πρέπει να φτάσουμε να βγάζουμε σωστές κατόψεις. Αν είναι πρόβλημα το να βγάζουμε σωστές κατόψεις βάλτε ένα μάθημα. Βάλτε ένα μάθημα στο πρώτο εξάμηνο. Μάθημα σχεδίου. Και δεν θέλω να επιτεθώ στη Σύνθεση. Υπάρχει το ίδιο παράδειγμα σε πολλά μαθήματα και εν πολλοίς οφείλεται και σε ελλιπή ή δεν ξέρω, ας το πούμε σε μη οργάνωση.

Και σε μαθήματα όπως στην Πολεοδομία, που αναγκαζόμαστε επειδή δεν είναι επικαιροποιημένοι οι χάρτες, ενώ έχουμε διδαχθεί, ενώ έχουμε κάνει χάρτες σε ένα εξάμηνο, τώρα να φτάνουμε σε συνθετικό μάθημα Πολεοδομίας αλλά να ξανακάνουμε χάρτες γιατί οι χάρτες είναι δώδεκα, δέκα τεσσάρων χρονών, δηλαδή αυτά είναι πράγματα που είναι πραγματικά σπατάλη χρόνου και για μας και για σας και αν αφαιρεθούν πιστεύω ότι το πρόβλημα δεν θα είναι να συγχωνευθεί μία Οικοδομική με μία Σύνθεση ακόμη για να γλιτώσουμε δύο ώρες στη Σχολή.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Αυτές οι προτάσεις είναι καλό να μπαίνουν στο τραπέζι και ευελπιστώ να αρχίσει πάλι να λειτουργεί η Επιτροπή σπουδών και καλούμε πάντοτε και τους φοιτητές να έρχονται να τις διατυπώνουν αυτές τις απόψεις, έτσι για να μπορούμε κι εμείς να παίρνουμε και την πληροφόρηση από την πλευρά των φοιτητών και όχι μόνο από τη δικιά μας εμπειρία.

Η Αριάδνη η Βοζάνη, μετά ο Παναγιώτης Τουρνικιώτης και μετά πάμε σε σειρά.

A. BOZANH: Όπως ερχόμουνα σ' αυτή τη συνάντηση, να σας ενημερώσω ότι άκουσα από την κα Κουτσίκου να λέει ότι το tabula raza δεν αφορούσε το σύνολο του εκπαιδευτικού προγράμματος εν πάση περιπτώσει που έχει διατυπωθεί μέχρι τώρα, αλλά μόνο το σημείο αυτό που έχει να κάνει με τις εισαγωγικές. Όπως επίσης είπε στον δημοσιογράφο ο οποίος επέμενε ότι δεν είναι έτσι τα πράγματα, ότι είμαστε η χώρα η οποία δίνει τα περισσότερα χρήματα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε σχέση με το ΑΕΠ, 1%.

Για μένα αυτές οι δηλώσεις δεν είναι καθόλου τυχαίες και αν θέλετε δεν αφορούν ένα άδειασμα πιθανότατα στον σημερινό Υπουργό, νομίζω ότι βρισκόμαστε μπροστά ξανά σε μία ουσιαστική άρνηση διαλόγου.

Εάν βρισκόμαστε σε αυτό το κόκκινο φως που είπε ο κ. Μπίρης, εάν βρισκόμαστε σε ένα σημείο που πραγματικά υπάρχει η ευκαιρία και υπάρχει και η δυνατότητα ίσως να διατυπωθούν κάποια πράγματα, να διεκδικηθούν κάποια πράγματα, νομίζω ότι πρέπει να πάμε σε ένα βήμα παραπέρα.

Για μένα είναι πάρα πολύ χρήσιμο, πάρα πολύ ενδιαφέρον όλο αυτό που γίνεται αυτόν τον καιρό. Για μένα προσωπικά που είμαι και νέα σε αυτή την ιστορία. Είναι η δεύτερη χρονιά που είμαι κοντά σας. Έρχομαι, κρατάω σημειώσεις, μαθαίνω εξαιρετικά πράγματα, έμαθα για την Έρευνα πάρα πολλά πράγματα τις προάλλες, μαθαίνω σήμερα από την κα Φωτίου όλη αυτή την ιστορία με τις μονάδες και τα λοιπά. Όμως είναι η ώρα να δούμε πως αυτά μπορούν να αποτελέσουν πια το υλικό για να διαμορφώσουμε προτάσεις.

Δηλαδή δεν ξέρω μέσα σ' αυτή την ιστορία των διεκδικήσεων, των αγώνων που έχουν γίνει κατά καιρούς, έχουμε φτάσει πολλές φορές, πόσες και ποιες, εμείς να έχουμε διατυπώσει πραγματικά και ουσιαστικά, ακόμη και σαν διδάσκοντες της Αρχιτεκτονικής Σχολής, ούτε καν σαν Μετσόβιο, συγκεκριμένες προτάσεις. Είδα προχθές στην εφημερίδα ότι το Οικονομικό Πανεπιστήμιο, οι διδάσκοντες είχαν άποψη, την διατύπωσαν, δημοσιεύτηκε, περί του ασύλου. Συμφωνούμε δεν συμφωνούμε. Εμείς δεν είναι η ώρα να κάνουμε προτάσεις; Και εκεί για μένα είναι το κλειδί. Ποιους μηχανισμούς εν τέλει και ποιες στρατηγικές ακολουθούμε για να φτάσουμε στο δια ταύτα. Δηλαδή τι γίνεται.

Υπήρξε, τώρα όσον αφορά το εξάμηνο, υπήρξε κάποια στιγμή η πρόταση εκτός από αυτές τις συζητήσεις να γίνουν και κάποια εργαστήρια αυτόν τον καιρό. Κάποια εργαστήρια με συμμετοχή των φοιτητών. Κάποια εργαστήρια με άλλη θεματολογία μαθημάτων εν τέλει, που θα μπορούσαν να κάνουν τι; Θα μπορούσαν να μας αφήσουν μία κληρονομιά στο πρόγραμμα σπουδών. Φανταστείτε λοιπόν ένα διάστημα όπου πραγματικά γίνονται προτάσεις για νέου τύπου μαθήματα. Δεν ξέρω πως μπορώ να τα αποκαλέσω, ακόμη και πειραματικά. Πειραματικά σε περιεχόμενο, πειραματικά σε φόρμα. Δεν θα μας άφηναν αυτά μία κληρονομιά;

Μήπως δηλαδή είναι η ώρα αντί να σκεφτόμαστε πόσα μαθήματα χρειαζόμαστε για να κλείσουμε ένα εξάμηνο συμβατικά, να κάνουμε μία ανατροπή μικρή και να πούμε όχι, αυτό το διάστημα, από εδώ και πέρα, τους επόμενους τέσσερις μήνες, πέντε έξι, προτείνουμε ένα πρόγραμμα εμείς και πειραματιζόμαστε πάνω σ' αυτό, με κόστος όλων, προφανώς ότι θα χαθεί αυτό το εξάμηνο.

Και μία τελευταία έτσι αναφορά σε αυτό που είπε ο Τάσης ο Παπαϊωάννου. Ναι, σαφώς κι εγώ είμαι αγανακτισμένη με όλη αυτή την εντατικοποίηση η οποία ξεκινάει από το δημοτικό και φτάνει μέχρι το διδακτορικό και πηγαίνει παραπέρα μέχρι τις απαιτήσεις επιμόρφωσης που είπε η κα Φωτίου.

Θέλω όμως να πω ότι πρέπει να θυμόμαστε ότι υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι κάνουν μεταπτυχιακά και κάνουν διδακτορικά, από αγάπη για τη γνώση και την έρευνα και όχι μόνο επειδή το επιτάσσει ένα σύστημα. Και αυτό δεν πρέπει να απαξιώνεται. Δεν πρέπει δηλαδή να φτάσουμε στο σημείο να συζητάμε για την απαξίωση τέτοιων προγραμμάτων και μιλάω με καλές προθέσεις, μιλώντας για μεταπτυχιακά προγράμματα και διδακτορικά τα οποία είναι ουσιαστικά και τα οποία έχουν ποιότητα. Μην φτάσουμε στο σημείο δηλαδή να λέμε ότι δεν χρειαζόμαστε μεταπτυχιακά, δεν χρειαζόμαστε διδακτορικά, διότι πραγματικά πιστεύω ότι αυτά εμπλουτίζουν την ποιότητα ακόμη και του επαγγελματία μεθαύριο.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ.

Ο κ. Τουρνικιώτης.

ΜΕΛΟΣ: Να συντομεύσουμε τη διαδικασία γιατί σε λίγο θα αρχίσει η Γενική Συνέλευση.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ναι, το είπα κι εγώ στην αρχή αυτό το πράγμα.

(Διαλογικές συζητήσεις)

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Σας παρακαλώ λίγη ηρεμία. Κι εγώ έθεσα στο τραπέζι νωρίτερα, ίσως δεν είχατε μπει και το έθεσα σε όλους τους συναδέλφους εδώ πέρα, κατά πόσο θα μπορούσαμε ή όχι να συνεχίσουμε αυτή τη συζήτηση, από τη στιγμή που έχετε κανονίσει εσείς μία Συνέλευση. Οι περισσότεροι

αποφάσισαν να συνεχίσουμε γιατί δεν ερχόμαστε σε αντιπαράθεση. Εμείς δεν συμμετέχουμε στη Συνέλευσή σας. Αλλά αν θέλετε ας το κουβεντιάσουμε για να αποφασίσουμε.

Κύριε Μπελαβίλα.

N. ΜΠΕΛΑΒΙΛΑΣ: Αρκετές φορές οι Συνελεύσεις σας έχουν καθυστερήσει και δύο και τρεις ώρες. Οι προτάσεις νομίζω είναι δύο. Ή θα καθυστερήσετε λογικά τη Συνέλευσή σας μέχρι τις 14:30, 15:00, δεν είναι τίποτα, για να ολοκληρωθεί αυτή η συζήτηση, ή θα ξεκινήσετε τη Συνέλευσή σας, θα έρθουν οι φοιτητές μαζί σας κι εμείς εδώ ως διδάσκοντες θα συνεχίσουμε τη συζήτησή μας. Διαλέγετε και παίρνετε.

ΜΕΛΟΣ: (Μιλάει μακριά από το μικρόφωνο).

A. ΡΟΚΑΣ: Μπορώ να πω δυο λόγια;

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Να ακούσουμε τις απόψεις των συναδέλφων και θα αποφασίσουμε συνολικά.

Κύριε Ρόκα.

A. ΡΟΚΑΣ: Δεν νομίζω ότι χρειάζεται να υπάρχει κανενός είδους κλίμα ή πνεύμα αντιπαράθεσης, έτσι; Δεύτερον, ίσως δεν ήσασταν εδώ εσείς, σαφώς αυτή η συζήτηση έχει έναν χαρακτήρα που καλό θα ήταν βέβαια να την παρακολουθούν και οι φοιτητές, διερευνά σε μία πρώτη φάση τα ζητήματα που έχουν τεθεί και θα συνεχιστεί σε καταλληλότερες αν θέλουμε συνθήκες από άποψη χρονικής τοποθέτησης, ώστε να είναι οι φοιτητές όλοι ή όσοι θέλουν εδώ πέρα.

Όμως ούτως ή άλλως στο πνεύμα ακριβώς της κατάστασης που αυτή τη στιγμή μας περιβάλλει, δεν καταλαβαίνω, σε επίπεδο αρχής πάντοτε, ιδεολογικά δηλαδή, γιατί είναι αρνητικό, εγώ νομίζω είναι θετικό, σε μία αίθουσα πάνω ο Σύλλογος των Φοιτητών να κάνει τη Συνέλευσή του και σ' αυτή την αίθουσα εδώ οι Καθηγητές να συζητάνε για παρεμφερή θέματα. Δεν το καταλαβαίνω, δεν υπάρχει πρόβλημα δηλαδή. Ας έρθουν τα παιδιά πάνω πράγματι, εγώ πιστεύω ότι είναι επιλογή τους, αλλά εγώ θα έλεγα ότι ναι, πρέπει να πας στη Συνέλευση. Εγώ θα παρότρυνα τους φοιτητές να πάνε στη Συνέλευση. Τώρα ή όποτε αρχίσει. Όχι να μείνουν εδώ. Αυτά θα τα

ξανακούσουν όχι γιατί είναι κοινότοπα και τετριμμένα, γιατί θα τα ξανασυζητήσουμε. Αλλά να μην χαλάσουμε τη μία ή την άλλη, διαδικασία για λόγους οι οποίοι δεν υπάρχουν.

Εγώ προσωπικά ως διδάσκων στον βαθμό που, δεν μου πέφτει λόγος βέβαια, παροτρύνω να πάνε. Βέβαια να πάνε στη Συνέλευσή τους, να τελειώσουμε την κουβέντα, να την ολοκληρώσουμε, με κάποια πρόταση και στην επόμενη συζήτηση που θα κάνουμε τέτοιου είδους, να βρούμε χρόνο σε συνεννόηση με τον Σύλλογο, ο οποίος αν δεν ανατραπεί από εξωγενείς παράγοντες, θα τηρηθεί για να μπορούμε να είμαστε όλοι. Δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα δηλαδή. Μην σκοτωνόμαστε δηλαδή χωρίς λόγο.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ο κ. Ησαΐας.

Δ. ΗΣΑΪΑΣ: Είναι περίπου στο πνεύμα που μίλησε ο Αργύρης. Οι δραστηριότητες που έχουμε δεν είναι αντιθετικές. Και ο κάθε χώρος έχει τη σχετική του αυτονομία να συνεδριάζει, να συζητά και να κάνει αυτά τα οποία θέλει να κάνει. Το είπα και προηγουμένως όταν μίλησα. Δεν είναι δύο πλευρές αντιμαχόμενες, είναι δύο πλευρές που συνυπάρχουν και αποτελούν το πανεπιστήμιο. Το πανεπιστήμιο δεν είναι τα ντουβάρια του, είμαστε εμείς όλοι που είμαστε εδώ. Και οι σπουδαστές και εμείς.

Δεν μπαίνει λοιπόν αντιθετικά. Πολύ καλά κάνουμε και συζητάμε και είναι κέρδος που συζητάμε. Θα έλεγα κι εγώ στο βαθμό που θα μπορούσε να μου πέφτει λόγος, ότι από τη στιγμή που υπάρχει μία Συνέλευση επάνω των φοιτητών θα πρέπει οι παριστάμενοι και οι παριστάμενες φοιτήτριες και φοιτητές να φύγουν να πάνε στη Συνέλευσή τους και η δικιά μας η συζήτηση θα ολοκληρωθεί όταν ωριμάσει να ολοκληρωθεί.

Είναι δύο ανεξάρτητα πράγματα, δεν έρχεται σε σύγκρουση το ένα με το άλλο και καθόλου δεν θα πρέπει να εμπλέκεται η μία διαδικασία με την άλλη. Είναι θέμα αρχής να μάθουμε όχι απλώς να συζητάμε, αλλά σε πρώτη φάση να συνυπάρχουμε.

Σ' αυτό το επίπεδο λοιπόν εγώ προτείνω να τη συνεχίσουμε τη συζήτηση, να ολοκληρώσουμε και θα παρακαλούσα όλους οι οποίοι είναι εδώ, οι οποίοι θα μπορούσαν να μετέχουν στη Συνέλευση επάνω, να πάνε στη Συνέλευση. Αν επιλέξουν να μην πάνε στη Συνέλευση, το πρόβλημα είναι

πολιτικό, που εγώ μπορώ να το σχολιάσω, δεν πρέπει όμως να ασχοληθώ εγώ. Το πολιτικό πρόβλημα του ότι πρέπει να αποδεσμευθεί κάποιος που με ακούει για να πάει να κάνει τη Γενική του Συνέλευση, είναι θέμα που πρέπει να απασχολήσει πολιτικά τον χώρο των σπουδαστών.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Δεν ξέρω αν κανείς άλλος θέλει να τοποθετηθεί επάνω στο θέμα, από τους συναδέλφους. Εάν συμφωνείτε δηλαδή με την άποψη που εκφράστηκε από τον Αργύρη τον Ρόκα και τον Δημήτρη τον Ησαΐα, και από τον Νίκο τον Μπελαβίλα, αυτό ρωτάω αυτή τη στιγμή, για να συνεχίσουμε έστω να μπορέσουμε να ολοκληρώσουμε την κουβέντα.

Ν. ΜΠΕΛΑΒΙΛΑΣ: Λέω το εξής, ούτως ή άλλως στις 15:00 έχουμε διάφορα όλοι, θα έχουμε τελειώσει. Ας πούμε και στους φοιτητές, η Συνέλευσή σας αρχίζει, συζήτηση σοβαρή έχετε εκεί, εμείς δεν πρόκειται να πούμε πράγματα που δεν θα τα ξανακούσετε, αφήστε μας να συνεχίσουμε τη συζήτηση εδώ οι διδάσκοντες γιατί είναι πολύ σημαντικά και αυτά που συζητάμε και ξεκινήστε παράλληλα τη Συνέλευσή σας επάνω. Νομίζω ότι αυτή είναι η καλύτερη λύση.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Άρα με αυτό το δεδομένο, παρ' όλο ότι παροτρύνουμε τους φοιτητές αν είναι να πάνε στη Συνέλευσή τους, όπως λέχθηκε και πριν, ο κ. Τουρνικιώτης να συνεχίσει.

Π. ΤΟΥΡΝΙΚΙΩΤΗΣ: Ο κ. Τουρνικιώτης θα προσπαθήσει να συντομεύσει, θεωρώντας ότι δεν έχει λόγο να κάνει μία ολόκληρη διάλεξη. Και ούτως ή άλλως η πρότασή του θα είναι υπέρ μίας διαρκούς διαδικασίας συζητήσεων και προβληματισμού.

Θεωρώ ότι πολλά από αυτά τα οποία ακούστηκαν προηγουμένως είναι πολύ ενδιαφέροντα και θα μπορούσα κατά κάποιο τρόπο να μιλήσω ξεκινώντας, σχολιάζοντάς τα. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ένας από τους σημαντικότερους λόγους για τους οποίους βρισκόμαστε σε τόσο ισχυρή αντιπαράθεση γενικά, έχει να κάνει με την κρίση της τελευταίας χρονιάς η οποία, μιλάω για τη γενικότερη κρίση της τελευταίας χρονιάς, δεν μιλάω για τα γεγονότα του Δεκεμβρίου ειδικά, η οποία έχει απλώς αρχίσει και δεν έχει τελειώσει.

Είναι εξαιρετικά σαφές ότι αυτή η κρίση αγγίζει ιδιαίτερα τον τομέα της κατασκευής και άρα τον τομέα της αρχιτεκτονικής. Θα συμφωνήσω

απολύτως λοιπόν με τον κ. Μπίρη που κάθεται ακριβώς απέναντί μου, ότι αυτή η κρίση αλλάζει τον χάρτη όχι μόνο του κόσμου, γιατί αλλάζει και αυτόν τον χάρτη, αλλάζει ας πούμε και τη θέση του Ντουμπάι απέναντι στη θέση της Αθήνας αυτή η κρίση, αλλάζει όμως και τον χάρτη της αρχιτεκτονικής που σχεδιάζουμε και τον χάρτη της αρχιτεκτονικής που κατασκευάζεται και ποσοτικά. Δηλαδή ακόμη και το εάν θα κατασκευάζεται αρχιτεκτονική.

Αυτό που με ενδιαφέρει μέσα από τον σχεδιασμό που έκανε, είναι ότι ξαναθέτει ένα δρόμο για την καλή πιθανή πορεία προς την οποία θα πήγαινε η αρχιτεκτονική χάρη της κρίσης, σαν μία επιθυμητή θα ήθελα να πω κατεύθυνση, με έναν τρόπο που εγώ τον δέχομαι από τη μία μεριά και διαφωνώ από την άλλη. Δηλαδή συμφωνώ απολύτως με την τοποθέτησή του απέναντι στην αρχιτεκτονική που θα έπρεπε να διδάσκουμε, στους όρους με τους οποίους θα έπρεπε να διδάσκουμε την αρχιτεκτονική, το κόστος της αρχιτεκτονικής, την κοινωνική διάσταση της αρχιτεκτονικής, την πολιτική διάσταση της αρχιτεκτονικής, αλλά δεν θα ήθελα με τίποτα να δεχτώ ότι αυτό πρέπει να το διδάσκω μόνο επειδή με κολλήσανε στην τοίχο και δεν έχω καμία άλλη επιλογή.

Θα ήθελα να αγωνιστώ για μία τέτοια αρχιτεκτονική στο ευρύτερο επίπεδο της κριτικής μου σκέψης και όχι επειδή δεν μπορώ να κάνω τίποτα άλλο. Οπότε μόλις φτιάξουν τα πράγματα σε πέντε χρόνια θα ξαναξεχουθούμε στους δρόμους να κάνουμε εκείνα που κάναμε και πέρσι.

Με αυτή την έννοια θεωρώ ότι ίσως το πιο σημαντικό πεδίο για την καλλιέργεια της αρχιτεκτονικής μέσα σε μία Αρχιτεκτονική Σχολή, είναι ακριβώς η κριτική σκέψη, είναι ακριβώς η θεωρητική προσέγγιση και δουλειά γύρω από την αρχιτεκτονική και όχι μία πρακτική διαδικασία κατάρτισης εν όψει μιας γρήγορης εφαρμογής στην πράξη. Δεν εννοώ ότι γινόταν μία γρήγορη διαδικασία κατάρτισης, αλλά λέω ότι αυτό το οποίο θα είχαμε παραπάνω ανάγκη, πόσο μάλλον τώρα που βρισκόμαστε σε μία δύσκολη κατάσταση, θα ήταν περισσότερη κριτική σκέψη.

Κριτική σκέψη δεν σημαίνει ότι έχω κάνει ήδη μόνος μου την κριτική μου, έχω ήδη αποφασίσει και πρέπει και οι υπόλοιποι να

συμφωνήσουν με την δική μου κριτική σκέψη επειδή είναι κριτική. Αυτό είναι η κατάργηση της κριτικής σκέψης.

Κριτική σκέψη είναι ότι μπαίνω μέσα εδώ με διάθεση αμφιβολίας για όλα, διάθεση αμφιβολίας ακόμα και για εκείνα τα οποία λέω εγώ, είμαι διατεθειμένος να ανταλλάξω με επιχειρήματα και κατ' επανάληψη της σκέψης μου με όλους τους υπόλοιπους και όταν λέω όλους δεν περιλαμβάνω μονάχα αυτούς που κάθονται, περιλαμβάνω και τους υπόλοιπους και να διαμορφώσουμε όχι μία κοινή κριτική σκέψη αλλά πολλές σκέψεις που προκύπτουν από την αμφιβολία και από την αμφισβήτηση.

Μέσα στην τάξη τα πράγματα πρέπει να στηρίζονται ευθύς εξ' αρχής και από τη μεριά του δασκάλου, σε ένα πνεύμα αμφιβολίας και αμφισβήτησης. Μόνο έτσι γονιμοποιούνται δυνατότητες να προχωρήσει η διαδικασία και της διδασκαλίας σε ένα διαφορετικό δρόμο, σε ένα καλύτερο πρόγραμμα σπουδών.

Να που έρχομαι λοιπόν στο πρόγραμμα σπουδών. Ανήκω σε εκείνους που παρ' ότι έχω υπάρξει σπουδαστής αρκετών απ' όσους κάθονται γύρω από το τραπέζι και του Τάσου του Μπίρης από το πρώτο έτος, από το πρώτο εξάμηνο του πρώτου έτους των σπουδών, έχω παρ' όλα αυτά περάσει και δύο δεκαετίες στην εκπαιδευτική διαδικασία και πάνω από μία δεκαετία στην Επιτροπή Σπουδών για την οποία μιλούσε προηγουμένως η κα Φωτίου και γνωρίζω διάφορα προγράμματα σπουδών. Ένα μέρος του νέου προγράμματος σπουδών είχε γίνει και με τις δικές μου δραστηριότητες στην Επιτροπή Σπουδών.

Δεν απαξιώνω την Επιτροπή σπουδών, θεωρώ ότι έχει εξαιρετική δουλειά πίσω της και έχει κάνει εξαιρετικές συζητήσεις σε πολλές περιόδους της λειτουργίας της. Όμως τρομάζω όταν επαφίεται περίπου σε ένα νέο πρόγραμμα σπουδών η αλλαγή του προγράμματος σπουδών. Αλλάξαμε το πρόγραμμα σπουδών το 1998 - '99, το αλλάξαμε πατόκορφα, του βγάλαμε τα μάτια και στην πράξη αλλάξαμε μονάχα τρία κεφάλαια της εκπαίδευσης, διότι το μόνο το οποίο άλλαξε είναι ο τύπος του προγράμματος και μερικές επιμέρους διαφορές στα διατομεακά που έγιναν στα συνθετικά, όσα πέτυχαν, τα διατομεακά που έγιναν στα θεωρητικά, κάποια πέτυχαν και

από αυτά και όλα εκείνα που δεν έκαναν τίποτα απολύτως. Συνέχισαν να διδάσκονται όπως και την προηγούμενη, βρήκαν έναν τρόπο να προσπεράσουν το νέο πρόγραμμα σπουδών, πάντα υπάρχουν τρόποι για να προσπεράσεις το πρόγραμμα το οποίο αλλάζει και να κάνεις το ίδιο.

Το πρόβλημα δεν είναι τόσο να αλλάξει το πρόγραμμα σπουδών που είμαι διατεθειμένος να δουλέψω πολύ σε αυτή την κατεύθυνση, γιατί εγώ πιστεύω ότι έχει προβλήματα το τυπικό του προγράμματος σπουδών, το πρόβλημα είναι να αλλάξουν μυαλά εκείνοι που διδάσκουν. Σημαίνει, όσο κι αν είναι δύσκολο αυτό, να καλλιεργήσουν οι ίδιοι την αμφιβολία απέναντι στον εαυτό τους και σε διάλογο με τους υπόλοιπους διδάσκοντες και με τους σπουδαστές τους, να αλλάξουν και οι ίδιοι την περπατησιά τους. Να αλλάξουν και οι ίδιοι τη σκέψη τους. Να αλλάξουν και οι ίδιοι την προσέγγισή τους.

Να έρθουν σε επαφή και να διδάξουν με άλλους τρόπους άλλα μαθήματα. Να έρθει και να καθίσει, χωρίς να μου πει ότι είναι αργά, ο Τάσος μαζί μου και εγώ μαζί του και να κάνουμε μαζί μάθημα. Ή με τον Σεβαστάκη. Που δεν είναι καθόλου προφανές ότι εγώ με τον Σεβαστάκη μπορώ να κάνω μάθημα μαζί. Φίλοι, φίλοι, γελάμε, κάνουμε, δεν ξέρω αν θα μπορούσαμε να κάνουμε μάθημα μαζί.

Να δοκιμάσουμε τις αντιθέσεις μας και τις αντιπαραθέσεις μας να τις ελέγξουμε μέσα στην ίδια τη διαδικασία μιας τάξης, μαζί με σπουδαστές και να ανοίξουμε αυτόν τον αντίλογο, αυτή την αμφιβολία, την αμφισβήτηση στους σπουδαστές μας. Δεν περιμένω να ανοίξω ένα κάποιο πεδίο συζήτησης σε ένα forum, για να μου ρίξουν μέσα τον όβολό τους οι σπουδαστές την αμφισβήτησή τους για το μάθημα που κάνω, να την παραλάβω σπίτι μου, στη φωλιά μου και να την διαβάσω. Με ενδιαφέρει το ίδιο το μάθημα να γίνει ένα πεδίο πειραματισμού και αμφισβήτησης για την εκπαίδευση.

Αυτό δεν περιμένω δηλαδή να γίνει εδώ, όπου όσο δεν κάνουμε μαθήματα θα μαζευόμαστε Δευτέρα, Τετάρτη, Παρασκευή στις 10:00 το πρωί και θα συζητάμε μερικές ώρες, μέχρι να τελειώσει το πρόβλημα και να πάμε να συνεχίσουμε από εκεί που είχαμε σταματήσει.

Περιμένω αυτό που πάμε να κάνουμε εδώ να μπει μέσα στις τάξεις. Να αρχίζουμε να κάνουμε μία μακρά διαδικασία επαναπροσδιορισμού του νοήματος της διδασκαλίας μας, μέσα στην ίδια την τάξη μας. Και ενδεχομένως να συμπυκνωθούν μαθήματα ή να καταργηθούν μαθήματα μέσα από αυτές τις διαδικασίες.

Σε αυτή την ευρύτερη κατεύθυνση που τίποτα δεν αφήνει απ' έξω από τη συζήτηση, ενδεχομένως και ριζική ανακατανομή του προγράμματος, ενδεχομένως και ριζική κατάργηση μαθημάτων, ενδεχομένως και ριζική αναδιάταξη των Τομέων, χαίρομαι που ακούω να λέγεται ότι μερικοί Τομείς θέλουν πολύ να συνεργάζονται με άλλους, γιατί εγώ είμαι σε έναν Τομέα που καταδικάζει συνήθως και την φυσική ύπαρξη των άλλων Τομέων. Αλλά αυτό είναι μία άλλη κουβέντα.

ΜΕΛΟΣ: (Μιλάει μακριά από το μικρόφωνο).

Π. ΤΟΥΡΝΙΚΙΩΤΗΣ: Ξέρω αρκετές φορές τι λέω. Ψευταράς είμαι, το δέχομαι. Δεν είμαι μόνο ψευταράς, είμαι και προβοκάτορας όπως μου λένε άλλοι. Αλλά παρ' όλα αυτά εγώ ξέρω ότι μερικοί Τομείς μόνο κακό κάνουν στη Σχολή.

ΜΕΛΟΣ: (Μιλάει μακριά από το μικρόφωνο).

Π. ΤΟΥΡΝΙΚΙΩΤΗΣ: Επιστρέφω στην κουβέντα μου και θα το ξανασυζητήσουμε αυτό όλοι μαζί.

Μέσα σ' αυτό το ευρύτερο πνεύμα το οποίο θέτει όλα πάνω στο τραπέζι και θεωρεί ότι τίποτα δεν είναι δεδομένο, όχι γιατί μας πιέζει κάποιος, ούτε καν η κρίση, αλλά γιατί εμείς αισθανόμαστε ότι έχουμε πρόβλημα, εμείς οι ίδιοι αμφιβάλλουμε για τον εαυτό μας, εγώ πιστεύω ότι η απάντηση δεν είναι κουβεντιάζουμε και όταν τελειώσουμε κάνουμε μαθήματα, η απάντηση είναι κάνουμε μαθήματα και μετατρέπουμε την εκπαιδευτική μας διαδικασία σε διαδικασία προβληματισμού και ανατροπής. Μόνο έτσι πάμε κάπου.

Για να μην υπάρχει καμία αμφιβολία, δεν με ενδιαφέρει καθόλου αν θα χαθούν μαθήματα ή θα χαθούν εξάμηνα και δεν με ενδιέφεραν και άλλοτε. Όχι μόνο γιατί υπάρχουν προηγούμενες γενιές που έχουν χάσει εξάμηνα και η δικιά μου, αλλά γιατί πιστεύω ότι όλα τα πράγματα έχουν και πρέπει να έχουν για να έχει βαρύτητα αυτό που κάνουμε και ένα τίμημα.

Μεταξύ αυτών το τίμημα να απεμπολήσεις κάτι για κάτι άλλο, είναι εξαιρετικά σημαντικό και πρέπει όλοι να το διεκδικήσουν.

Αυτό δεν σημαίνει ότι έχει κάποιο ιδιαίτερο νόημα αύριο να μετρήσουμε και να πούμε τι να χάσουμε ή τι να μην χάσουμε. Για μένα δεν μετράει έτσι. Ξέρω ότι η Πρυτανεία έχει πάρει μία απόφαση που λέει ότι όλα γίνονται. Μπορούμε να κάνουμε ότι θέλουμε. Δεν με ενδιαφέρει άλλωστε να πάρουμε καμία απόφαση σαν Σώμα ενάντια σε κάποιον. Με ενδιαφέρει να συναποφασίσουμε ότι αν υπάρχει κάτι που είναι σημαντικό είναι ένα μεγάλο βήμα προς τα εμπρός και αυτό δεν γίνεται κουβεντιάζοντας απλά εν κενώ και στη συνέχεια εργαζόμενοι αλλά βάζοντας τα δύο μαζί.

Η πρότασή μου λοιπόν θα ήταν, ότι κι αν συμβεί, όπως και αν εξελιχθούν τα πράγματα στο επόμενο διάστημα, όταν το οποιοδήποτε επόμενο εξάμηνο αρχίσει, όποτε μπορέσουμε, να είναι ένα εξάμηνο γενικότερου και ριζικού προβληματισμού, που θα σημαίνει ότι όχι μόνο μέσα στις τάξεις αλλά και με διαρκείς συγκεντρώσεις σπουδαστών και διδασκομένων σε επιμέρους εντοπισμένα ζητήματα και προβλήματα, θα καταφέρουμε να ωριμάσει σε έναν χρόνο μία ουσιαστική αλλαγή.

Από εκεί και πέρα για μία θέση γενικότερη, εγώ δεν κατεβάζω ρολά σε τίποτα το οποίο εμπεριέχει διαδικασία διαλόγου και αρνούμαι να λέω όχι σε όλα. Ξέρω ότι πολλά πράγματα έχουν αλλάξει τον τελευταίο καιρό και πολλές αλλαγές είναι κακές. Για την εντατικοποίηση που έλεγε η κα Φωτίου, θα ήθελα να σημειώσω για παράδειγμα ότι ο περίφημος νόμος του '82 εισήγαγε την εντατικοποίηση όπου κάθε Καθηγητής στα τριάντα και κάτι που τελειώνει το διδακτορικό ή τα τρία αρχιτεκτονικά βραβεία που ισούνται με διδακτορικό, γιατί περίπου αυτό λέμε, για να τα πάρεις τα τρία βραβεία που ισούνται με διδακτορικό έχεις κάνει ένα διδακτορικό σε ένα άλλο πεδίο, ο νόμος εκείνος λέει ότι μπαίνεις Λέκτορας και κάνεις είκοσι χρόνια εντατικοποίησης για να γίνεις Καθηγητής, είκοσι χρόνια προσπάθεις να ανέλθεις.

Δεν είναι σίγουρο ότι αυτό είναι το ζητούμενο. Μπορεί να πρέπει τη δουλειά σου να την ρίξεις αλλού μέσα στην εκπαίδευση. Μπορεί ο νόμος

του '82 να έχει και αυτός αδυναμίες που να πρέπει να αναθεωρήσουμε. Όχι στην κατεύθυνση της έδρας. Δεν έχω καμία τέτοια διάθεση.

Θέλω να πω ότι όλοι οι νόμοι έχουν πεδίο για να τους κρίνουμε και να τους κατακρίνουμε, μπορούμε να ανοίξουμε τη συζήτηση και μπορούμε να κάνουμε προτάσεις. Μόνο κάνοντας προτάσεις πάμε προς τα εμπρός. Αρνούμενοι προτάσεις δεν μένουμε απλώς σταθεροί, πάμε προς τα πίσω.

ΜΕΛΟΣ: (Μιλάει μακριά από το μικρόφωνο).

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Αν θέλετε για να διευκολύνουμε την κατάσταση να κάνουμε ένα διάλειμμα πέντε λεπτών, ώστε τα παιδιά που θέλουν να πάνε στη Συνέλευση να πάνε στη Συνέλευση.

(Διάλειμμα)

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Συνάδελφοι, καθίστε να συνεχίσουμε.

Έχω στον κατάλογο που έχουνε ζητήσει να μιλήσουν, των κα Παναγιωτάτου, τον κο Σεβαστάκη και τον κο Μπελαβίλα.

Δίνω το λόγο στην κα Παναγιωτάτου, σας παρακαλώ λίγο ησυχία.

Ε. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ: Θέλω να πω ότι με κάλυψε πάρα πολύ (δεν αμφιβάλλω ότι θα συμφωνούσα και με άλλους συναδέλφους αλλά είχα βγει για λίγο έξω). Η κα Βοζάνη όσον αφορά το θέμα γιατί να πάει χαμένος τόσο πολύς χρόνος. Αλλά τώρα δεν έχει νόημα που το λέμε μεταξύ μας θα είχε νόημα να το ακούγανε οι σπουδαστές. Με κάλυψε η κα Φωτίου για το πώς παλιώνει ένας επιστήμονας και μπαίνει σε διαθεσιμότητα μέχρι να υποστεί την αναγκαία επιμόρφωση και το καινούργιο πτυχίο. Και σε ορισμένα σημεία, με κάλυψε ο κ. Τουρνικιώτης.

Όμως εγώ θέλω να πω το εξής. Δεν σας κρύβω ότι έχω απογοητευτεί πάρα πολύ. αισθάνομαι ότι από τη Σχολή έχουν τα πράγματα καθίσει. Δηλαδή δεν υπάρχει πάθος, διεκπεραιώνουμε τα πράγματα. Κάνουμε επί σειρά ετών όχι ακριβώς την δουλειά που θέλουμε στα μαθήματα, κάνουμε μεγάλη έκπτωση κάθε χρόνο. Διορθώστε με αν το βλέπω εγώ έτσι στραβά. Παρ' όλο που όλοι μας προσπαθούμε να βουλώνουμε τις τρύπες με έξτρα ώρες, με διορθώσεις με το ένα ή με το άλλο. Εγώ αισθάνομαι μία καθίζηση και

δεν μπορώ να συμμεριστώ την αισιοδοξία Παναγιώτη Τουρνικιώτη. Που θα μας υποχρεώσει μετά από πάρα πολλά χρόνια με καλή πρόθεση πάντα να κάτσουμε και κουβεντιάσουμε.

Γιατί η ιστορία δείχνει ότι δεν υπήρχε δυναμική που το προέβλεψε και το ενοποίησε αυτό το πράγμα. Δηλαδή πρέπει να διερωτηθούμε. Γιατί δεν μας ήρθε ποτέ αυτή η διάθεση να συνεργαστούμε, να ανταλλάξουμε απόψεις, να υπάρξει σύζευξη επί της ουσίας των μαθημάτων σε ένα κοινό σκοπό. Παναγιώτη για σένα τα λέω αυτά.

Το να επιδιώξουμε να γίνει δια της βίας αυτό το πράγμα με την καλή έννοια της βίας, να γίνει επιτακτικά σαν μία απόφαση, δεν θα δουλέψει. Είναι όπως τα νομοθετήματα στον Ελληνικό χώρο. Δεν νομίζω να υπάρχει πουθενά άλλο Ευρωπαϊκό κράτος να έχει τόσο άχρηστη νομολογία, η οποία ποτέ δεν υλοποιείται. Λοιπόν μην την πατάμε και εμείς. Εγώ βλέπω όμως ένα φως το πώς μπορεί να ανατιναχτεί η παλιά υπόθεση και να ανοίξει ένα φως στη Σχολή που τότε θα συμπαρασύρει και εμάς τους παλιότερους.

Εγώ πιστεύω ότι πρέπει να αφήσουμε τους νέους συναδέλφους που έπονται, να σχεδιάσουν τα μαθήματα όπως τα οραματίζονται. Και τους ζητώ να το απαιτήσουν αυτό το πράγμα. Γιατί εμείς έχουμε την τάση να τους βάλουμε στο ίδιο κουτί που εμείς έχουμε δουλέψει επί τριάντα χρόνια. Να τους υποχρεώσουμε να συμβιβαστούνε με τους τρόπους και τις πρακτικές που εμείς έχουμε υιοθετήσει.

Εγώ το μόνο φως που βλέπω σε αυτή την ιστορία, είναι αν αναλάβουν τα ηνία οι νέοι άνθρωποι που έρχονται, να τους αφήσουμε να δημιουργήσουνε, να σκεφτούνε, να σχεδιάσουνε. Και νομίζω ότι αυτό το πράγμα θα συμπαρασύρει και τους παλαιότερους. Θα συμφωνήσω για ένα πράγμα πάρα πολύ με τον κ. Τουρνικιώτη και με την κα Φωτίου.

Ποιος είναι ο αντίλογος για μην φτιάχνουμε εδώ μέσα ένα προλεταριάτο, το οποίο είναι σε διαθεσιμότητα μετά από επτά χρόνια; Δηλαδή δυο τρία χρόνια περισσότερο από ότι πετιέται ένας υπολογιστής κα Φωτίου, έτσι; Ο μόνος τρόπος είναι η κριτική σκέψη που είπε ο κ. Τουρνικιώτης.

Αλλά η κριτική σκέψη είναι πολύ πολύπλοκο ζήτημα Παναγιώτη. Δεν γίνεται ούτε από θεωρία από καθ' έδρας, ούτε με μόνο φροντιστήρια και

σχεδιαστήρια. Η κριτική σχέση αναπτύσσεται από ένα πολύ μεγάλο πλέγμα πρακτικών και δράσεων μέσα σε μια Σχολή. Έχει να κάνει και με την παράδοση, εδώ χωλαίνουμε. Χωλαίνουμε πάρα πολύ.

Η κριτική σκέψη στην Ελληνική εκπαίδευση από το νηπιαγωγείο μέχρι και το πανεπιστήμιο δεν πάει καλά, έχει να κάνει με τον πολιτισμό αυτής της χώρας. Δεν είναι τόσο απλό αυτό το πράγμα. Συμφωνώ ότι είναι η μόνη λύση να μπορεί ο σπουδαστής να έχει μια ουμανιστική παιδεία. Το χρωστάμε άλλωστε και στην Ευρωπαϊκή κληρονομιά μας αυτό το πράγμα. Αν είναι κάτι που χαρακτηρίζει το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο είναι η ουμανιστική παιδεία, τι είναι η ουμανιστική παιδεία; Αυτό πρέπει να το βάλουμε κάτω να το συζητήσουμε.

Αν εμείς η παλιότερη γενιά μπορούμε να δώσουμε ορισμένες ιδέες γύρω από αυτό το ζήτημα. Δηλαδή προτού αρχίσουμε να λέμε να κόψουμε ένα μάθημα, να κόψουμε το αυτί του ενός να βάλουμε το άλλο. Κανονιστικές λύσεις δεν μας λύνουν το πρόβλημα. Δεν το λύσανε επί σειρά ετών το πρόβλημα κανονιστικές λύσεις. Πρέπει να βρεθεί κάτι άλλο κ. Πρόεδρε, εγώ διατίθεμαι όπως και όλοι οι παλαιότεροι από μας σε οποιαδήποτε συνεργασία, δεν κατεβάζουμε τα ρολά όπως πολύ σωστά είπε ο κ. Τουρνικιώτης.

Αλλά αφήστε λίγο να αναπνεύσει το σύστημα. Αφήστε τους ανθρώπους που έρχονται εδώ μέσα να πούνε δυο καινούργια πράγματα προτού τους καπελώσουμε με τις πρακτικές που έχουμε υιοθετήσει εμείς τριάντα πέντε χρόνια. Εγώ μόνο αυτή την διέξοδο βλέπω σας το λέω ειλικρινά. Και σε αυτή την διέξοδο να συμβαδίσουμε οι παλαιότεροι, να είμαστε ανοικτοί για συνεργασία, ανοικτή ανταλλαγή απόψεων, γενικά ανοικτοί. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Επίσης θέλω να σας πω κάτι που μπορεί να ακουστεί πάρα πολύ αυταρχικό. Εγώ έχω βαρεθεί όλα αυτά τα χρόνια να βουλώνουμε εξάμηνα λέγοντας ότι ολοκληρώσαμε αυτά που έπρεπε να έχουμε κάνει. Η λέξη ύλη δεν μου αρέσει είναι πολύ πεπαλαιωμένη. Αλλά αυτά που έπρεπε να έχουμε κάνει. Κάποτε πρέπει να πούμε στους σπουδαστές μας την αλήθεια. Ότι αν θέλετε να κάνετε κατάληψη για όλους αυτούς τους πολύ σοβαρούς

λόγους που κάνετε και που συμπορευόμαστε μαζί σας, να ξέρετε ότι δεν μπορεί να βγει το εξάμηνο με δύο μαθήματα. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ. Ο κ. Σεβαστάκης ο Δημήτρης.

Δ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ: Σχεδόν τείνουμε να βρούμε το πραγματικό κοινό που συγκροτούμε στους διαδρόμους. Δηλαδή να γυρνούμε μεταξύ μας και να χάνουμε το ζωτικό μας χώρο που είναι οι σπουδαστές. Επομένως νομίζω ούτως ή άλλως ότι η διαδικασία έχει αποδυναμωθεί. Θα πω πολύ λίγα πράγματα. Πιστεύω ότι όσο περισσότερο αποαρχιτεκτονικοποιείται η πραγματικότητα, όσο περισσότερο απομακρύνεται η Αρχιτεκτονική από την πραγματικότητα τόσο μεγαλώνει ο λόγος για την Αρχιτεκτονική. Διευρύνεται η σχολιογραφία εκτοπίζεται ο Αρχιτεκτονικός στοχασμός, το ξέρετε όλοι. Γίνεται μια απλή συνδυαστική ένα είδος lego στην πραγματικότητα. Υπάρχει ένας υλοποιητικός οίστρος που δεν δίνει χώρο στον Αρχιτεκτονικό στοχασμό.

Επομένως μια Σχολή σαν την δική μας προσπαθεί σε αυτό το δομικά ανταγωνιστικό περιβάλλον να συγκροτήσει την αυτοβουλία της, την εκπαιδευτική αυτοβουλία. Ξέρετε πολύ καλά ότι κορυφαία εκδήλωση αυτού του σχεδιαστικού αυτοματισμού είναι ότι δεν στοχάζεσαι δεν σχεδιάζεις, δεν μετανιώνεις, δεν αναθεωρείς, αλλά υλοποιείς εργοληπτικά.

Και επειδή υπάρχει μια πολύ μεγάλη ανάγκη ταχύτητας και παραγωγικότητας πρέπει να ανατρέχεις διαρκώς σε ένα σχεδιαστικό απόθεμα, σε ένα αρχειοθετημένο σχέδιο. Πέντε σχεδιασμοί που ανακαλούνται αναδιατάσσονται και εγκαθίστανται, στο Ντουμπάι, στο Ντουμνιστάν. Κάνουν ένα παιχνίδι εγκαταστάσεων.

Αυτά νομίζω ότι ούτως ή άλλως τορπιλίζουν διαλύουν και αποδυναμώνουν και τα αντικείμενα και το ανθρωπιστικό υπόστρωμα το οποίο επιτρέπει να τα αρθρώσουμε ή όχι. Επομένως το πρόβλημα νομίζω είναι βαθύτατα πολιτισμικό παρά ένα πρόβλημα λειτουργικότητας του προγράμματος, καλή σχέσης και ευλυγισίας των διδασκόντων νέων ή γέρων. Δεν νομίζω ότι μπορεί με τέτοιες εύκολες κατηγορίες να τοποθετηθούμε απέναντι σε ένα τόσο δομικά ισχυρό πολιτιστικό πρόβλημα.

Φτιάχνεται ένα πολιτισμός αναφορικότητας. Δηλαδή ο σχεδιασμός δεν είναι ένα απλό πράγμα, πέντε αισθητικές κατηγορίες που εφαρμόζονται,

αλλά και πέντε αναγνώσεις θεωρητικές που εγκαθίστανται. Ο σχεδιασμός δεν είναι ένα πρότυπο μορφοκρατικό αλλά και θεωρητικό.

Επίσης ο σχεδιασμός γίνεται εκ των πραγμάτων και ένα πρόβλημα συνείδησης ταυτότητας και λοιπά, τα παιδιά αγχώνονται και πολλοί διδάσκοντες επίσης και καταλήγουν στον εύκολο δρόμο, στην αναφορά. Νομιμοποιούν αυτό που λένε μέσα από μια αναφορικότητα.

Ξαφνικά λοιπόν ο Κούλχας δεν γίνεται ένας προβεβλημένος ταλαντούχος σχεδιαστής με προβλήματα ή προβλήματα με επιλύσεις ή όχι, αλλά γίνεται ένα νομιμοποιητικό κέλυφος. Με το οποίο μπορείς εσύ να υπάρξεις ή να σαρωθείς. Αυτό το μοντέλο παιδείας νομίζω πάσχει ιδρυτικά και προδίδεται. Προδίδεται από την κρίση, προδίδεται και από την επερχόμενη κρίση. Ξέρετε πολύ καλά ότι δεν έχετε καμία δυνατότητα τα δικά σας αρχιτεκτονικά γραφεία να υπάρξουν, όταν έχουμε τεράστιες γραμμές παραγωγής, τεράστιους μηχανισμούς πολιτικών εργολαβιών που μπορούν να αρπάξουν την Αρχιτεκτονική υλοποίηση και να την σφετεριστούν.

Το βλέπετε στα λίγα μεγάλα έργα που παραγγέλλονται στον τόπο μας, το βλέπετε περίτρανα σε μοντέλα σύγχρονης Αρχιτεκτονικής όπως είναι το Ντουμπάι. Που πάνω σε μια φεουδαρχική νομαδική πραγματικότητα εγκαθίσταται η πιο προωθημένη νεωτερική ανάγνωση. Καταπληκτικό αλλά καρκινικό, έτσι μας δείχνει η ιστορία και η βιολογία. Κακοφορμίζει δηλαδή. Δεν μπορεί πάνω σε ένα εθνικό δίκαιο που ευνοεί ή νομιμοποιεί την κλειτεριδοκομή να καρφωθεί μια προωθημένη νεωτερική ανάγνωση των μεγάλων Αρχιτεκτόνων που συγκεφαλαιώνουν την Αρχιτεκτονική πραγματικότητα στην εποχή μας.

Ακριβώς λοιπόν επειδή είναι τόσο μεγάλα τα προβλήματα θα μείνω σε ένα μόνο. Ξέροντας ότι στην πραγματικότητα η συζήτηση αυτή θα πρέπει να διευρυνθεί και να βρούμε μία τρύπα στον χρόνο για να την κάνουμε, το πρόγραμμα σπουδών. Έχω την απόλυτη πεποίθηση ότι υπάρχουνε εξαιρετικές διασυνδέσεις μέσα στο Σώμα της Σχολής το διδακτικό Σώμα της Σχολής. Οι οποίες απλώς δεν μπορούν να οργανωθούν και να αποκτήσουνε πιο στρατηγικά χαρακτηριστικά.

Δηλαδή πολλές φορές νιώθω έμμεσα μέσα μου αλληλέγγυος και πνευματικά συγγενής με συναδέλφους εδώ σχεδόν διαισθητικά. Και δεν έχω την δυνατότητα να φτιάξω μια πριμοδότηση, να πριμοδοτήσω να ενισχύσω αυτό που ζητάω μέσα από την συνομιλία με τον συνάδελφό μου από άλλη γνωστική περιοχή. Πάρα πολλές φορές το κάνουμε αυτό προσωπικά. Προσπαθούμε να βρούμε ζεύξεις για μια παρεμφερή προβληματοδεσία αλλά σε προσωπικό επίπεδο. Δεν μπορούμε να το μεταβάλουμε σε μέρος του προγράμματος σπουδών.

Ο Ησαΐας το είχε πει λίγο παλαιότερα για το πρόβλημα των Τομέων. Το ότι έχει υπάρξει μια οργάνωση της Σχολής, μια δόμηση της Σχολής η οποία δεν ακούει στο σημερινό διδακτικό διακύβευμα. Δεν ξέρω αν είναι ακριβώς αυτό, πάντως αυτή η αδυναμία να ακούσουμε να διασταυρωθούμε και να συμπύξουμε είναι ένα πρόβλημα, το οποίο γεννάει το σύμμετρό του. Μια φοβερή συμφόρηση από επικαλύψεις από παραλληλίες και από κρυμμένους ανταγωνισμούς.

Μάλιστα είπα στον κ. Τζιτζά πριν από μία βδομάδα ότι θα έπρεπε να προβλεφθεί στο πρόγραμμα σπουδών, στο οποίο έχουμε φτάσει αντί να είμαστε μια Σχολή ελεύθερης ανάπτυξης των αντικειμένων. Έχουμε φτάσει να ανατρέχουμε μόνο στο ωρολόγιο πρόγραμμα σπουδών. Και θα σχολίαζα ότι η εντατικοποίηση υπάρχει ως προς το ωρολόγιο πρόγραμμα σπουδών και όχι ως προς την πραγματικότητα.

Λέω να υπάρξει πρόβλεψη μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα σπουδών, ενός τρίωρου που θα αποτελεί το τρίωρο στο οποίο μπορούν να κάνουν συνελεύσεις οι σπουδαστές και στο οποίο το πολιτικό Σώμα της Σχολής δεν θα αντιδικεί με το εκπαιδευτικό.

Η Λένα η Μάντζιου το έθεσε, θα το ενισχύσω λίγο περισσότερο λέγοντας το εξής. Πρέπει να βρούμε τους κώδικες με τους οποίους ο πολιτικός στοχασμός (ο οποίος ούτως ή άλλως είναι εγκατεστημένος μέσα στο μάθημα και (εκ των πραγμάτων δεν πετιέται απ' έξω) θα μπορέσει να ομονοήσει με το μάθημα και το μάθημα θα αποτελέσει μέρος της πολιτικής ταυτότητας της Σχολής. Το εκπαιδευτικό δηλαδή να μην συγκρούεται με το πολιτικό. Δεν είναι αντίδικα, έχουν μια τεράστια ενότητα την οποία πρέπει να

υπερασπιστούμε. Απλώς πρέπει να βρούμε ένα πρωτόκολλο συμπεριφορών με το οποίο το ένα να μην συγκρούεται με το άλλο.

(Διαλογικές συζητήσεις)

Δ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ: Θέλω να επιστρέψω σε αυτό, στο ζήτημα του πρωτοκόλλου της συμπεριφοράς. Εμάς μας συμφέρει, συμφέρει κάθε προωθημένο εκπαιδευτικό υποκείμενο, οι σπουδαστές να έχουν ένα χώρο όπου συγκροτούν έναν πολιτικό λόγο. Αυτό ταΐζει και την κριτική ανάγνωση της Αρχιτεκτονικής σκέψης γενικότερα της πολιτιστικής ερμηνείας. Όμως δεν μπορεί ένα εξάμηνο να είναι όμηρος μιας πολιτικής τυπολατρίας.

Τρίτη 3:30 συνέλευση, δεν γίνεται συνέλευση δεν γίνονται μαθήματα. Την επόμενη Τρίτη ξανά ανακοινώνεται συνέλευση, δεν γίνεται συνέλευση δεν γίνεται το μάθημα. Δηλαδή κάτι σημαίνει. Δεν πολιτογραφείται η απώλεια των ωρών. Σε σχέση με το ωρολόγιο πρόγραμμα είμαστε πιστοί δεν χάθηκε το μάθημα, ενώ χάθηκε. Δεν έχουμε βρει αυτό το εργαλειακό πρωτόκολλο, δεν ξέρω γιατί δεν μπορούμε να το κάνουμε.

Το τελευταίο. Είναι σίγουρο ότι υπάρχουνε πολύ μεγάλα εργοληπτικά, εμένα μου αρέσει αυτή η λέξη νομίζω ότι είναι πολύ εκφραστικό αυτό που συμβαίνει. Εργοληπτικά ζητούμενα. Ας πούμε όλοι υποθέτουμε ότι ο Καραμανλής και η κυβέρνηση μαζεύει αυτό που άνοιξε από το φθινόπωρο και μετά. Κάνει επικοινωνιακή διαχείριση το είπε και η Θεανώ η Φωτίου, κατά κάποιο τρόπο θέλει μία ησυχία, μια πολιτική ησυχία για να τακτοποιήσει τα πράγματα.

Σήμερα όλοι λένε ότι βγήκε μια απόφαση του δικαστηρίου που νομιμοποιεί την γνωστική ισοτιμία, την θεσμική ισοτιμία ενός χαρτιού που δίνει κάποιο κέντρο ελευθέρων σπουδών, μεταμφιεσμένο σε κολέγιο από τον κ. Στυλιανίδη. Θα ξανά ανοίξει ένα ερώτημα, το οποίο παρ' όλο που πολλοί λένε δεν μας τρομοκρατεί γιατί έχουμε την μαρτυρία του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου, όμως βάζει έναν δείκτη. Ποιον δείκτη; Συμπεριφορικό δείκτη. Αυτού που είναι αυθαιρετοποιός και μπορεί να νομιμοποιήσει το αυθαίρετό του. Είναι ο ίδιος δείκτης που τυχαία τσακίζει την αρχιτεκτονική.

Η δυνατότητα του να αρπάξεις να καταπατήσεις και να νομιμοποιήσεις κόβοντας δρόμο, να μην σπουδάσεις αλλά να έχεις ένα

τεκμήριο σπουδής. Είναι σαν και τους πωλητές διδακτορικών που λόγω της ανεργίας υπάρχουνε μαζικά στην αγορά. Όπου μπορούν να σου πουλήσουν ένα τεκμήριο γνώσης χωρίς να την κερδίσεις, ακριβώς σε αυτήν την πολιτιστική ζεύξη πατάει αυτή η αντίληψη. Επομένως εμάς όχι για λόγους τυπικούς αλλά ουσιαστικούς, πρέπει να μας βρει αντίθετους και εγερμένους, οξυδερκείς και έτοιμους. Το τελευταίο θα ήθελα να ήταν οι σπουδαστές εδώ για να το πω.

Ότι πιστεύω ότι μετά από αυτό το μεγάλο κύκλο όπου τέθηκαν εκ του μηδενός μεγάλα πολιτικά και πολιτισμικά ερωτήματα, η έννοια της επανόδου και της επαναδραστηριοποίησης του Ιδρύματος με τους φοιτητές και τους διδάσκοντες, αποκτάει μια άλλη επικαιρότητα και θα πρέπει να την ξαναδούμε.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ, ο κ. Μπελαβίλας.

Ν. ΜΠΕΛΑΒΙΛΑΣ: Θα προσπαθήσω να είμαι τόσο σύντομος όσο ήταν και ο κ. Σεβαστάκης και ο κ. Τουρνικιώτης. Θα είμαι σύντομος. Πρώτον και το λέω από καρδιάς δεν ήμουν έτοιμος να το πω. Άκουσα από την Αριάδνη την Βοζάνη την δήλωση της Γιαννάκου σήμερα το πρωί και είδα πριν μια ώρα στο διαδίκτυο την απόφαση του Διοικητικού Εφετείου, η οποία επιβάλλει στο ΔΙΚΑΤΣΑ –ακριβώς αυτός είναι- να δεχθεί και να αναγνωρίσει τα εις την Ελλάδα χρόνια σπουδών που πραγματοποιούνται σε κάποιο κέντρο ελευθέρων σπουδών.

Ο Σαρκοζί απέσυρε την μεταρρύθμιση για την παιδεία προληπτικά. Μία σοβαρή συντηρητική κυβέρνηση δηλώνει δια του Υπουργού Παιδείας, δεν είμαι τρελός να βάλω φωτιά στην Γαλλία. Και ενώ είναι σε εξέλιξη η Ελληνική εξέγερση, μαζεύει και λέει σε ένα χρόνο θα το ξαναδούμε. Η κυβέρνηση Μπερλουσκόνι μετά από δέκα πέντε μέρες συγκρούσεων στο Μιλάνο φοιτητών και καταλήψεων στη Ρώμη, αναστέλλει –δεν ξέρω αν θα το ξαναφέρει- το νόμο για την παιδεία. Την μεταρρύθμιση σε σχέση με τους διδάσκοντες και τις ελαστικές σχέσεις εργασίας κλπ.

Τι θα περίμενε κανείς σοβαρός άνθρωπος από μία σοβαρή κυβέρνηση τη στιγμή που έχει καεί όλη η Ελλάδα επί ένα μήνα, τη στιγμή που τα μέτωπα που έχει ανοικτά η κυβέρνηση είναι άπειρα; Να βγει ο Υπουργός

με το νέο προφίλ την Παρασκευή στην προ ημερησίας συζήτηση για τη βουλή, και αμόλυντος από τις προηγούμενες συγκρούσεις χωρίς τον αυταρχισμό της Γιαννάκου και χωρίς την όποια άλλη λούμπεν συμπεριφορά του Στυλιανίδη με τα σκυλάδικα και τα γήπεδα, να πει «καλά βρε παιδιά, ανοίγουμε την κουβέντα, παγώνω κάποια πράγματα ή αναστέλλω κάποια άλλα» και θα πηγαίναμε με το καλό να περάσουμε μια σχετικά ομαλή φάση η οποία νομίζω ότι θα τους συνέφερε κιόλας.

Άντ' αυτού βλέπουμε αυτή τη στιγμή το ίδιο που είδαμε με τρόπο τον Φλεβάρη του 2007. Το ίδιο που βλέπουμε από το καλοκαίρι του 2006. Τελειώσαμε με τον 16, χάσαμε την συνταγματική μεταρρύθμιση. Φέρνουμε το νόμο πλαίσιο τώρα δεν πάει να καεί το πελεκούδι, τελείωσε ο νόμος πλαίσιο τώρα, το νόμο για τα μεταπτυχιακά, δεν πάει να καεί το πελεκούδι. Και μας πηγαίνουνε σούρνοντας στην κυριολεξία από το καλοκαίρι του 2006 μέχρι σήμερα. Σας το λέω αυτό για έναν λόγο.

Γιατί το βράδυ όταν τελειώσει η συνέλευση των παιδιών θα έχουμε δύο εκδοχές. Ή σταματάνε που θα το ήθελα σαν διδάσκοντας. Θα το ήθελα προσωπικά, θέλω να επιστρέψω στην καθημερινότητά μου το έχω ανάγκη. Το θέλετε όλοι σας, υποθέτω το θέλουμε όλοι μας. Θέλω να γυρίσω εδώ έτσι ή αλλιώς να μιλάω να κάνω μάθημα να συνέλθω, όπως θέλετε όλοι να συνέλθετε. Όπως θέλει όλη η κοινωνία αυτή που συμμετείχε σε αυτό το πράγμα να συνέλθει. Όμως μπορεί να έχουμε άλλη απόφαση.

Το βράδυ θα τηλεφωνιόμαστε και θα αναρωτιόμαστε τι κάνουμε τώρα. Θα αρχίσει η Διοίκηση δικαίως να αγωνιά για το εξάμηνο. Θα αρχίσουν να μας μπαίνουν διλήμματα. Οφείλουμε όμως να σκεφτούμε ότι απέναντί μας δυστυχώς έχουμε ταλιμπάν. Έχουμε μία πολιτική εξουσία που εκτός του ότι είναι ανίκανη να προτάξει όραμα, δεν ακολουθεί την κοινή λογική. Είναι αποφασισμένη να διαλύσει το Πανεπιστήμιο προκειμένου να φτάσει εκεί που νομίζει ότι θέλει να φτάσει. Αυτό λοιπόν κλείνει με μία έκκληση για αυτοσυγκράτηση και από την μεριά μας από την πλευρά των διδασκόντων και λίγο ακόμα αναμονή να δούμε πως εξελίσσονται τα πράγματα.

Το δεύτερο στοιχείο και θα είναι πάρα πολύ σύντομο. Είναι ότι μετά από την εξαιρετική τοποθέτηση της Θεανώς της Φωτίου, όπου εδώ θα

άξιζε να είναι οι φοιτητές να συνεχίσουμε την κουβέντα, σας καταθέτω δύο σκέψεις. Υπάρχουν δύο επίπεδα στα οποία έχουμε ευθύνη να τοποθετηθούμε. Το ένα είναι ότι η γραφειοκρατία της εκπαιδευτικής διαδικασίας που έχουμε επιβάλλει είναι πραγματική. Δηλαδή είναι αλήθεια ότι έχουμε παραπανίσια μαθήματα, διότι έχουμε διολισθήσει σε αυτό. είναι αλήθεια ότι έχουμε φορτώσει το πρόγραμμα σπουδών γιατί κανείς διδασκων δεν αφαιρεί το μάθημά του ή δεν δέχεται να συνομιλήσει με κάποιους άλλους και να βρουν κοινούς τόπους.

Είναι αλήθεια και το διαπιστώνουμε στην Επιτροπή Προπτυχιακών Σπουδών, ότι με τα χρόνια προστέθηκαν αντικείμενα τα οποία αλληλοκαλύπτονται, προστέθηκαν μαθήματα τα οποία αλληλοκαλύπτονται. Αυτό λύνεται. Λύνεται μέσα από κώδικες συμπεριφοράς και συμφωνίες που θα είναι οδυνηρές ίσως, αλλά λύνεται. Και είναι ένα δεύτερο επίπεδο που είναι το επίπεδο του τι μοντέλο Αρχιτέκτονα θέλουμε να βγάλουμε. Το περιγράψανε πολύ καλά σε αυτές τις συνομιλίες ο Τάσος Μπίρης και ο Δημήτρης Παπαλεξόπουλος κάποια στιγμή, αν θυμάμαι καλά και συγχωρήστε με αν κάποιους άλλους τους ξεχνάω.

Αν δηλαδή θέλουμε να βγάλουμε αυτή τη μορφή του Αρχιτέκτονα που τον Παπαλεξόπουλο θυμάμαι πως την περιέγραψε, των τριών χαρακτηριστικών ή όχι. Και εκεί πια η κουβέντα είναι βαριά. Είναι βαριά γιατί οφείλουμε να σκεφτούμε και ίσως είναι μοναδική ευκαιρία που έχουμε στην ζωή μας οι παρόντες. Άλλοι διδάσκοντες άλλων ηλικιών θα την έχουνε. Εμείς υπό αυτή την σύνθεση δεν θα την ξανάχουμε, να κάνουμε μια μεγάλη αλλαγή στην Αρχιτεκτονική Σχολή της Αθήνας.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ. Έχει ζητήσει το λόγο ο Τάσος Μπίρης.

Τ. ΜΠΙΡΗΣ: Το θέμα το οποίο είχα σκοπό να αναπτύξω μέσα στα πλαίσια του γενικού θέματος που είναι τα προπτυχιακά, ήτανε το ζήτημα της Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και η σχέση του με το επάγγελμα. Επειδή όμως αυτό έχει ανάγκη και τη συμμετοχή των σπουδαστών, πιστεύω δεν έχει νόημα σε επαγγελματίες Αρχιτέκτονες που είναι ταυτοχρόνως και δάσκαλοι και επιστήμονες να κάνουμε μια τέτοια εσωτερική ζύμωση. Οπότε το

αποσύρω αυτή τη στιγμή και περισσότερο θέλω να μιλήσω επάνω σε σημεία που ακούστηκαν μέχρι τώρα.

Παίρνω ένα θέμα που θεωρώ πάρα πολύ σημαντικό, την σταδιακή μετατροπή της εκπαίδευσης από την αποστήθιση ή την επιβολή μέσω εντατικοποιητικών μεθόδων μιας τυπικής ας πούμε παροχής γνώσεων, σε σύστημα το οποίο προάγει την κριτική σκέψη. Συμφωνώ βεβαίως με αυτό, αλλά πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι δεν είναι καθόλου αυτονόητο και εύκολο αυτό το ζήτημα. Ιδιαίτερα μέσα στην δομή που έχει σήμερα η Ελληνική κοινωνία. Είναι πάρα πολύ δύσκολο. Θα σας φέρω ένα παράδειγμα.

Μία και μοναδική φορά υπήρξα βαθμολογητής και εισηγητής θέματος σε εισαγωγικές εξετάσεις για σχέδιο. Έδωσα λοιπόν ένα χώρο σε ένα σκαρίφημα εν κατόψει να τον σχεδιάσουνε ώστε να υπάρξει ένας έλεγχος της σχεδιαστικής ικανότητας. Και καθώς το προετοίμαζα θεώρησα ότι θα ήταν χρήσιμο να τεθεί και ένα παράλληλο πρόβλημα που να ελέγχει κάπως την συνθετική σκέψη. Σε πολύ απλό επίπεδο, δεν μιλάμε για τέχνη ή για οτιδήποτε άλλο, αλλά σε ένα βασικό οργανωτικό επίπεδο.

Και μέσα στο θέμα λοιπόν αυτό που ήταν ένα αίθριο, έδωσα υπό μορφή σκίτσου ένα τύπο πάγκου να τοποθετηθούν δύο τέτοιοι πάγκοι. Δηλαδή δεν ήταν το θέμα ο πάγκος, ο πάγκος ήταν δεδομένος προς διευκόλυνση των φοιτητών. Ήταν να τοποθετηθούν μέσα στο αίθριο σε μία θέση οι δύο αυτοί πάγκοι ώστε να μην εμποδίζουνε την λειτουργία του χώρου. Είχα μάλιστα προσδώσει και το χαρακτήρα μάλλον της λειτουργικότητας παρά της αισθητικής στα ζητούμενα.

Η Επιτροπή εξετάσεων με κάλεσε εσπευσμένα να αφαιρέσω αυτή την τελευταία παράμετρο. Προσέξτε όμως το γιατί. Διότι το ζήτημα το που τοποθετείται ένα κάθισμα μέσα σε ένα χώρο δεν διδάσκεται στο γυμνάσιο. Δεν αποτελεί αντικείμενο της διδακτέας ύλης τυπικά. Και ότι εάν το βάλουμε αυτό το θέμα κινδυνεύουνε οι εξετάσεις από προσφυγές στο Συμβούλιο της Επικρατείας από τους γονείς και τους μαθητές τους εξεταζόμενους. Αυτό με προβλημάτισε πάρα πολύ και έβγαλα το ερώτημα αυτό.

Και έρχομαι τώρα σε αυτό που θέλω να πω. Το θέμα της κριτικής σκέψης βέρσους ας πούμε της επιβολής τυπικών γραφειοκρατικών διαδικασιών, θα έλεγα ότι είναι αποτέλεσμα ενός φαινομένου πολύ θετικού. Που είναι μία δημοκρατική αντίληψη ότι όλοι πλέον έχουν πρόσβαση στο κοινό αγαθό και ότι πρέπει να υπάρχει μία δικαιοσύνη στην κατανομή και στην πρόσβαση αυτή. Και μία θα έλεγα συλλογική, χωρίς παρεμβάσεις έξωθεν πρόσβασης αυτής της αξίας. Να υπάρχουν ορισμένα βασικά κριτήρια κοινώς αποδεκτά.

Αυτά τα κριτήρια λοιπόν τουλάχιστον στη φάση που περνάμε και ιδιαίτερα στη δική μας κοινωνία, έχουν πλέον γίνει γραφειοκρατικά, τυπικά και υπάρχει ένας τρόμος υποδόριος απέναντι στο να αντικατασταθούν αυτά τα πράγματα, με το δικαίωμα της ανάπτυξης της κριτικής σκέψης. Που προϋποθέτει ελευθερία και προϋποθέτει ότι δεν υπάρχει πια συγκεκριμένο κριτήριο για να κρίνεις, να βαθμολογήσεις.

Σωστό είναι να τείνουμε προς τα εκεί, αλλά προϋποθέτει μία συνολική άνοδο ενός πολιτιστικού επιπέδου. Και μία αλλοίωση προς το καλύτερο αυτής της φοβικής δομής που έχει η Ελληνική κοινωνία. Που φοβάται τα πάντα και προσφεύγει αμέσως στο τυπικό, στο νόμιμο, στο γραφειοκρατικό. Και στα μαθήματα τι διδάχτηκε, πως διδάχτηκε, πως βαθμολογήθηκε και λοιπά. Αυτό ήθελα να πω. Δεν είναι εύκολο πράγμα. Είναι εφικτό αλλά δεν είναι εύκολο.

Όσον αφορά το πώς γίνονται ορισμένες αλλαγές ενώ εμείς δεν θέλουμε να τις κάνουμε διότι έχουμε τα δεδομένα μας και τις βολές μας. Εγώ πιστεύω βέβαια ότι οι αλλαγές γίνονται με συναίνεση, πιστεύω ότι γίνονται με συζήτηση. Αλλά πιστεύω και στην πίεση των γεγονότων. Δηλαδή τα ίδια τα γεγονότα τα ιστορικά με την πίεση που ασκούν την κάθε δεδομένη στιγμή, βοηθούν να γίνουν ορισμένες αλλαγές, είτε προς το καλύτερο είτε προς το χειρότερο. Αλλά βοηθούν την ενεργοποίηση. Δηλαδή χρειάζεται και η πίεση, ιδιαίτερα όταν προέρχεται από στοιχεία εκτός συστήματος.

Και θα σας πω ένα παράδειγμα το βιώσαμε και το βιώσατε και πολλοί από σας. 1974 – 1975 έχει πέσει η χούντα στο δεύτερο έτος το τότε οι Παπαλεξόπουλος Παπαϊωάννου τέταρτο έτος, στο δεύτερο έτος Τουρνικιώτης

από τους παρόντες. Η συνήθεια της Σχολής, δηλαδή ο φυσιολογικός τρόπος που λειτουργούσαν οι Συνθέσεις, ήτανε τρεις ανεξάρτητες έδρες Συνθέσεων με τρεις διαφορετικούς Καθηγητές, με τρία προγράμματα. Θυμηθείτε ότι τώρα έχουμε μία και παρ' όλα αυτά έχουμε φόρτο εργασίας, πολυπλοκότητα, γραφειοκρατία και τότε ήτανε τρεις.

Μπαίνουμε λοιπόν να δώσουμε τα προγράμματα μας σε μία συγκέντρωση φοιτητική. Πρέπει να σας πω ότι το φοιτητικό κίνημα έσκιζε τότε. Πάμε να πούμε το πρόγραμμα μας και μας έρχεται μία πρόταση από τους φοιτητές, ότι ακούστε να δείτε ξεχάστε αυτά που ξέρετε θα γίνετε μία έδρα. Έτσι ακριβώς. Θα συμπυκωθείτε οι τρεις σε μία. Ψαχνόμασταν, κοιταζόμασταν, γουρλώνουμε τα μάτια. Διότι εάν δεν το κάνετε θα γίνει χαμός. Και το κάναμε. Αλλά βέβαια εγώ δεν θέλω να δώσω παντοδυναμία στους φοιτητές. Αλλά μία έξωθεν δύναμη εκείνη τη στιγμή, εγώ ήμουνα υπέρ του να είμαστε τρεις έδρες. Τώρα λέω ότι ευτυχώς που το κάναμε. Το γιατί το κάναμε δεν ξέρω πως δούλεψε το μυαλό τους, το επιβάλλανε όμως.

Να που η πίεση βέρσους ας πούμε ή παράλληλα και με τις συζητήσεις με φρουϊ γλασσε και κερασάκι γλυκό, κάνουν καλό. Αλλά που είναι οι πιέσεις; Οι πιέσεις είναι αλλού, τέλος πάντων. Εκεί ήτανε επί της ουσίας.

Γιατί δεν απέδωσαν τα διατομεακά; Κατ' αρχήν θέλω να πω ότι αυτό το πρόγραμμα σπουδών το οποίο ως κύρια αιχμή του δόρατος είχε τα διατομεακά, επέτυχε σε ένα πράγμα. Ανεξάρτητα το αν απέτυχε με τον τρόπο που εφαρμόστηκε. Δημιουργήθηκαν καινούργιες δομές εκπαιδευτικές. Συνεργάστηκαν και γίνανε φίλοι άνθρωποι οι οποίοι ουδέποτε μέχρι τότε είχανε συνεργαστεί. Επομένως η Σχολή αυτή τη στιγμή έχει την σφραγίδα που προέκυψε από αυτά τα διατομεακά, αν όχι στο μάθημα τουλάχιστον σε ένα επίπεδο που μας επιτρέπει τώρα να κουβεντιάζουμε.

Αυτό οφείλεται στο ότι έτσι και αλλιώς κουβεντιάζαμε, περάσαμε και από ένα επίπεδο συζήτησης στο σχεδιαστήριο επάνω σε κοινά μαθήματα. Γιατί δεν αποδώσανε. Μα διότι -και στη συνάντηση που είχαμε στις Συνθέσεις εγώ το έθεσα αυτό το ζήτημα- υπήρξε το μέγα πρόβλημα ποια είναι η αιτία που συγκροτούνται αυτές οι ομάδες. Δηλαδή τι συνδέει αυτές τις ομάδες. Τι τις συνδέει;

Υπήρχε λοιπόν εκεί μία αντίδραση από πολλούς συναδέλφους που λέγανε, ότι εγώ δεν μπορώ να συνεργαστώ με αυτόν ή με εκείνη. Δεν με συνδέει τίποτα. Θέλω αυτές τις συνθήκες, να μπορώ ετούτο, να μπορώ εκείνο, ειδικές συνθήκες και λοιπά. Αλήθεια είναι αυτό. Πρέπει να υπάρχει ένα minimum ύλης ας πούμε συνδετικής που να μπορεί να φέρνει αυτούς τους ανθρώπους κοντά. Αλλά και αυτή η υπερβολή ότι εγώ για να συνεργαστώ θέλω τον κ. τάδε και την κα τάδε...

Συνθήκες πίεσεως και θερμοκρασίας σε μία Σχολή δημόσια είναι μία υπερβολή. Αυτά πρέπει να ακούγονται σε Σχολές ιδιωτικές. Αυτό το εγώ θέλω ετούτο και θέλω εκείνο. Εγώ πρέπει να σχεδιάσω καλό σκίτσο σε αυτό το χαρακωμένο σχεδιαστήριο. Δεν μπορώ να ζητήσω καλό σχεδιαστήριο, πρέπει να σχεδιάσω εδώ επάνω και το κάνω. Και αυτό είναι με το σκύλο και με τα περιττώματα του σκύλου και με την φιλία του σκύλου που ευτυχώς υπάρχει και με όλα. Αυτή είναι η δημόσια Σχολή.

Επομένως θα έπρεπε να βάλουμε νερό στο κρασί μας όσον αφορά αυτό το τεράστιο πρόβλημα του ποιος συνεργάζεται με ποιον και γιατί. Και να βρούμε επιστημονικές αιτιολογήσεις συνεργασίας. Μπορεί να είναι η πίστη σε μία τάση Αρχιτεκτονική. Που μπορεί σε επίπεδο ανθρώπινο να καυγαδίζουμε, αλλά σε επίπεδο Αρχιτεκτονικό να συμφωνούμε. Ή μπορεί να είναι μία προεργασία επάνω σε ένα κοινό θέμα. Δεν μπορεί να είναι η φιλία και μόνο η φιλία. Γιατί ακούστηκαν αυτά τα πράγματα.

Δεν μπορεί να είναι πιθανές πονηρές σκέψεις που μπορεί και αυτές να υπάρχουνε. Ότι δομούμε ομάδες οι οποίες άγριο είναι εδώ μέσα εξουσίες. Οι νέες μικρές εξουσίες ας πούμε στη Σχολή. Δεν μπορεί να είναι αυτά τα πράγματα. Πρέπει να είναι επιστημονικά. Εκεί λοιπόν ας δώσουμε μία προσοχή. Εκεί είναι το λεπτό σημείο των διατομεακών. Ότι δεν μπορούσαν να συγκροτηθούν με επιστημονικά κριτήρια αυτές οι ομάδες.

(Διαλογικές συζητήσεις)

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ήτανε όντως με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης το 1975 που είχαμε ζητήσει ή επιβάλλει το διατομεακό. Έγινε μία ολόκληρη χρονιά και στο τέλος της χρονιάς το διατομεακό δεν είχε πάει καλά. Και

κάναμε πάλι μία Γενική Συνέλευση, φαντάζομαι ο Ησαΐας θα έχει και τα πρακτικά της συζήτησης και είπαμε γιατί απέτυχε το διατομεακό.

(Διαλογικές συζητήσεις)

Δ. ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ: Δεν ενδιαφέρει ότι δεν ήταν διατομεακό. Ενδιαφέρει ότι η απόφαση της Γενικής Συνέλευσής μας για το δικό μας μιλάμε κοινό μάθημα απέτυχε διότι, δεν μπορείς να βάλεις να συνεργαστούνε μεταξύ τους άνθρωποι οι οποίοι δεν θέλουν να συνεργαστούνε. Έτσι έλεγε η Γενική Συνέλευση των Φοιτητών Αρχιτεκτονικής. Μιλώντας για τους Καθηγητές πάντα.

Τ. ΜΠΙΡΗΣ: Εγώ Δημήτρη δεν μπορώ να θεωρήσω αυτό το πράγμα ως δεδομένο νομοτελειακό. Οφείλουμε να πλησιάσουμε. Εάν βέβαια υπάρχουνε ας πούμε αναπότρεπτες ανάγκες, ναι. Αλλά οφείλουμε να πλησιάσουμε. Και οπωσδήποτε δεν μπορεί να επικρατεί αυτή η νοοτροπία σαλονιού, ότι εγώ για να κάνω οτιδήποτε, είτε να συνεργαστώ είτε να μην συνεργαστώ, θέλω ειδικές συνθήκες. Ας το δεχτούμε εκεί.

Βεβαίως είχαμε και άλλα προβλήματα θεματολογίας ενδεχομένως. Ή ας πούμε ήτανε δύσκολα τα θέματα ή ζητάγαμε πολλά πράγματα. Αλλά η βάση του προβλήματος ήτανε δυσκολία στη συγκρότηση αυτών των ομάδων και λάθος επιλογή κριτηρίων για να γίνουν αυτές. Για τις συζητήσεις παράλληλα με το μάθημα ή να γίνεται μόνο μάθημα, εγώ πιστεύω ότι χρειάζονται και τα δύο. Το μάθημα οφείλει να κινηθεί και με μία τυπικότητα. Να ξεκινήσει, να κορυφωθεί, να κλείσει, ακόμη και με τυπικές διαδικασίες βαθμολόγησης και λοιπά μέσα στα πλαίσια του χρόνου και λοιπά.

Βεβαίως πρέπει να μεταφερθεί ο προβληματισμός και στο μάθημα. Αλλά η παράλληλη διενέργεια συζητήσεων ελεύθερων, σαν αυτών που είπες και για τους φοιτητές αλλά και για μας, διατύπωσης και πολιτικού ας πούμε και Αρχιτεκτονικού λόγου, είναι απολύτως αναγκαία. Να συνοδεύσει συνέχεια τη ζωή της Σχολής. Όστε να υπάρχει μία προετοιμασία των αλλαγών και σε στιγμές όπου ο άλλος νιώθει και πιο άνετα να ακούσει. Εγώ έχω καταλάβει ότι όταν ο άλλος του βάζεις το περίστροφο εδώ να ψηφίσει για ένα πράγμα, εκεί είναι επιφυλακτικός κουμπωμένος μέχρι επάνω.

Όταν όμως ακούει μία συζήτηση χωρίς να είναι υποχρεωμένος να λάβει μέρος, παρακολουθώντας με ηρεμία και λοιπά, ενδέχεται να μπει στη σκέψη σου και να μπεις εσύ στην δική του πολύ ευκολότερα απ' ότι γίνεται υπό την πίεση ακραίων θα έλεγα και πολύ οργανωμένων θα έλεγα διαδικασιών. Οπότε εγώ πιστεύω στις συζητήσεις, τις ελεύθερες με ανάπτυξη θεμάτων που μας απασχολούν και τα οποία παραμένουνε ταμπού και δεν τα αγγίζει κανείς.

Δεν πιστεύω στο ζήτημα ότι μπορούν να αναπτυχθούν στους χώρους, γενικώς προβληματισμοί ότι του κατεβαίνει το καθενός. Πιστεύω ότι μπορεί να γίνει αλλά δεν θα μπορέσει εύκολα να συγκροτηθεί σε ένα πράγμα το οποίο να αποτελεί κοινό δρόμο για όλους. Θα υπάρξει όπως και στην Σύνοψη την Αρχιτεκτονική. Δεν ξεκινάς με ασύνδετα πράγματα άσχετα μεταξύ τους και μετά επιχειρείς να τα κολλήσεις. Ξεκινάς έχοντας και μία συνολική σκέψη γι' αυτό που θέλεις να κάνεις.

Επομένως ως Σχολή πρέπει να έχουμε στο πίσω μέρος του μυαλού μας για το πώς θα είναι αυτή η Σχολή στο μέλλον. Δεν μπορεί να προκύψει αυτή η νέα Σχολή από ασύνδετες αποσπασματικές και μόνο πρωτοβουλίες μαθημάτων. Άρα και πάλι η συζήτηση επί του μοντέλου ας πούμε μίας Σχολής ή των μοντέλων μια Σχολής, για το μέλλον πρέπει να γίνεται. Πρέπει να γίνεται συνέχεια ανεξάρτητα τι γίνεται στα μαθήματα. Και να γίνεται και στα μαθήματα.

Αυτό το ονομάζω δομή εγώ. Δηλαδή η απόφαση ας πούμε ενός δομικού σχήματος πάνω στο οποίο θα έρθουνε να καθίσουνε οι πιθανές προτάσεις. Τώρα για την εντατικοποίηση. Η εντατικοποίηση βέβαια ήταν αυτά τα οποία είπες Θεανώ. Αλλά δεν είναι σε όλων το μυαλό αυτό. Πρέπει να πούμε το εξής. Ότι εδώ πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι υπάρχουνε τρεις έννοιες. Η έννοια της δημιουργίας, η έννοια της εργασίας και η έννοια του επαγγέλματος.

Είναι τρία επίπεδα θα έλεγα, που ξεκινάνε από την υψηλή έκφανση ας πούμε αυτού που θέλω να κάνω, που είναι η δημιουργική τάση και η οποία υπάρχει στον κάθε άνθρωπο. Και αυτή δεν μπορεί να μπαίνει σε πρόγραμμα.

Και θα έλεγα και αυτό πρέπει να το καταλάβουν οι φοιτητές μας, ότι αυτή δεν υπόκειται και στην διάσταση του χρόνου. Αυτή μπορεί να σε φέρει στο τάφο, κανονικά από την επιθυμία σου να ασχοληθείς με ένα θέμα. Αυτό το λένε ας πούμε και μεγάλοι λογοτέχνες και διανοητές. Όταν συνδεθείς πραγματικά με ένα θέμα και θες να το εξελίξεις ας πούμε σε βάθος δεν σε παίρνουνε τετρακόσια χρόνια. Και αυτό πρέπει να το καταλάβουνε οι φοιτητές μας. Όχι στην εντατικοποίηση και την έννοια της τυπικότητας, αλλά το μυαλό πρέπει πραγματικά να ασχοληθεί με το αντικείμενο. Και με αυταπάρνηση νύχτα μέρα να ασχολείται με το αντικείμενο.

Και ας κάνει και τις ελεύθερες δράσεις της και τα μπαράκια και όλα αυτά, εντάξει ναι. Αλλά πρέπει να βιώσεις το αντικείμενο. Και εκεί ο χρόνος δεν μετράει με ορολογία εξάμηνο, ανθρωποώρες, κλείσαμε φεύγουμε. Δεν μετράει, θα πρέπει να αφοσιωθείς σε αυτό το πράγμα. Αυτές οι τρεις έννοιες μέσα από την ασυναρτησία που επικρατεί γύρω μας κάπως ταυτίζονται. Και καταλαβαίνει τώρα ο φοιτητής, ότι η δημιουργική έφεση, η ανάγκη για δημιουργία ως υπαρξιακό πρόβλημα του ανθρώπου για να υπάρχει στον κόσμο, λύνεται με ωράρια ας πούμε. Εντάξει το κέρδισα πάω στο επόμενο.

Δεν πάει έτσι, δεν τελειώνει αυτό. Αυτό τελειώνει με τον φυσικό θάνατο. Χοντρές κουβέντες. Εάν το ζεις, εάν θέλεις να το ζήσεις. Επομένως θέλουμε και πολύ πολύ χρόνο. Θέλουμε μία ας πούμε βέβαια συντόμευση και συμπύκνωση πραγμάτων, αλλά θέλουμε και τρομερό προσωπικό χρόνο να σκεφτούμε όλοι και εσείς και εμείς τη θέση μας σε αυτό τον κόσμο.

Τώρα για τον πάτο του βαρελιού και εκεί είμαι αισιόδοξος. Δεν έχουμε φτάσει στον πάτο του βαρελιού. Δεν έχουμε φτάσει και θα σας πω αυτό που είπα και στην Θεανώ. Για μία συζήτηση με τον Αξελό (Ο Αξελός ήταν ένας φιλόσοφος όπως ξέρετε) που έγινε την περίοδο που κατηγορούσανε τον Κλίντον με το γνωστό ζήτημα με την Λεβίνσκι, με τον λεκέ. Έλεγε λοιπόν ο κόσμος στον Αξελό. Μα πέστε μας, φτάσαμε στο πάτο του βαρελιού; Αυτός λοιπόν είπε, όχι δεν μου φαίνεται, δεν μου φαίνεται ακόμα. Εάν ο Δαλάι Λάμα ακουστεί ότι έκανε κάτι ανάλογο, ναι τότε ίσως.

Δηλαδή πάντα υπάρχει κάτι χειρότερο. Για σκεφτείτε στο Ιράκ τι γίνεται αυτή τη στιγμή. Και εκεί θα υπάρχουν άνθρωποι που θέλουν να κάνουν Αρχιτεκτονική. Και εκεί ίσως κάτι συμβαίνει που μαθαίνεται στην Αρχιτεκτονική. Εγώ είχα δει ας πούμε συγγραφείς και εκεί κατάλαβα ότι υπάρχουν συγγραφείς στο Ιράκ στην τηλεόραση οι οποίοι είχαν πάει σε ένα ανατιναγμένο βιβλιοπωλείο και κάνανε μία τελετή εις μνήμη του βιβλιοπωλείου. Και λέω βρε συ το Ιράκ έχει συγγραφείς.

Επομένως μην τρομάζουμε λοιπόν εάν γίνανε μπάχαλο τα πράγματα. Θα επιβιώσουν και οι φοιτητές μας και εμείς και όλα, μην στεναχωριόμαστε τόσο πολύ. Δηλαδή η Αρχιτεκτονική μαθαίνεται και υπό τραγικές συνθήκες, να είμαστε βέβαιοι γι' αυτό. Υπό τραγικές συνθήκες μαθαίνεται Αρχιτεκτονική.

Επομένως δεν έχουμε φτάσει στον πάτο του βαρελιού μην είμαστε υπερβολικοί. Το μεν εργασιακό και επαγγελματικό ζήτημα θα το λύσουμε, ήδη οι φοιτητές μας παίρνουν υπογραφές στη Γραμματεία μέσα για το μέλλον τους. Δηλαδή είναι χειρότεροι γραφειοκράτες και από μας μερικές φορές. Και λύνουν το πρόβλημά τους. Αυτά λοιπόν θα τα λύσουμε εμείς με διάφορους τρόπους, τα ψάρια θα είναι κρέατα και λοιπά, το εξάμηνο ενδεχομένως θα σωθεί, θα λυθούν αυτά.

Το μεγάλο πρόβλημα είναι το άλλο της δημιουργίας. Εάν ας πούμε δηλαδή μέσα μου έχω γίνει άνθρωπος. Αλλά αυτό είναι και πολύ προσωπικό του καθενός. Δεν μπορούμε να επιβάλουμε εμείς σε κάποιον να γίνει κάτι, ούτε στον εαυτό μας ας πούμε ακόμα να ακολουθήσει μία τακτική, που ειλικρινά σας λέω οδηγεί σε πολύ κακό συναπάντημα. Δηλαδή εάν εμπλακεί η ψυχή σου με το αντικείμενό σου, παρ' τε στον έρωτα τι γίνεται για παράδειγμα.

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Να κλείσουμε σιγά σιγά την συζήτηση και λίγο αισιόδοξα ας πούμε, μια και όπως λέει ο Τάσος δεν έχουμε φτάσει στον πάτο του βαρελιού. Θα έλεγα το εξής. Ότι ήτανε πάρα πολύ παραγωγική η συζήτηση. Δηλαδή ανταλλάξαμε απόψεις, δεν σημαίνει ότι αυτές οι συζητήσεις μπορούν άμεσα να καταλήξουν σε αποφάσεις. Αλλά τουλάχιστον ακούμε πράγματα και προσπαθούμε λιγάκι να συνειδητοποιήσουμε ποια είναι τα προβλήματα τα

οποία απασχολούν αυτή τη Σχολή και πως μπορούμε να πορευτούμε από κει και πέρα.

Το δεδομένο είναι ότι πρέπει να επαναλάβουμε τέτοια πράγματα. Και να τα επαναλάβουμε ελπίζοντας πάντοτε ότι θα λειτουργούμε. Η δικιά μας η παραίνεση είναι πάντοτε η Σχολή μας να είναι ανοικτή. Και αυτό το ζητάμε το έχουμε ζητήσει και τις προηγούμενες φορές, οτιδήποτε και αν συμβαίνει να είναι ανοικτή. Να μπορούμε να βρισκόμαστε να ανταλλάσσουμε απόψεις. Κλειστές Σχολές, κλειστά Πανεπιστήμια, είναι καταδίκη. Είναι καταδίκη σε όλα τα επίπεδα και επομένως θα πρέπει με αυτό τον τρόπο να το καταλάβουνε όλοι. Και οι φοιτητές και προφανώς εμείς οι οποίοι αν δεν απατώμαι όλοι συμφωνούμε.

Βάζουμε πάλι στο τραπέζι -νομίζω είχαμε προσπαθήσει ξεκινώντας να το ξαναβάλουμε αυτό- το θέμα του προγράμματος σπουδών. Είναι δεδομένο ότι πρέπει τα συζητήσουμε αλλά και να καταλήξουμε κάποτε. Πράγματι η Επιτροπή Σπουδών δεν θυμάμαι ποιος είπε –η Θεανώ νομίζω ότι το είπε- ότι έχω βαρεθεί τις Επιτροπές Σπουδών, όχι τίποτε άλλο γιατί τα κουβεντιάζουμε όλοι συμφωνούμε σε διάφορα και ποτέ δεν καταλήγουμε.

(Διαλογικές συζητήσεις)

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Η ουσία είναι η εξής πρέπει να υπάρχει η συνεργασία ανάμεσα στα μαθήματα. Νομίζω το βήμα το οποίο κάναμε πριν από μερικά χρόνια, ανεξάρτητα από τα προβλήματα τα οποία υπάρχουν όπως θέσανε διάφοροι συνάδελφοι σε σχέση με τα διατομεακά μαθήματα καταλήξει σε θετικά συμπεράσματα. Τα μαθήματα αυτά έχουνε βοηθήσει τους φοιτητές μας. Έχουνε βοηθήσει στην ποιότητα των εργασιών των θεμάτων τα οποία παρουσιάζουν.

Πράγματι υπάρχουν τα προβλήματα που είπε ο Τάσος. Υπήρξαν κάποιοι, που λένε μα εγώ δεν μπορώ να συνεργαστώ με τον έναν ή με τον άλλον. Αυτό πρέπει κάποια στιγμή να το ξεπεράσουμε. Αν θέλετε και ο καθένας από την προσωπική του εμπειρία μπορεί να πει διάφορα πράγματα.

Εγώ προσωπικά τουλάχιστον έχω συνεργαστεί στις διπλωματικές, γιατί αυτό το διατομεακό στοιχείο έχει περάσει και στις διπλωματικές. Με τους περισσότερους αν όχι με όλους τους συναδέλφους

των Συνθέσεων και ορισμένους της Πολεοδομίας ανάλογα με τα θέματα και έχω συνεργαστεί πάρα πολύ καλά. και σε διάφορες φάσεις έχουνα βγει και πάρα πολύ καλές εργασίες, ακριβώς λόγω της συνεργασίας αυτής.

Άρα αυτό το πράγμα του προσωπικού πράγματι πρέπει λιγάκι όλοι μας να το ξεπεράσουμε για να μπορέσουμε να προχωρήσουμε. Γιατί έτσι μόνο θα μπορέσουμε να ανανεώσουμε και το πρόγραμμα σπουδών. Γιατί εάν εξακολουθήσουν να υπάρχουν προσωπικές απόψεις εγώ αυτό και όχι εκείνο, δεν θα μπορέσουμε να περάσουμε σε ανανέωση του προγράμματος σπουδών.

Ένα βέβαια στοιχείο το οποίο το ανέφερε ο Νίκος ο Μπελαβίλας και ο Τάσος και νομίζω ότι πρέπει να μας απασχολεί πάντοτε, είναι ποια είναι τα χαρακτηριστικά. Δηλαδή τι θέλουμε, τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ο Αρχιτέκτονας ο οποίος βγαίνει από αυτή τη Σχολή. Οι εποχές αλλάζουνε, διαφορετικά ήτανε τα χαρακτηριστικά τα οποία είχαμε εμείς τέλη της δεκαετίας του '60 ή η γενιά του Τάσου που βγήκε πριν από μας ή οι γενιές οι επόμενες Παπαλέξοπουλου, Παπαϊωάννου και τα λοιπά και πάει λέγοντας.

Θα πρέπει κάποια στιγμή αυτά τα χαρακτηριστικά χωρίς να μπορούμε να τα βάλουμε σε καλούπι, να μπορούμε να τα προσδιορίσουμε γιατί έτσι θα μπορέσουμε να αναμορφώσουμε και τα μαθήματα. Μπορεί αν θέλετε να αναφέρω και παραδείγματα χωρίς να θέλω να θίξω.

Είναι διαφορετικό το τι σήμαινε το 1960 ο Αρχιτέκτονας Μηχανικός και είναι διαφορετικό το 2009 τι σημαίνει Αρχιτέκτων έστω πάλι Μηχανικός. Είναι διαφορετικές οι απαιτήσεις, είναι διαφορετική η δραστηριότητα την οποία ασκούμε και στο επάγγελμά μας οι ίδιοι. Εμείς που ήδη προσαρμόσαμε την δουλειά μας με τα χρόνια προσαρμοζόμενοι στις εποχές μας.

Ένα τελευταίο στοιχείο το οποίο θέλω να πω και βέβαια είναι ανοικτό αν θέλει να συμπληρώσει κάποιος από τους συνάδελφους κάτι, είναι ότι η γενιά η δικιά μας περνάει στα όρια της αποχώρησης. Πρέπει να ενεργοποιηθούν οι νέοι συνάδελφοι οι οποίοι θα στελεχώνουνε αυτή την Σχολή για τα επόμενα δέκα, είκοσι και ενδεχομένως και περισσότερα χρόνια. Και όταν λέω να ενεργοποιηθούνε εννοώ να συμμετέχουνε στις διαδικασίες,

να εκφράζουν τις απόψεις τους. Είναι η νέα γενιά η οποία θα διδάξει μέσα σε αυτή τη Σχολή.

Και εμείς από την πλευρά μας θα πρέπει να βοηθήσουμε αυτή τη διαδικασία και νομίζω κάποιος το είπε πάλι. Αντί να υποστεί η γενιά αυτή που ενδεχομένως το έχουμε υποστεί και εμείς, τις παρακαταθήκες τις οποίες αφήσανε οι παλαιοί Καθηγητές, άλλοι καλύτερες άλλοι χειρότερες, να μην προσπαθούμε με τον ίδιο τρόπο να τις περάσουμε στη νέα γενιά. Η νέα γενιά έχει μεγάλη σημασία γιατί εκείνοι θα ακολουθήσουνε από κει και πέρα και θα διαμορφώσουνε τους νέους Αρχιτέκτονες. Εμείς φεύγουμε.

(Διαλογικές συζητήσεις)

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Όχι την Παρασκευή δεν θα γίνει η άλλη συζήτηση. Υπάρχουνε διάφορα προβλήματα μεταξύ των οποίων έχουμε μια σύσκεψη επάνω στου Ζωγράφου η Ελένη και εγώ. Και υπάρχει και η εκπαιδευτική πορεία, έτσι; Ευελπιστούμε και το λέμε να παραμείνει η Σχολή ανοικτή. Όταν λέμε ανοικτή και όταν μιλάμε και για τα μαθήματα, δεν εννοούμε ότι θα μπορούμε κατ' ευθείαν όλοι μας στις τάξεις και θα πούμε φέρε μου το σχέδιο σου. Μιλάμε για συζήτηση, ανταλλαγή απόψεων, με τους φοιτητές ή αν θέλετε για τις πληροφορίες που θέλουμε και από τους φοιτητές και εμείς να μεταφέρουμε στους φοιτητές.

Πρέπει να μπορούμε σε ένα ρυθμό σιγά σιγά στο πρόγραμμά μας βέβαια, γιατί αυτό είναι και το ζητούμενο για να εκπαιδευτούνε οι Αρχιτέκτονες που θα βγούνε από τη Σχολή.

Αλλά δεν μιλάμε για μια εντελώς ψυχρή διδακτική μεθοδολογία ότι θα μπορούμε να κάνουμε καθαρά το μαθημάκι μας. Ναι τα μαθήματα πρέπει να γίνουμε, πρέπει να ολοκληρωθούνε. Αλλά χρειάζεται ανταλλαγή απόψεων, χρειάζεται μια ζύμωση με τους φοιτητές. Χρειάζεται έτσι να μπορούμε σιγά σιγά με τον καλύτερο και πιο ομαλό τρόπο.

Ευελπιστώ κλείνοντας με ένα τεχνικό αν θέλετε πρόβλημα. Ότι ανεξάρτητα από οποιαδήποτε απόφαση της συνέλευσης των φοιτητών και επαναλαμβάνω εμείς πιστεύουμε ή τουλάχιστον εγώ πιστεύω ότι θα πρέπει να παραμείνει ανοικτή η Σχολή. και επειδή οι περισσότεροι Τομείς έχουνε καθορίσει αύριο να κάνουνε Τομέα, η παράκληση όλων μας υποθέτω είναι να

γίνουν οι Τομείς. Όστε και οι Τομείς να συνεδριάσουνε να ανταλλάξουνε απόψεις, να μπούνε τα πράγματα στο τραπέζι. Γιατί θα πρέπει να μπορέσουμε κάποια στιγμή είναι και ευθύνη μας, είναι και υποχρέωσή μας να δούμε από κει και πέρα πως θα προχωρήσουμε.

Και αν δεν έχουμε τις απόψεις των Τομέων ή των συναδέλφων μέσω των Τομέων, απλώς θα κάνουμε γενικές κουβέντες και δεν θα μπορούμε να καταλήξουμε σε πιο συγκεκριμένα πράγματα. Δεν ξέρω αν θέλει κάποιος άλλος να συμπληρώσει κάτι, αλλιώς κλείνουμε.

Σας ευχαριστώ όλους για την υπομονή σας και την συνεργασία σας.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΑΝ. ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Σ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΛ. ΜΑΪΣΤΡΟΥ